

Integratie van stadslandbouw en wonen

Willen Almerenaren wonen in een stadslandbouwwoonwijk?

Christel Engelen
Thesis RSO 80436
Begeleider: D.J. Stobbelaar

Wageningen, oktober 2007

Voorwoord

In het kader van een afstudeervak voor de masteropleiding Organic Agriculture aan Wageningen Universiteit heb ik onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor de integratie van stadslandbouw en wonen in Almere. Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Praktijkonderzoek Plant en Omgeving (PPO) uit Lelystad.

Dit onderzoek heeft tot stand kunnen komen door de medewerking van vele personen. Enkele woorden van dank zijn hier wel op hun plaats. Ten eerste wil ik mijn begeleider Derk-Jan Stobbelaar bedanken voor zijn kritische blik op al mijn voorlopige stukken tekst en voor de stimulans tijdens de uitvoer van dit project. Ook wil ik Jan-Eelco Jansma bedanken als opdrachtgever, aanspreekpunt en voor het aandragen van contact personen. Verder gaat mijn dank uit naar Rutger van Mazijk (de stadsboer in Culemborg), voor al zijn informatie over de stadsboerderij Ceatshage en over zijn ervaringen op en met de stadsboerderij. Joke van der Star wil ik graag bedanken voor de informatie over de werkwijze van een projectontwikkelaar bij het opzetten van een woonproject. Ook ben ik veel dank verschuldigd aan Marian Huisman en andere medewerkers van de gemeente Almere. Zij hebben het mogelijk gemaakt dat ik hun consumentenpanel kon gebruiken voor mijn onderzoek. Ook ben ik veel dank verschuldigd aan de bewoners van de wijk EVA-Lanxmeer en het consumenten panel van de gemeente Almere voor het invullen van de enquête. Ten slotte wil ik iedereen in mijn naaste omgeving bedanken voor de steun en support tijdens het tot stand komen van dit project. Vooral Saskia Rohaan is een grote steun geweest met haar geliefde kopjes thee en afleidende potjes Rumicap; wij zijn klaar voor het wereldkampioenschap Rumicap.

Samenvatting

Integratie van stadslandbouw en wonen

Willen Almerenaren wonen in een stadslandbouwwoonwijk?

Voedselproductie komt steeds verder van de stedelingen af te staan. Landbouw mag dan wel de grootste grondgebruiker van het landelijke gebied zijn het platteland wordt door stedelingen voornamelijk geassocieerd met rust en ruimte. De kloof tussen stad en landbouw is groot. Stadslandbouw is in staat deze kloof te overbruggen. Stadslandbouw kan worden ingezet om het aantal voedselkilometers te verkleinen en om de stedelingen bij de productie van voedsel te betrekken.

Dit onderzoek maakt deel uit van het onderzoeksproject 'De Smaak van Morgen' van Praktijkonderzoek Plant en Omgeving (PPO), uit Lelystad, waarin onder andere gekeken wordt naar belevingslandbouw in en rondom Almere.

Het doel van dit onderzoek is: inzicht verkrijgen in de mogelijkheden voor de integratie van stadslandbouw in een woonwijk. Dit gebeurt door te onderzoeken, welke kenmerken door potentiële bewoners van een stadslandbouwwoonwijk gewenst zijn en hoe ze willen bijdragen aan de realisatie van de integratie tussen landbouw en wonen.

De hoofdvraag voor dit onderzoek is: *Hoe kan de Almeerse stadslandbouw zodanig vorm krijgen in de woonwijk Agromere, zodat (toekomstige) bewoners bereidt zijn hieraan bij te dragen?*

Om antwoord te vinden op deze vraag zijn er drie verschillende deelonderzoeken uitgevoerd. Ten eerste is er een literatuurstudie uitgevoerd naar het voorkomen van stadlandbouw en de motieven om groen (recreatief) te willen wonen. Vervolgens is in de woonwijk EVA-Lanxmeer in Culemborg een interview met de stadsboer gehouden en een enquête onder de bewoners (n=52). Eva Lanxmeer is een ecologische woonwijk met een stadsboerderij, die model kan staan voor de integratie landbouw en stad. Tenslotte is er onder het consumentenpanel van de gemeente Almere (n=563) een enquête gehouden om te achterhalen hoe de Almerenaren er tegen over staan om in een stadslandbouwwoonwijk te wonen.

Om de hoofdvraag te beantwoorden is deze opgesplitst in vier deelvragen:

1. Kan stadslandbouw een rol vervullen in de toenemende vraag naar groene (recreatieve) woonmilieus?
2. Welke kenmerken en functies van een stadsboerderij worden het hoogst gewaardeerd door de (toekomstige) bewoners van een stadslandbouwwoonwijk?
3. Willen Almerenaren wonen in een stadslandbouwwoonwijk en wat is de doelgroep?
4. Wat hebben Almerenaren er voor over om in een stadslandbouwwoonwijk te wonen?

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat

1. Stadslandbouw een rol kan vervullen als het groen in een woonwijk. Een stadsboerderij als functie van groen heeft volop mogelijkheden voor beleving en gebruik. Ook is stadslandbouw in staat om groen te leveren van een hoogwaardige ecologische kwaliteit. Stadslandbouw als het groen in de wijk draagt tevens bij aan het gevoel van rust en ruimte in de wijk.
2. Kijkend naar de meest gewaardeerde functies en kenmerken van stadslandbouw in een woonwijk, wordt stadslandbouw als functie van groen, rust en ruimte het meest

gewaardeerd. Tevens, wordt een stadsboerderij met een educatief karakter erg belangrijk gevonden en verkoop van producten op de stadsboerderij hoog gewaardeerd.

3. Uit de enquête gehouden in Almere blijkt dat 57,3% van de respondenten wel een stadsboerderij in de woonomgeving wil hebben en 36,4% van de respondenten misschien een stadsboerderij in de woonomgeving wil hebben. In het onderzoek is geen specifieke doelgroep naar voren gekomen voor een stadslandbouwwoonwijk. Ook is er uit het onderzoek gebleken dat er een groep respondenten is, die actief een bijdrage wil leveren aan de stadsboerderij d.m.v. commissiewerk of werkgroepen. Hiernaast is er een grote groep respondenten die producten en / of diensten van de stadsboerderij zou willen afnemen als deze zich in de woonomgeving bevindt.
4. Daarbij is er een groep respondenten die extra geld over zou hebben om daadwerkelijk een stadsboerderij in de woonomgeving te hebben. Een deel hiervan door middel van een maandelijks contributie en een ander deel zou een meerprijs voor het huis willen betalen.

Er kan geconcludeerd worden dat voor de integratie van stad en landbouw een stadsboerderij in een woonwijk de functie van groen, rust en ruimte moet vervullen. De stadsboerderij moet geen “pretpark” worden en moet zichzelf wel kunnen bedruipen. Dit kan door het aanbieden van een combinatie van diensten (educatie) en producten (voedsel en energie).

In dit onderzoek is gebleken dat er een positieve relatie is tussen bekendheid en het willen wonen in een stadslandbouwwoonwijk. Het verdient ook de aanbeveling voordat een dergelijke woonwijk opgezet gaat worden er eerst grotere bekendheid aan stadslandbouw gegeven moet worden.

Tevens heeft de enquête gehouden in EVA-Lanxmeer bewezen dat een dergelijk woonproject belangstellenden uit het hele land trekt. Dit kan gedaan worden door gebruik te maken van internet websites.

Summary

Integration of urban agriculture in housing estates

Do the citizen of the city Almere like to life in a housing estate where, a city farm is intergraded?

The distance between citizen and food production is becoming bigger. Agriculture is the main land user of the countryside, nevertheless most of the citizens associate the country cite with leisure and space instead of food production. There is a gap between citizen and agriculture. Urban agriculture has the potential to overcome this gap, because urban agriculture can reduce food miles and involve citizen by growing food.

This research is part of the research project 'The Taste of Tomorrow' of Practical Plant and Environment Research (PPO Lelystad). One of the research directions of this project is matching urban oriented farming and the demand of citizen in and around the city of Almere.

The purpose of this research is getting insight in the opportunities for the integration of urban agriculture in housing estates. This is done by exploring which characteristics of urban agriculture are demanded by citizens and if they are willing to contribute to the integration of urban agriculture in housing estates.

The main research question is, *'What is the best design of a city farm that is integrated in a housing estate, so that the (future) residents are willing to contribute?'*

To answer this question the research contains of three sub-researches. The first one is a desk research looking at the potentials of city farms in the rising demand of green housing estates. This includes also the motives of people for living in a greener environment. Next, the ecological housing estate 'EVA-Lanxmeer' in the city of Culemborg was investigated. This ecological estate includes a city farm and can be a model for the integration of urban agriculture and living. The city farmer was interviewed and the residents of EVA-Lanxmeer (n=52) where interviewed by a survey. Finally, a survey was held in the city of Almere. Therefore, 563 citizen of the consumer panel of the municipality of Almere were interviewed. The main aim of this survey is to discover the opinion of the citizens of Almere about living in a housing estate where a city farm is integrated.

To answer the main question of this research, this question is divided into four sub questions.

1. Has urban agriculture enough potential to fulfill a role in the rising demand of green housing environments?
2. Which characteristics and functions of urban agriculture are most valued by (future) residents of housing estates where a city farm is integrated?
3. Do the citizens of Almere want to live in housing estates where a city farm is integrated and what is the target group?
4. What are the citizens of Almere willing to contribute to live in a housing estate where a city farm is integrated?

Research has shown that:

1. Urban agriculture is able to fulfill the role of the green in housing estates. A city farm in the function of green has enough potential for perception and use. Thereby, a city farm is able to deliver high quality ecological green. Urban agriculture in the function of green contributes to feeling of leisure and space in housing estates.
2. Hereby, urban agriculture in function of green who contributes to the feeling of leisure en space is the most valued function of a city farm in a housing estate. This is shown

by both surveys. Furthermore, a city farm with educational activities and the opportunity to buy products is highly valued.

3. The survey held in Almere shows that 57.3% of the respondents would like to live in a housing estate where a city farm has been integrated. In addition, 36.4% of the respondents indicate that they maybe would like to live in a housing estate where a city farm has been integrated. In this research no specific target group could be found. Furthermore, the research shows that a group respondent is willing to contribute active to the city farm by investing in time through taking part in working groups or commissions. In addition, a large group respondent is willing to buy services and / or products from the city farm.
4. Besides the contribution through investing time or buying services or produce from the city farm there is a group respondent who is willing to pay for just having a city farm in their living environment. Part of them would contribute by monthly payments and the others are willing to pay extra for their house.

In conclusion, succesfull integration of urban agriculture in housing estates can be realized by stressing the function of green leisure and space of the city farm. The farm has to be self-supporting but should not become an amusement park. This can be done by selling services (education) and product (food and energy).

This research has shown there is a positive relationship between acquaintance with urban agriculture and willing to live in a housing estate where a city farm has been integrated. This fact leads to the advice to increase the acquaintance of urban agriculture, before realizing the integration of urban agriculture in housing estates. In addition, the survey held in Culemborg has shown, this kind of projects attracts not only people from the region but attracts people countrywide. This can be done by using internet websites.

Inhoud

Voorwoord

Samenvatting

Summary

1. Stadslandbouw in een woonwijk.....	9
1.1 Aanleiding	9
1.1.1 Ontwikkelingen in de landbouw	9
1.1.2 Urbane landbouw	9
1.1.3 Landelijke woonmilieus	10
1.2 Probleemstelling.....	10
1.3 Doelstelling	11
1.4 Onderzoeksvragen.....	11
1.5 Leeswijzer	12
2. Stadslandbouw	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Wat is stadslandbouw.....	13
2.3 Soort economische activiteiten.....	14
2.3.1 Niet commerciële stadslandbouw.....	14
2.3.2 Markt georiënteerde stadslandbouw.....	15
2.3.3 Multifunctionele stadslandbouw en verbrede en/of verdiepende landbouwfuncties	16
2.4 Integratie in het stedelijke systeem	18
2.5 Belang van stadslandbouw	19
3. Werkwijze en methode.....	21
3.1 Inleiding	21
3.2 Literatuurstudie naar groen(recreatief wonen	22
3.3 Onderzoek naar een ecologische woonwijk met stadsboerderij	22
3.3.1 Opzet van het onderzoek naar EVA-Lanxmeer.....	22
3.3.2 De enquête in EVA-Lanxmeer	22
3.4 Almere.....	24
3.4.1 Opzet onderzoek in Almere.....	24
3.4.2 De enquête in Almere.....	24
3.5 Verwerking van de enquêtes	24
3.6 Verwerking van de resultaten.....	26
4. Groene (recreatieve) woonmilieus	27
4.1 Inleiding	27
4.2 Groen wonen	27
4.2.1 De vraag naar groene woonmilieus	27
4.2.2 Redenen om groen(er), rustig(er) en ruim(er) te willen wonen.....	28
4.3. De vraag naar groen, rust en ruimte nader onder de loep genomen	28
4.3.1 Groen.....	29
4.3.2 Rust en ruimte	30
4.4 Beleid wonen in de 21 ^{ste} eeuw.....	31

4.5 Groene recreatieve woonmilieus	32
4.6 De bewoners van groene (recreatieve) woonmilieus.....	33
4.7 Stadslandbouw als een groen (recreatief) woonmilieu	33
5. EVA-Lanxmeer	35
5.1 Inleiding	35
5.2 De woonwijk EVA-Lanxmeer	35
5.2.1 Het ontstaan van EVA-Lanxmeer	35
5.2.2 Kenmerken van EVA-Lanxmeer	36
5.3 Stadsboerderij.....	37
5.3.1 De ontwikkeling van stadsboerderij de Ceatshage	37
5.3.2 Beschrijving en doelstellingen van de Ceatshage.....	38
5.3.3 Ervaringen op de stadsboerderij.....	39
5.4 De bewoners van Lanxmeer	39
6. Almere.....	46
6.1 Inleiding	46
6.2 Woonbeleid in Almere, de mogelijkheden voor Agromere.....	46
6.3 Eerder onderzoek in Almere naar wonen en stadslandbouw	48
6.4 Resultaten van de enquête	49
Hoofdstuk 7 Synthese van de resultaten	66
7.1 Inleiding	66
7.2 Deelvraag 1: Welke rol kan stadslandbouw vervullen in de toenemende vraag naar groene (recreatieve) woonmilieus?	66
7.3 Deelvraag 2: Welke kenmerken en functies van een stadsboerderij worden het hoogst gewaardeerd door de (toekomstige) bewoners van een stadslandbouwwoonwijk?	67
7.4 Deelvraag 3: Willen de Almerenaren in een stadslandbouwwoonwijk wonen en wat is de doelgroep voor een stadslandbouwwoonwijk?	71
7.5 Deelvraag 4: Wat hebben Almerenaren er voor over om in een stadslandbouwwoonwijk te wonen?	72
8. Conclusies en aanbevelingen	74
8.1 Beantwoording van de deelvragen	74
8.2 Beantwoording hoofdvraag	75
8.3 Aanbevelingen.....	77
8.4 Discussie	77
Bijlage 1 Werkwijze van AM-wonen, een projectontwikkelaar	79
Bijlage II Interview met de stadsboer van de Ceatshage	83
Bijlage III Begeleidende brief en enquêtevragen EVA-Lanxmeer	84
Bijlage IV	91
Enquêtevragen onderzoekspanel gemeente Almere	92
Bijlage V Kenmerken respondenten enquête Almere	99

1. Stadslandbouw in een woonwijk

1.1 Aanleiding

1.1.1 Ontwikkelingen in de landbouw

In Nederland is de landbouw met de belangrijkste grondgebruiker (met 70%) in het landelijk gebied (Van den Broek, 2005). Echter, moeten agrarische bedrijven zich blijven ontwikkelen, om over een aantal jaar nog steeds rendabel te zijn. Dit is een gevolg van de vrije markt en globalisering. Ook wordt van agrariërs verwacht dat ze duurzamer gaan produceren. “Nederland staat op het gebied van het mineralenbeleid de komende jaren nog voor een belangrijke opgave. Naast de Nitraatrichtlijn, die een onderdeel is van de EU-kaderrichtlijn water, kan deze laatste tot beperkingen in de bedrijfsvoering leiden” (Bont, 2004). Hiernaast trekt de Nederlandse overheid steeds meer zijn handen af van de agrarische sector (Silvis, 2005; Ministerie van LNV, 2005).

Als reactie hierop is de (Nederlandse) landbouw zich in twee richtingen aan het ontwikkelen. Dit wordt onder andere beschreven in Langeveld et al (2005); Van der Ploeg (2002); Spruijt et al (2004) en Ministerie van LNV (2005). Enerzijds, worden bedrijven steeds grootschaliger en efficiënter om te kunnen concurreren op de wereld markt. Anderzijds, zien we bedrijven die niet kunnen (bijvoorbeeld geen uitbreidingsmogelijkheden in het gebied of geen financiële buffer voor investeringen) of mee willen in de trend van grootschaligheid. Deze groep bedrijven zoekt naar andere mogelijkheden om het hoofd boven water te houden. Dit gebeurt bijvoorbeeld door het zelf verwerken en vermarkten van producten en/ of door andere activiteiten naast de productie op het bedrijf te ontplooien, zoals natuurbeheer, recreatie of zorglandbouw.

Praktijkonderzoek Plant en Omgeving (PPO), te Lelystad doet onderzoek naar de toekomstontwikkelingen binnen de Nederlandse landbouw. Dit gebeurt in het onderzoeksproject De smaak van morgen. In dit onderzoeksproject wordt er onderzoek gedaan naar de teelttechnische aspecten van de minimalisatie en de afhankelijkheid van pesticiden in de open teelten. Maar er is ook een maatschappelijke zoekrichting. Waar wordt gekeken naar de maatschappelijke wensen voor landbouwbedrijven die zich richten op de verwerking, het zelf vermarkten van producten en het ontplooien van nevenactiviteiten op het bedrijf.

De oorsprong van het project de smaak van morgen ligt in de opdracht van LNV om een beeld te geven van de ontwikkelingen van de landbouw tot 2030 (Kommers, 2004). Uit deze opdracht kwamen twee scenario's naar voren. Het eerste toekomstbeeld is grootschalige, efficiënte landbouw die kan concurreren op wereldniveau. Dit zal onder anderen gebeuren door het samenwerken van de verschillende actoren in de keten. Het tweede toekomstbeeld is de urbane landbouw. Hierbij staan multifunctionaliteit en duurzaamheid centraal.

Er wordt bij dit project gebruik gemaakt van de DTO-techniek, (duurzame technologische ontwikkeling). Vanuit toekomstbeelden wordt terug geredeneerd naar het nu. Op deze manier wordt getracht te achterhalen waar de eventuele knelpunten zitten en waar de kansen liggen.

1.1.2 Urbane landbouw

Door Van der Ploeg (2002) wordt de stroming in de landbouw waarnaast productie andere activiteiten ontplooid worden omschreven als verdieping en verbreding van de landbouw. “Met verdieping wordt geprobeerd om per eenheid product meer te verdienen en wel door producten en diensten te leveren waar de maatschappij in toenemende mate om vraagt”. Voorbeelden hiervan zijn kaasmaken en het zelf vermarkten van producten. Verbreding wordt

als volgt omschreven: “Verbreiding kan worden beschouwd als het uitbouwen van het gewone landbouwbedrijf in een nieuwe, niet agrarische richting”. Voorbeelden hiervan zijn zorglandbouw en kamperen bij de boer.

Voor de verdiepende en verbredende landbouwers is de directe relatie met de consument heel belangrijk, ze richten zich direct op de consument (uitgezonderd agrarisch natuurbeheer). De stedeling is hiervoor een interessante doelgroep aangezien, het grootste deel van de Nederlandse bevolking is woonachtig in het stedelijke gebied.

Echter is de afstand tussen stedeling en landbouw groot. Landbouwproducten worden dagelijks geconsumeerd en hiervoor wordt heel wat heen en weer gesleept met voedsel over de wereld. Maar, niet alleen in fysieke zin is er een afstand tussen stedeling en landbouw. Ook mentaal is er een grote afstand, weten waar je voedsel vandaan komt. Dit blijkt uit onderzoek van Heins (2001, 2002) waarin geconcludeerd wordt dat ondanks de landbouw de grootste grondgebruiker is van het landelijke gebied (platteland) de stedeling op de eerste plaats het platteland associeert met rust en ruimte en niet met de productie van voedsel.

Stadslandbouw biedt mogelijkheden om de afstand tussen stedeling en landbouw te verkleinen. “Stadslandbouw is in feite een boerenbedrijf in of in de directe omgeving van de stad” (Jansma, 2006).). Bij stadslandbouw is er sprake tussen synergie tussen de stad en het landbouwbedrijf. De stad kan profiteren van het landbouwbedrijf en het landbouwbedrijf kan profiteren van de stad. Er zijn voor het landbouwbedrijf en de stad voordelen te behalen welke verder gaat dan voedselproductie. Dit kan op verschillende manieren zowel economisch, sociaal en op het gebied van milieu (Deelstra en Girardet, 2000).

1.1.3 Landelijke woonmilieus

Heins (2001, 2002) geeft in haar onderzoeken aan dat steeds meer stedelingen in landelijke woonmilieus zouden willen wonen. Dit landelijk wonen wordt veelal geassocieerd met de kenmerken groen, rust en ruimte. Deze kenmerken worden in een omgeving veelal positief beoordeeld. We zien woonmilieus ontstaan waarin groene recreatieve voorzieningen een belangrijk kenmerk van de wijk zijn. Bijvoorbeeld: De Haverleij (Den Bosch), De Blauwe stad (Olbdam) en golfresidentie Dronten.

Ook in Almere zien we groene woonmilieus ontstaan. Almere is een snel groeiende stad. Het streven is om met 60.000 woningen door te groeien (Gemeente Almere, 2006). Dit moet ruimte bieden voor wonen in een stedelijk agrarische omgeving.

1.2 Probleemstelling

Mijn onderzoek levert bijdragen aan het onderzoek naar het tweede scenario (§1.1.1), de urbaan gerichte landbouw. Met mijn onderzoek wil ik helder krijgen, of en zo ja waarom burgers in een landbouwwoonwijk zouden willen wonen. Hiernaast wil ik onderzoeken wat de stedelingen er voor over hebben om in een stadslandbouwwoonwijk te wonen. Het waarom geeft aan welke kenmerken stadslandbouw moet hebben om een reden te zijn om in een stadslandbouwwoonwijk te willen wonen. Door te onderzoeken wat mensen er voor over hebben om in een stadslandbouwwoonwijk te wonen wordt een beeld verkregen wat de meerwaarde van landbouw in een woonwijk kan zijn.

In het project de smaak van morgen wordt er onder ander onderzoek gedaan naar belevingslandbouw in en rondom Almere. Er is al één goedlopende stadsboerderij in Almere, de Kemphaan. Uit onderzoek van Warnaar (2006) is gebleken dat de Almeerse stedeling er voor open staat meer betrokken zijn bij landbouw en het platteland. Almere bestaat uit los van elkaar liggende kernen. De kernen worden van elkaar gescheiden door bos of open ruimtes.

Almere is een doorgroeistad, het is de bedoeling dat Almere nog doorgroeit met 60.000 woningen (Gemeente Almere, 2006).

Voor mijn onderzoek is Almere als casus genomen, er wordt gebruik gemaakt van Agromere, een mogelijk te ontwikkelen woonwijk aan de noordoostzijde van Almere. Deze wijk heeft een mogelijke bestemming als stadslandbouwwoonwijk. Het noordoosten van Almere, momenteel nog agrarisch gebied (ongeveer 25.000 hectare), krijgt in de toekomst talrijke andere functies. Hierin staat de woning en natuuroopgaaf centraal (de Wolf et al, 2007).

Stadslandbouw kent vele mogelijkheden (H2) maar, is het ook mogelijk om een stadsboerderij een plek te geven binnen een woonwijk, zodat er een landelijk karakter aan de woonwijk wordt gegeven? Kan een stadsboerderij de functie van groen en recreatie binnen de woonwijk vervullen?

Om deze vragen te beantwoorden moet onderzocht worden of stadslandbouw gezien kan worden als stedelijk groen en of een stadsboerderij genoeg recreatieve mogelijkheden heeft om ook daadwerkelijk als recreatieve voorziening gebruikt te worden.

Indien dat zo is, is er een groep consumenten nodig die bereidt is bij te dragen om deze stadslandbouwwoonwijk vorm te geven. Het bijdragen van consumenten kent meerdere aspecten.

Ten eerste draagt de consument (bewoner) bij door de stadsboerderij te bezoeken en gebruik te maken van de diensten die de stadsboerderij beschikbaar stelt. Daarnaast is er de participatie van consumenten (bewoners), in welke mate zien ze de stadsboerderij “hun” boerderij. Dit participeren, kan in eenvoudige vorm als het meewerken en meedenken, bijvoorbeeld werkgroepen en of commissies. Een verder gaande vorm van participatie is dat de bewoners voor een deel eigenaar worden van de stadsboerderij. Hoe dan ook de consument (bewoner) moet bereid zijn om tijd te investeren in de stadsboerderij. Anderzijds is er de financiële kant van de zaak. Hierbij kan gedacht worden aan de bereidheid tot afnemen van producten, het betalen voor diensten die de stadsboerderij levert en het betalen van contributies. Een stadsboerderij in een woonwijk is alleen haalbaar als deze financieel rendabel kan draaien.

1.3 Doelstelling

De doelstelling van dit onderzoek is:

Inzicht verkrijgen in de mogelijkheden voor integratie van stadslandbouw in een woonwijk door te onderzoeken welke kenmerken door potentiële bewoners van een stadslandbouwwoonwijk gewenst worden en hoe zij willen bijdragen aan de realisatie van de integratie tussen landbouw en wonen in de wijk.

1.4 Onderzoeksvragen

Hoofdvraag

Hoe kan Almeerse stadslandbouw zodanig vorm krijgen in de woonwijk Agromere zodat (toekomstige) bewoners bereidt zijn hieraan bij te dragen.

Deelvragen:

1. Kan stadslandbouw een rol vervullen in de toenemende vraag naar groene (recreatieve) woonmilieus?
2. Welke kenmerken en functies van een stadsboerderij worden het hoogst gewaardeerd door de (toekomstige) bewoners van een stadslandbouwwoonwijk?

3. Willen de Almerenaren in een stadslandbouwwoonwijk wonen en wat is de doelgroep?
4. Wat hebben Almerenaren er voor over om in een stadslandbouwwoonwijk te wonen?

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 staat beschreven wat stadslandbouw inhoudt. Dit hoofdstuk gaat in op kenmerken van stadslandbouw en de mogelijke functies die stadslandbouw kan vervullen voor een stad. Dit hoofdstuk is in het bijzonder interessant voor de lezers die wat meer over de mogelijkheden van stadslandbouw in Westerse landen wil weten. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 de methode en werkwijze van dit onderzoek beschreven. Hierna komt in hoofdstuk 4 het groen wonen aan bod. In dit hoofdstuk wordt er ingegaan op de trend groener willen wonen en waarom mensen groen willen wonen. Ook wordt er in dit hoofdstuk de mogelijkheden voor stadslandbouw als groen in een woonwijk beschreven. In hoofdstuk 5 staan de resultaten van het onderzoek naar de ecologische woonwijk EVA-Lanxmeer beschreven. Bij deze woonwijk hoort ook een stadsboerderij. Deze wijk is als voorbeeldwijk voor het onderzoek in het verslag opgenomen. Vervolgens staan in hoofdstuk 6 de resultaten van de enquête over wonen in een stadslandbouwwoonwijk, gehouden onder bewoners van Almere beschreven. Ook is er in dit hoofdstuk eerder onderzoek naar wonen in Almere en naar stadslandbouw in Almere opgenomen. Na de resultaten van de verschillende deel onderzoeken wordt er in hoofdstuk 7 de synthese van de resultaten gepresenteerd. Ten slotte komen in hoofdstuk 8 de conclusies van dit onderzoek en aanbevelingen aan bod.

2. Stadslandbouw

2.1 Inleiding

Stadslandbouw is een breed begrip. In dit hoofdstuk zal het begrip stadslandbouw dan ook verder uitgediept worden. Als eerste wordt in paragraaf 2.2 een omschrijving van stadslandbouw gegeven. Waarna er in paragraaf 2.3 verder ingegaan wordt op de verschillende activiteiten binnen de stadslandbouw. Vervolgens wordt er in paragraaf 2.4 ingegaan op de integratie van stadslandbouw in het stedelijke systeem. Ten slotte komt in paragraaf 2.5 komt het belang van stadslandbouw aan bod.

2.2 Wat is stadslandbouw

Stadslandbouw kan worden omschreven als een boerenbedrijf in de stad (intra urbaan) of in de directe omgeving van de stad (peri urbaan) (Jansma, 2006). Stadslandbouw kan verschillende vormen aannemen. Dit is net als alle andere vormen van landbouw afhankelijk van verschillende factoren:

- Soort producten die geproduceerd worden;
- Schaal van productie;
- Locatie;
- Soort economische activiteiten (productie, verwerking, secundaire en tertiaire diensten);
- Manier van afzetten van primaire producten (De Zeeuw, 2004; Mougeot, 2000).

Kijkend naar de literatuur (zie bijvoorbeeld: Van Veenhuizen, 2006; De Zeeuw, 2004; Mougeot, 2000) wordt als onderscheidend kenmerk van stadslandbouw niet de locatie (in of nabij de stad) aangemerkt. Maar, de integratie van stadslandbouw in het stedelijke systeem. Hiervoor maakt stadslandbouw deel uit van het economische, ecologische en sociale systeem van de stad. Daarbij maakt stadslandbouw gebruik van stedelijke middelen (bijvoorbeeld: grond, arbeid, (groen)afval en water) en levert producten en services aan de stad. Zoals Deelstra en Girardet (2000) zeggen: “er is interactie tussen de stad en het agrarisch bedrijf. De stad kan profiteren van het agrarische bedrijf en het agrarische bedrijf kan profiteren van de stad. Ze kunnen beiden voordeel behalen welke verder gaat dan voedselproductie”.

In ontwikkelingslanden draagt stadslandbouw bij aan de voedselzekerheid, verbetering van het aanbod “gezond” voedsel, armoede bestrijding en aan de lokale economie. In ontwikkelde landen wordt stadslandbouw ingezet om de voedselafstand te reduceren en om de “stads”mens te betrekken bij de productie van voedsel (Girardet, 2005).

FAO (1999) beschrijft stadslandbouw als landbouwactiviteiten in en om steden. Hierbij is er competitie voor hulpmiddelen zoals land, water, energie en arbeidskrachten. Deze hulpmiddelen zouden ook kunnen ingezet worden bij het andere behoeften van de stedelijke populatie. Vaak betreft het, multifunctionele landbouw en tuinbouw. Tevens maakt FAO (1999) onderscheidt tussen stadslandbouw in de stad en stadslandbouw in de nabijheid van de stad. Stadslandbouw in de stad wordt voornamelijk kleinschalig bedreven op leegstaande kavels, in tuintjes, stadsranden, balkons en in bloembakken. Stadslandbouw die aan deze omschrijving voldoet vindt vaak plaats in ontwikkelingslanden. Deze vorm is vaak kleinschalig en niet commercieel. Er wordt geproduceerd voor de eigen (en familie) consumptie en het overschot wordt soms verkocht. Hiermee wordt er bespaard op de kosten in de huishouding (Cabannes, 2006). Stadslandbouw in de nabijheid van de stad wordt door FAO (1999) beschreven als landbouweenheden (farm units) dicht bij de stad, welke intensief

en (voor een deel) commercieel zijn. Ze verbouwen groente en/of andere tuinbouwproducten, houden vee en produceren eieren en melk. Ook hebben auteurs geprobeerd om de grenzen van stadslandbouw aan te geven. Moustier (1998) geciteerd door Mougout (2000) gebruikt de maximale afstand tot het centrum van de stad die boeren af kunnen leggen om op dagelijkse basis verse producten (bladgroenten, aardbeien en dergelijke) aan de stad te leveren. Stevenson et al (1996) geciteerd door Mougout (2000) hanteert de volgende definitie: "de maximale afstand waar binnen een gegeven percentage boeren hun producten kunnen verkopen vanaf het erf." Dit is afhankelijk van de lokale infrastructuur in een land en de transportkosten (Mougout, 2000).

2.3 Soort economische activiteiten

De manier waarop integratie plaats vindt in het stedelijke systeem is afhankelijk van de soort (economische) activiteiten die uitgeoefend worden. Hierbij kan er onderscheidt gemaakt worden tussen:

- Stadslandbouw (niet commercieel);
- Markt georiënteerde stadslandbouw;
- Multifunctionele stadslandbouw (Van Veenhuizen, 2006).

Hierbij kunnen de activiteiten in elkaar overlopen, het één sluit het ander niet uit.

2.3.1 Niet commerciële stadslandbouw

De niet commerciële stadslandbouw kent in Westerse landen verschillende vormen. Ook hier kennen we hier voorbeelden van zelfvoorziening. Vaak gaat het gemeenschappelijke tuinen en volkstuinen. Behalve dat er voedsel voor het eigen huishouden geproduceerd wordt, hebben deze tuinen vaak functies met een sociaal karakter.

Figuur 2.1 a

Figuur 2.1 b

De vijfslagen, een volkstuincomplex in Amsterdam. Links een kavel. Rechts een sociaal samenzijn van de tuinders op de vijfslagen. (www.devijfslagen.nl)

Bijvoorbeeld in Nederland kennen we sinds 1917 de Bond van Volkstuinders (BVV) te Amsterdam. Over de stad liggen in clusters ongeveer 6000 volkstuinen verspreid. De meeste volkstuinen bevinden zich aan de rand van de stad. Van oorsprong was de functie van volkstuinen voedselvoorziening. Maar tegenwoordig hebben de volkstuincomplexen naast voedselproductie (voor het eigen huishouden) talrijke andere functies. De volkstuin is een plek voor ontspanning en recreatie. Op een goedkope manier kan men in contact zijn met de

natuur. Hierbij is het een plek waar men kan leren over natuur en milieu. Ook basisschoolklassen krijgen hier natuur en milieu educatie. De stadstuinen dragen bij aan de biodiversiteit van de stad. Ook worden de terreinen van de volkstuinten complexen gebruikt voor culturele evenementen (Pouw en Wilbers, 2005; www.bondvanvolkstuinters.nl).

Een andere vorm van niet commerciële stadslandbouw zijn schooltuinen waarin kinderen les krijgen. Al kan als er schoolklassen op een multifunctioneel stadslandbouwbedrijf komen dit een commerciële activiteit zijn voor de ondernemer (zie multifunctionele stadslandbouw).

“Het onderwijs heeft drie belangrijke functies, het draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling van kinderen, het zorgt voor overdracht van maatschappelijke en culturele verworvenheden en het rust kinderen toe voor participatie in de samenleving” (Ministerie van OCW, 2006). Om dit te bereiken zijn er verschillende kerndoelen voor het onderwijs. Die zijn onderverdeeld in verschillende categorieën. Bijvoorbeeld: Nederlands en rekenen. Maar ook oriëntatie op jezelf en de wereld is een categorie met kerndoelen. Elke categorie heeft subcategorieën met kerndoelen. Oriëntatie op je zelf en de wereld heeft onder andere natuur en techniek en mens en samenleving als subcategorie (Ministerie van OCW, 2006). Stadslandbouw in de vorm van schooltuinen kan een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van kinderen. Het biedt de mogelijkheid voor het onderwijzen van kerndoelkennis, bijvoorbeeld:” zorgvuldig om te gaan met het milieu (kerndoel 39) en leerlingen leren in de eigen omgeving veel voorkomende planten en dieren te onderscheiden en benoemen en leren hoe ze functioneren in hun leefomgeving (kerndoel 40)” (Ministerie van OCW, 2006).

Maar daarnaast leren kinderen op een informele manier sociale vaardigheden zoals delen, samenwerken en ergens zorg voor te dragen. Tevens kan stadslandbouw in de vorm van schooltuinen bijdragen aan het betrekken van ouders en omwonenden bij de school door bijvoorbeeld speciale evenementen te houden in de schooltuin (Garnett, 2000).

2.3.2 Markt georiënteerde stadslandbouw

Met marktgeoriënteerde stadslandbouw wordt in dit rapport commerciële landbouw bedoeld. Er wordt dus geproduceerd voor de verkoop. Dakar (Senegal) kent een uitgebreid commercieel stadslandbouwsysteem. (Mbaye en Moustier, 2000) houden voor hun studie naar stadslandbouw in Dakar een regio aan die een maximum bereikt tot 50 km vanaf de stadsrand. De reikwijdte van 50 km is gebaseerd op onder andere op competitie voor grondstoffen:

- Bouwgrond/ landbouwgrond
- Water voor stedelijke behoeften/ water voor irrigatie
- Niet agrarische arbeidskrachten/ agrarische arbeidskrachten
- Huishoudelijk afval en industrieel afval/ landbouwgrondstoffen.

Mbaye en Moustier (2000) hebben in hun studie naar de commerciële stadslandbouw in Dakar onderscheidt gemaakt tussen verschillende types van stadslandbouw. De eerste vorm zijn de familiebedrijven waar er in principe geproduceerd wordt voor de verkoop. Het gaat om ongeveer 3500 kleine (0.1-1 ha) bedrijfjes. De verkoop van producten moet een inkomen verzorgen. Deze vorm voorziet de lokale markt voor 70% van groenten. Hiervoor wordt er jaarrond geproduceerd en meestal groenten geteeld die een kort groeiseizoen kennen, zoals bladgewassen. De tweede vorm die ze aanhalen zijn commerciële (peri) stadslandbouw groenteteelt bedrijven. Deze bedrijven zijn gemiddelde 15- 30 km van de stad Dakar gelegen. Het gaat hier om ongeveer 1000-1500 bedrijven van 1- 20 ha. Op deze bedrijven zijn gemiddeld 6 arbeidskrachten in dienst. De productie van de wat beter bewaarbare groenten (kool, uien, tomaten etc.) vindt plaats voor de export en de binnenlandse markt. Deze twee vormen zijn de belangrijkste vormen van commerciële stadslandbouw in Dakar. Verder zijn er nog gespecialiseerde vormen van kippenhouderij (ongeveer 340), gecombineerde bedrijven landbouw en kippen (ongeveer 100-200) en “achtertuintjes” stadslandbouw (ongeveer 200-

250) waar tuinbouw bedreven en/of vee gehouden wordt. De stadslandbouwbedrijven leveren dus hoofdzakelijk groenten en kipproducten aan Dakar.

Een ander voorbeeld Shanghai. Voor deze stad wordt zelfvoorziening in graan nagestreefd. De graanproductie (60% rijst) neemt dan ook 65% van de totale stadslandbouw productie in beslag. De zelfvoorziening in groenten is ongeveer 60%. De teelt van groente vindt hoofdzakelijk plaats (90%) op een afstand van 30-60 km van de stad. Tevens is de stad zelfvoorzienend voor melk (100%), eieren (90%) en varkens- en kippenvlees (50%). Behalve de productie kent de stadslandbouw in Shanghai ook een recreatieve functie. Chinezen bezoeken graag tuinen en parken en de landbouwgronden worden in het voorjaar druk bezocht voor sightseeing. Aangezien Shanghai maar beperkt groen heeft (1.15 m² per persoon) levert de stadslandbouw een belangrijke bijdrage aan het stedelijke groen. (Yi-Zhang and Zhang Zhanen, 2000).

2.3.3 Multifunctionele stadslandbouw en verbrede en/of verdiepende landbouwfuncties

In het voorbeeld van Shanghai blijkt dat de commerciële stadslandbouw een multifunctioneel kan karakter hebben. De (commerciële) stadslandbouw heeft eigenlijk altijd een multifunctioneel karakter. De stadslandbouw vervult bijvoorbeeld een functie van groen, draagt bij aan de biodiversiteit in de stad en reduceert de voedselafstand voor de stedeling.

Een andere vorm multifunctionaliteit is stadslandbouw als groenafval verwerker. Het groenafval van stedelijke huishoudens kan worden omgezet in compost en het compost kan gebruikt worden om het land te voeden. Ook behoren verder gaande kringlopen tussen stad en de kas als stadsboerderij tot de mogelijkheden. Innovatienetwerk groene ruimte en agrocluster (2005) heeft in het project Zonneterp de mogelijkheden voor een stadskas uitgewerkt. Hiervoor zijn er vier kringlopen tussen stad en kas uitgewerkt:

- “Het warmtesysteem: Zonnewarmte wordt geoogst en opgeslagen voor verwarming van kas en bebouwde omgeving.
- De koolstofkringloop: Biomassa (waaronder gft en ‘zwartwater’) wordt vergist. Dat levert onder ander biogas dat wordt gebruikt voor productie van warm water, elektriciteit en CO₂-bemesting (voor in de tuinbouwkas).
- Het watersysteem: Grijswater uit de huishoudens wordt samen met het vergistingeffluent bewerkt tot nutriëntrijk gietwater in de kas. Door verdamping en condensatie wordt zuiver water teruggewonnen.
- Het nutriëntensysteem: Nutriënten uit de biomassa en waterstromen worden gebruikt in de kas; als gietwater en als teeltaarde” (Wortmann, 2005).

De stadskas moet in deze hoedanigheid echter nog in de praktijk worden gebracht, maar er is wel perspectief voor stadslandbouw als energieverwekker.

Een ander onderzoek dat loopt, is het onderzoek naar vergisting van mest. Hierbij wordt mest vergist met behulp van een mestvergister en omgezet in energie. Op praktijkcentrum Nij Bosma Zathe (onderdeel van de Animal Sciences Group van Wageningen UR) wordt dit getest. Momenteel staat er één vergister maar, in de toekomst zullen er daar nog twee bijkomen. Het is de bedoeling dat de warmte die vrijkomt, gebruikt gaat worden voor het verwarmen van een woonwijk (www.asg.wur.nl).

Verbreiding en verdieping

Stadsboerderijen hebben naast de productie (en hun multifunctionaliteit) vaak een verbredend en/of verdiepend landbouw karakter (zie hoofdstuk 1, voor definitie verbrede en verdiepende landbouw).

Een veel voorkomende verbredende activiteit is het zelf vermarkten van de producten. Dit vindt vaak plaats op de boerderij zelf. Het is voor de bezoekers van de stadsboerderij vaak mogelijk om producten te kopen. Maar ook op (boeren)markten vindt verkoop van producten plaats. De producten die verkocht worden zijn behalve de ruwe producten (bijv. Groenten en melk) ook soms zelfverwerkte producten zoals kaas en sappen.

*Figuur 2.2 Biologische boerenmarkt Nijmegen
(www.fietsdiensten.nl)*

Doordat agrariërs hun landbouwactiviteiten verbreden en verdiepen biedt dat voor de consument (stedeling) mogelijkheden om de landbouw te beleven.

De landbouw kan door de consumenten op verschillende wijzen beleefd worden. Volgens Spruijt (2004) kan er bij het begrip landbouw beleving onderscheidt gemaakt worden tussen verschillende vormen van beleving:

- Afstandelijke beleving van de landbouw: dit is een vorm van landbouwbeleving waarbij er geen direct contact is met de agrarische bedrijven. Het gaat hierbij om recreatie in landbouwgebieden, zoals fietsen en wandelen door een landbouwgebied;
- Directe, actieve beleving van landbouwproductie: bij deze vorm van beleving is er direct contact met het agrarische bedrijf. De landbouw wordt als het ware ervaren. Voorbeelden van directe beleving op een landbouwbedrijf zijn: vormen van educatie op het bedrijf (schoolkinderen, excursies, rondleidingen en open dagen), kamperen bij de boer en zorgfuncties op een landbouwbedrijf;
- Beleving van landbouwproducten: bij deze vorm van beleving staat niet de landbouw maar het landbouwproduct centraal. De producten hebben een meerwaarde gekregen. Hierbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld: streekproducten, boerenkaas, verkoop op boerenmarkten of in boerderijwinkels, maar ook groentepakketten zijn hier een voorbeeld van.

De beleving van recreatie in de natuur (op de stadsboerderij) kan in vijf verschillende dimensies met elk hun eigen belevingssfeer plaats vinden (Elands en Lengkeek, 2000, Elands, 2002, Goossen en de Boer, 2006).

- Amusement: plezier, gezelligheid. Het gaat hier om een tijdelijke onderbreking van het alledaagse;
- Afleiding/verandering: er even tussen uit, ontspanning, even weer opladen;
- Interesse: verrijking met ervaringen, nieuwsgierigheid, meer willen weten/ ontdekken;
- Vervoering: natuurliefhebbers, zelfontdekking, hartstocht;
- Toewijding: uitdaging, toegang krijgen tot het onbekende en onbereikbare, waarna het een nieuwverworvenheid is of het een vaste plek moet krijgen.

Een bezoekje aan de (stads)boerderij kan een recreatief uitstapje zijn voor de consument. In tabel 2.1 worden verschillende mogelijkheden van verbreding en verdieping van een agrarisch bedrijf uiteengezet tegen de beleefwaarde en toeristische dimensies voor de consument.

Tabel 2.1 Mogelijkheden voor agrariër en consument

Activiteit	Verbreidend/ verdiepend	Beleefwaarde	Toeristische dimensie
Zelf producten verwerken	Verdiepend	Beleving van producten	Geen
Zelf vermarkten van producten	Verdiepend	Beleving van producten	Amusement
Gelegenheid tot consumptie op bedrijf	Verbreidend/ verdiepend	Beleving van producten/ afstandelijke beleving	Amusement
Educatie	Verbreidend	Directe actieve beleving	Geen
Opendagen, excursies, rondleidingen	Verbreidend	Directe actieve beleving	Interesse/ vervoering
Zorgfuncties	Verbreidend	Directe actieve beleving	Geen
Kinderopvang	Verbreidend	Afstandelijke beleving	Geen
(Seizoen)feesten	Verbreidend	Directe actieve beleving	Amusement/ afleiding/ interesse
Aangaan directe relatie met consument (bijvoorbeeld abonnementen)	Verbreidend/ verdiepend	Directe actieve beleving/ beleving van producten	Interesse/ vervoering/ toewijding

Bron: Van der Ploeg (2002); Spruijt et al (2004); Elands en Lengkeek, (2000; Warnaar (2006)

2.4 Integratie in het stedelijke systeem

Zoals in de voorafgaande paragrafen beschreven is zijn er volop mogelijkheden voor integratie van landbouw in de stad.

Een vergaande vorm van integratie van stadslandbouw in het stedelijke systeem is: Community supported agriculture (CSA) in Nederland ook wel pergola landbouw genoemd. In het CSA-systeem zijn de consumenten geen klanten maar leden van het boerenbedrijf. De CSA-consumenten zeggen toe om wekelijks een deel van de oogst af te nemen, welke zij voorafgaand aan het groeiseizoen aan de ondernemer betalen. Het systeem is gebaseerd op een gedeeld risico spreiding. Is de oogst erg slecht dat jaar door bijvoorbeeld weersomstandigheden, dan ontvangen de consumenten een kleinere hoeveelheid aan producten. Indien het een goed oogst jaar is krijgen de consumenten een grotere hoeveelheid. Een bijkomend voordeel voor de agrariër is dat hij geld ontvangt voordat het groeiseizoen begint in plaats van achteraf als hij zijn producten kan verkopen. Op deze manier hoeft hij geen geld te lenen voor de aanschaf van plantmateriaal, zaadgoed en dergelijke. De consumenten financieren hem rente vrij voor. In het klassieke model voor CSA is er sprake van een transparante bedrijfsvoering. De prijsvorming gaat in overleg, de consumenten zijn betrokken bij het beleid van het agrarische bedrijf en er is een open boekhouding. Meestal worden de producten geleverd in de vorm van pakketten. Maar ook zelf oogstsystemen zijn een mogelijkheid, zie kader 1.

Er is door Kolodinsky (1997) Laird (1995), Kelvin (1994), Wells (1999) en Bijnsdorp (1997) onderzoek gedaan waarom mensen zich aan sluiten bij een pergola of CSA bedrijf.

De belangrijkste redenen voor consumenten om zich aan te sluiten bij een pergola bedrijf zijn:

- Biologisch vers voedsel;
- Weten waar en hoe je voedsel geproduceerd wordt;
- Groenten uit het seizoen eten;

- Locale voedselproductie ondersteunen;
- Bezorgd om het milieu.

Kader 1

Zelfoogst

De Nieuwe Ronde Wageningen

De klanten van de Nieuwe Ronde zijn lid van de vereniging. Er is een volledig open besluitvorming met betrokkenheid van de consumenten. In het begin van het jaar wordt er een vast bedrag betaald aan de ondernemers. De akkers worden bewerkt door de ondernemer en de consumenten oogsten zelf (op aangeven van de ondernemers wat er geoogst mag worden) de groentes, kruiden, klein fruit en bloemen. Er kan elke dag geoogst worden, iedereen oogst de hoeveelheid die er nodig is voor het aantal personen waarvoor ze zich op hebben gegeven. Dit systeem biedt de consument de mogelijkheid het hele groeiseizoen van de gewassen mee te maken, er is veel direct contact met zowel de ondernemers als andere consumenten en er zijn mogelijkheden tot het deelnemen aan diverse activiteiten.

Selbsternte (zelf oogsten) Oostenrijk

Bij dit systeem bewerkt een biologische boer een perceel in de stedelijke omgeving. Het bewerken houdt in: grondbewerking, bemesting, irrigatiesystemen en zorgt hij voor de omheining. Het perceel is in de praktijk meestal rechthoekig en wordt selbsternte-plot genoemd.

Op dit plot plant of zaait de boer (in het voorjaar) verschillende groenten in rijen, waarna het plot in subplots verdeelt wordt. Van elke gewas wordt 1 of meerdere rijen gezaaid.

Elk subplot heeft zijn eigen 'eigenaar'. De contributie die iemand betaald is afhankelijk van de grootte van het plot, en de extra services welke de boer nog levert, dat kan bij voorbeeld: onkruid verwijderen, irrigeren of de bewaring van winter producten. Aan het eind van het najaar verlaten de subplot eigenaren hun plot zodat de boer bezig kan met de grond(bewerking). In de periode tussen het voorjaar en het najaar kan de plot eigenaar lekker bezig zijn in zijn of haar tuintje en de oogstrijpe gewassen oogsten.

Behalve de teelt-plotten is er vaak ook ruimte gereserveerd voor bankjes, tafels, speelruimte en dergelijke. Activiteiten die de plot eigenaren ontplooiën zijn: gewassen toevoegen, uitrusten en mediteren, lezen, rondlopen en rondkijken, met de andere ploteigenaren praten, met de kinderen spelen. Deze zelfoogst plotten hebben naast dat mensen hun eigen voedsel verbouwen ook een functie als groen, rust en ruimte waarin recreatieve activiteiten ontplooit worden. Tevens hebben ze daarnaast ook een sociaaleducatief karakter, het ontdekken van andere gewassen bij mede plot eigenaren, het uitwisselen van kennis en tips of gewoon een praatje maken.

Bron: <http://www.home.zonnet.nl/denieuweronde/index.htm> en Vogl et al, 2003

2.5 Belang van stadslandbouw

Belang voor de landbouw

- Het bijdragen aan een positiever beeld over de landbouw door de transparantie van een stadsboerderij;
- Afzet: de stad is een bron van (potentiële) consumenten;
- Verbeteren relatie met consument: PR en weten wat de klant wil;
- Kleinere bedrijven kunnen overleven. Dit is het belang van boeren en tuinders die niet meewillen of kunnen in de schaalvergroting;
- Kosten en tijdsbesparing door nabijheid van de stad (afzetmarkt);
- Duurzaamheid: korte ketenlijnen minder transport;
- Duurzaamheid: landbouw als energieproducent en verwerking afval.

Belang voor de consument

- Educatie: weet wat je eet / kennis van voedsel;
- Beleving van de landbouw, zowel actief als passief;
- Recreatie mogelijkheden;

- Ontspanning, ontstressen, gezondheid;
- Beleving van groen, rust en ruimte;
- Landelijk wonen (wonen in de stad met landelijke kenmerken);
- De landbouw kan verschillende soorten landschappen opbrengen, door variatie in gewassen;
- Bewust maken van de seizoenen;

Belang voor de maatschappij

- Korte lijnen, milieuvriendelijk.
- Multifunctioneel landgebruik, landbouw als stedelijk groen. Dit is een manier om goedkoop het stedelijk groen in een stad op te vullen. De kosten voor groen in de stad bestaan grotendeels uit de aankoop van grond, de planning en het beleid, de aanleg, inrichting, beheer en onderhoud van het groen;
- Draagt bij aan een leefbare stedelijke omgeving;
- Mogelijkheden voor afvalverwerking en energievoorziening;
- Voedselafstanden reduceren.

3. Werkwijze van het onderzoek

3.1 Inleiding

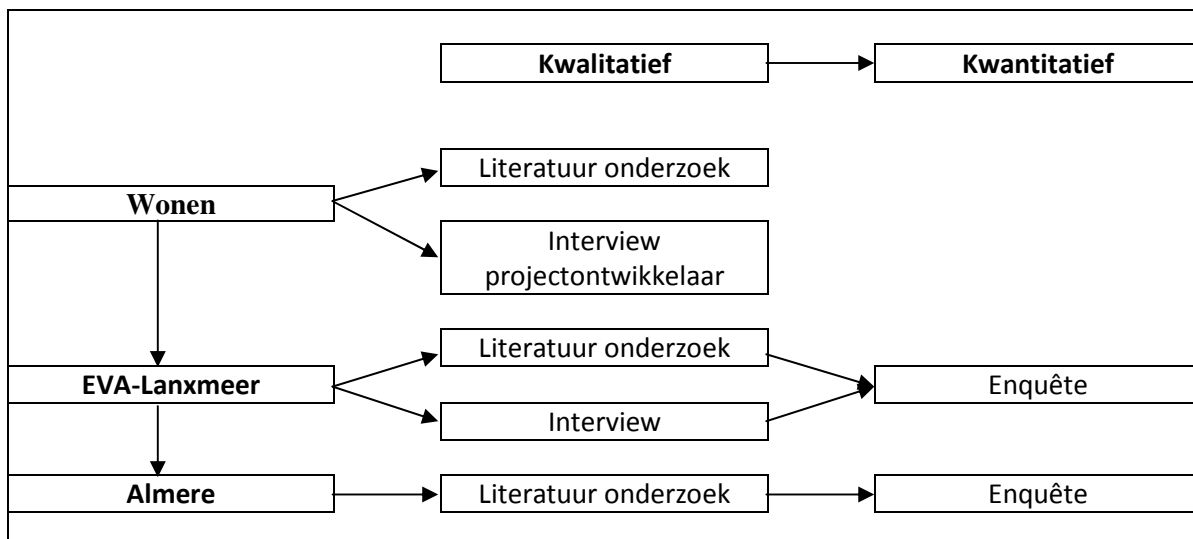
In dit hoofdstuk wordt de werkwijze welke tijdens dit onderzoek gebruikt is beschreven. Het onderzoek bestaat uit een aantal deelonderzoeken die bijdragen aan het beantwoorden van de verschillende deelvragen. Het beantwoorden van de verschillende deelvragen heeft geleid tot het beantwoorden van de hoofdvraag van dit onderzoek: *“Hoe kan de Almeerse stadslandbouw zodanig vorm krijgen in de woonwijk Agromere, zodat (toekomstige) bewoners bereid zijn hieraan bij te dragen?”*

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van triangulatie. Triangulatie wordt toegepast om de verschillende waarnemingen te controleren op betrouwbaarheid (Punch, 2005; Yin, 2003; Verschuren en Doorewaard, 2000).

Patton (1987) in Yin (2003) maakt onderscheidt tussen vier verschillende manieren van triangulatie:

1. Triangulatie van databronnen;
2. Triangulatie van verschillende onderzoekers;
3. Triangulatie van perspectieven op dezelfde dataset;
4. Triangulatie van methoden.

Er is tijdens dit onderzoek gebruik gemaakt van triangulatie van databronnen. Er zijn verschillende databronnen gebruikt om antwoord te vinden op de deelvragen. Hierbij bestaat het onderzoek uit een kwalitatief gedeelte en een kwantitatief gedeelte. In figuur 3.1 is een overzicht te vinden van de opzet van het onderzoek.

Figuur 3.1 Opzet van het onderzoek

Het onderzoek is onderverdeeld in drie deelonderzoeken: wonen, EVA-Lanxmeer en Almere. Deze drie deelonderzoeken hebben elkaar opgevolgd. Het tweede deelonderzoek borduurt voor een gedeelte voort op het eerste deelonderzoek voort. Het derde deelonderzoek op de eerste twee deelonderzoeken. De gevonden resultaten zijn uiteindelijk gesynthetiseerd tot antwoorden op de deelvragen.

3.2 Literatuurstudie naar groen(recreatief wonen

Om de eerste deelvraag: *welke rol kan stadslandbouw vervullen in de toenemende vraag naar groene (recreatieve) woonmilieus?* te kunnen beantwoorden is er een literatuurstudie uitgevoerd. Met dit literatuuronderzoek is er ten eerste gekeken naar de redenen waarom mensen groen en recreatief willen wonen. Vervolgens zijn de functies van groen in een woonwijk nader onder de loep genomen. Hierna is er gekeken naar het aanbod van groene (recreatieve) woonmilieus en de bewoners van deze woonmilieus. Ten slotte is er onderzocht welke rol stadslandbouw in de vraag naar (recreatief) groen zou kunnen vervullen. De resultaten van het literatuuronderzoek zijn te vinden in hoofdstuk 4. Om een beter inzicht te krijgen in woonprojecten is er een interview met een projectontwikkelaar uitgevoerd. De interviewvragen en de uitwerking van het interview zijn te vinden in bijlage I.

3.3 Onderzoek naar een ecologische woonwijk met stadsboerderij

3.3.1 Opzet van het onderzoek naar EVA-Lanxmeer

EVA-Lanxmeer is een jonge ecologische woonwijk in Culemborg. Al bij de oprichting van deze wijk is in het plan een stadsboerderij opgenomen. Dit is tot op heden de enige woonwijk in Nederland waar een stadsboerderij deel van uit maakt. De woonwijk EVA-Lanxmeer is in dit onderzoek opgenomen om als voorbeeld wijk te dienen.

Voor het onderzoek naar deze woonwijk is triangulatie van bronnen gebruikt. Namelijk literatuur, de stadsboer en de bewoners. De studie naar EVA-Lanxmeer heeft bijgedragen aan het beantwoorden van deelvraag 1. Er is gekeken of de antwoorden gevonden tijdens het literatuur onderzoek in overeenstemming komen met de resultaten van het onderzoek naar de woonwijk EVA-Lanxmeer. Verder heeft het onderzoek naar de woonwijk EVA-Lanxmeer bijgedragen aan het beantwoorden van de tweede deelvraag: *Welke kenmerken en functies van stadslandbouw worden het hoogst gewaardeerd door (toekomstige) bewoners van een stadslandbouwwoonwijk?* Hiernaast heeft het onderzoek naar EVA-Lanxmeer een handvat gevormd voor het onderzoek in Almere (§3.4).

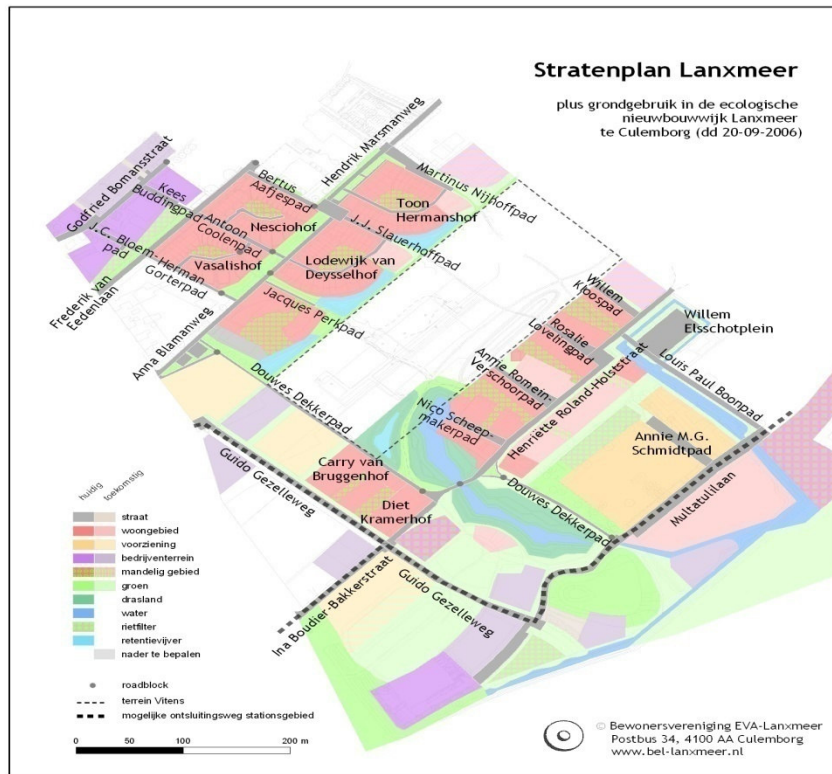
Er is begonnen met een literatuurstudie naar deze woonwijk. Dit is gedaan om een beter inzicht te krijgen in de woonwijk. Vervolgens is er een interview afgenomen met Rutger van Mazijk. Hij en zijn vrouw zijn werkzaam op de stadsboerderij. In dit interview zijn open vragen gebruikt. De vragen die gesteld zijn tijdens dit interview zijn te vinden in bijlage II. Aangevuld met interne stukken en interviews van betrokkenen bij de opzet van de stadsboerderij op DVD is er een duidelijk beeld verkregen van de opzet van de stadsboerderij en de relatie met de woonwijk.

Ten slotte is er een enquête (§3.3.2) gehouden onder de bewoners van de woonwijk. Hiermee is er inzicht verkregen in hoe de bewoners de woonwijk en de stadsboerderij ervaren. Om tot de uiteindelijke enquête vragen te komen. Zijn er twee proefenquêtes gehouden. Deze enquête vragen zijn door middel van aparte interviews afgenomen met twee bewoners van de woonwijk. Aan de hand van deze interviews zijn de definitieve enquêtevragen tot stand gekomen. Het doen van proefenquêtes was nuttig om tot een relevante compacte vragenlijst te komen voor de uiteindelijke enquête. De gegevens van de twee interviewenquêtes zijn mee verwerkt met de andere enquêtes (§3.5).

3.3.2 De enquête in EVA-Lanxmeer

De onderzoekspopulatie voor de gehouden enquête in de woonwijk EVA-Lanxmeer zijn alle huishoudens woonachtig in de wijk.

Om tot een overzicht te komen van de onderzoekspopulatie is er een lijst gemaakt van alle straten / hoven van de woonwijk EVA-Lanxmeer (zie figuur 3.2) en het aantal huizen in elke staat/ hof. Op de website van EVA-Lanxmeer was er een overzicht van het aantal huizen in elke straat te vinden, welke gebruikt is.

Figuur 3.2 Plattegrond EVA-Lanxmeer (www.eva-lanxmeer.nl)

In het totaal werden er 226 onderzoekseenheden gevonden. Hieruit is een aselechte steekproef getrokken. De steekproef is tot stand gekomen door om de drie huizen een enquête af te geven. Om zo alle typen huizen evenredig in de steekproef te krijgen. De enquêtes zijn persoonlijk afgegeven, hiervoor is bij het betreffende huis aangebeld en gevraagd of mensen zo vriendelijk wilden zijn om een enquête in te vullen en in de vooraf gefrankeerde enveloppe terug te sturen. In het totaal zijn er op twee momenten enquêtes uitgedeeld. Bij non-respons door afwezigheid van de bewoners is er op een later tijdstip op dezelfde dag nog een poging gewaagd. Bij wederom non-respons is het bij de burens geprobeerd. In het totaal zijn er 60 enquêtes uitgedeeld. In het Total hebben 50 personen de enquête ingevuld en teruggestuurd. Samen met de twee mondeling afgenomen enquêtes geeft dit een respons van 52. Er is voor gekozen om maar 60 enquêtes uit te delen omdat EVA-Lanxmeer niet het hoofdonderwerp van dit onderzoek is. En om toch een betrouwbare uitspraak te kunnen doen is een minimale streekproef van 30 respondenten vereist (Baarda en de Goede, 2001). De non-respons van deze enquête was 15 huishoudens die geen enquête ingevuld hebben door afwezigheid op tijdstip van uitdelen of vooraf al aangaven hieraan niet mee te willen werken en 10 huishoudens hebben de enquête niet terug gestuurd hebben. Dit maakt een respons van 67,53%.

De enquête bestaat grotendeels uit gesloten vragen. Er is veelal gebruik gemaakt van antwoordreeksen, waarbij de respondent een bepaald kenmerk/ functie moest beoordelen op een schaal van 1 t/m 5 op de mate waarop hij/ zij deze belangrijk vindt. De enquête vragen met begeleidende brief zijn terug te vinden in bijlage III.

3.4 Almere

3.4.1 Opzet onderzoek in Almere

Almere is het hoofdonderwerp van het onderzoek. Al het voorafgaande heeft de basis gevormd voor de opzet van het onderzoek in Almere. Er is begonnen met een literatuurstudie naar onderwerpen die betrekking hebben op dit onderzoek in Almere. Ten eerste is het woonbeleid door middel van literatuurstudie nader bekeken. Aanvullend hierop is eerder onderzoek met betrekking tot wonen in Almere bestudeerd. Hiernaast is ook onderzoek gedaan naar stadslandbouw in Almere bestudeerd. Vervolgens is er in Almere een enquête gehouden onder de bewoners. Dit is gedaan om te kijken welke kenmerken van woonmilieus zij belangrijk vinden (deelvraag 1) en om te onderzoeken welke functies en mogelijkheden zij belangrijk vinden van stadslandbouw (deelvraag 2).

Verder dient het onderzoek in Almere voor het beantwoorden van deelvraag 3: *Willen Almerenaren in een stadslandbouwwoonwijk wonen en wat is de doelgroep?* En voor het beantwoorden van deelvraag 4: *Wat hebben Almerenaren er voor over om in een stadslandbouwwoonwijk te wonen?*

3.4.2 De enquête in Almere

De enquête in Almere is gehouden onder het onderzoekspanel van de gemeente Almere. De enquête is via een link in een email verspreidt. In het totaal zijn er 1425 personen benaderd. Er was een respons van 563 personen, dat is 39,5%. De steekproefomvang is groot genoeg om met een zekerheid van 95% en een betrouwbaarheidsmarge van 5%, uitgaande van dichotome kenmerken met een 50-50 percentage verdeling (maximale spreiding) in de populatie uitspraken te kunnen doen (Baarda en de Goede, 2001). Het onderzoekspanel is een redelijke weergave van de verhoudingen in de demografische kenmerken in Almere. Alleen de jongeren zijn wat onder vertegenwoordigd.

Ook deze enquête bevat grotendeels gesloten vragen. Bij een deel hiervan is gebruik gemaakt van antwoordreeksen waarbij de respondent bepaalde kenmerken of functies moest beoordelen op de mate dat zij deze belangrijk vinden. Tevens zijn er bij deze enquête een aantal meerkeuze vragen opgenomen. Een aantal vragen, dat in deze enquête gebruikt zijn komen overeen met vragen die in de enquête gehouden in EVA-Lanxmeer gehouden is. De enquêtevragen voor het onderzoekspanel van de gemeente Almere met de begeleidende brief zijn te vinden in bijlage IV.

3.5 Verwerking van de enquêtes

De enquêtes gehouden onder de bewoners van de woonwijk EVA-Lanxmeer en onder inwoners van Almere zijn verwerkt met SPSS.

Voor de verwerking zijn verschillende toetsen gebruikt. Er is begonnen na het bekijken van de data op rariteiten met beschrijvende statistiek. Hierna zijn er frequentieverdelingen gemaakt, gemiddeldes bereken om te bekijken wat de belangrijkste kenmerken van een woonomgeving en stadslandbouw voor de respondenten zijn. Hiervoor zijn de vragen gebruikt waarbij de antwoordmogelijkheden bestond uit een schaal van belangrijkheid.

Vervolgens is gekeken naar verschil in beoordeling tussen verschillende demografische groepen. Om dat te bepalen zijn er verschillende testen uitgevoerd. Hiervoor kunnen parametrische testen of niet-parametrische testen uitgevoerd worden. Om te weten welke van de twee er gebruikt moet worden om een betrouwbaar resultaat te krijgen moest eerst de dataset nader bekeken worden. Voor het gebruik van parametrische testen moet de dataset namelijk aan een viertal criteria voldoen:

1. Normale verdeelde data;
2. Homogeniteit in variatie;
3. De data moet op intervalniveau gemeten zijn;
4. De verschillende groepen moeten onafhankelijk zijn van elkaar (Field, 2005).

De dataset van dit onderzoek breekt gelijk al met het eerste criteria, de data set is niet normaal verdeeld. Om dit te bepalen is de Kolmogorov-Smirnov en de Shapiro-Wilk test uitgevoerd. Bij deze 2 testen worden de verkregen scores vergeleken met een normaal verdeelde set van scores met het zelfde gemiddelde en standaarddeviatie. De testen vertonen niet-significantie bij een p-waarde $> 0,05$, de dataset vertoont dan geen significante verschillen in vergelijking met een normaal verdeelde dataset (Field, 2005). De dataset van dit onderzoek vertoont bij elke variabele significante verschillen (p-waarde $< 0,05$) met een normaal verdeelde dataset. Hierdoor is onze dataset niet normaal verdeeld en zijn er voor de verdere analyses niet parametrische testen gebruikt.

Bij een niet-parametrische test wordt meestal de data in rangen onder gebracht (in tegenstelling tot parametrische data). Wat inhoudt dat de scores een rang krijgen, zodat hoge scores een hoge rang krijgen en lage scores een lage rang. De testen worden dan uitgevoerd op de rangen in plaats van op de eigenlijke data (Field, 2005).

Voor het vergelijken van twee onafhankelijke condities is de Mann-Whitney test gebruikt. Bij een p-waarde $< 0,05$ is er een significant verschil tussen mannen en vrouwen. Er is tweezijdig getoetst omdat er vooraf geen kennis is of mannen hogere of lagere scores geven dan vrouwen. Bij de gevonden verschillen in beoordeling is de effect grootte ook berekend. De beoordeling tussen mannen en vrouwen kan wel significant verschillen maar dat houdt niet in dat het effect hiervan van betekenis of belangrijk is. De effect grootte is bepaald door de Pearson's correlatie coëfficiënt (r) te berekenen. De waarde van r geeft aan hoe groot de effect grootte is:

- $r = 0,10$ klein effect
- $r = 0,30$ medium effect
- $r = 0,50$ groot effect (Field, 2005).

Voor het vergelijken van meerdere onafhankelijk condities is Kruskal-Wallis test gebruikt. Deze test wordt ook de p-waarde berekend voor het bepalen van significante verschillen tussen de groepen ($p < 0,05$). Deze test stelt alleen vast of er een significant verschil is en niet welke conditie(s) verantwoordelijk is (zijn) voor het verschil. Hierom is er bij significante verschillen een box-plot gemaakt om te kunnen zien waardoor het verschil wordt veroorzaakt. In belang van het onderzoek zijn de voorzieningen/ functies van de stadsboerderij waar een significant verschil gevonden verder getoetst. Hiervoor is er de Mann-Whitney test uitgevoerd tussen afzonderlijke groepen om deze met elkaar te kunnen vergelijken. Om tot een significant verschil te komen moet nu de p-waarde gedeeld worden door het aantal groepen wat met elkaar vergeleken wordt. Dus bij drie groepen $p = 0,05/3 = 0,0167$. Er is dan een significant verschil als de gevonden p-waarde tussen twee groepen $<$ is dan $0,0167$. Bij de onderlinge vergelijkingen is de grootste groep (aantal respondenten in de groep) gebruikt om mee te vergelijken (Field, 2005).

Ten slotte is er door middel van kruistabellen en de Pearson's chi-square test nagegaan of er verbanden bestaan tussen verschillende variabelen (bijvoorbeeld willen wonen in een stadslandbouwwoonwijk en de mate waarin men de lokale voedselproductie ondersteunen belangrijk vindt). De sterkte van deze relatie is vastgesteld door de Cramer's V te bepalen. Hierbij geldt een sterke relatie bij een waarde groter dan $0,5$, een medium relatie bij $0,3$ en een kleine relatie bij $0,1$ (Field, 2005, Baarda en de Goede, 2001).

Om de gevonden resultaten te kunnen vertalen naar de onderzoekspopulatie Almere zijn er foutenmarges berekend. Met een betrouwbaarheid van 95% kan een resultaat van de enquête

vertaald worden naar een interval percentage voor de hele onderzoekspopulatie Almere. Om het betrouwbaarheidsinterval te kunnen uitrekenen is eerst de schattingsfout berekend met de volgende formule:

$$\sigma_p \approx \sqrt{p \cdot q / n}$$

Hierbij geldt: σ_p = de schattingsfout, p = percentage dat een bepaald antwoord heeft gegeven (bijvoorbeeld wil wel wonen in een stadslandbouwwoonwijk), $q = 100 - p$ en n = het aantal steekproef elementen. Om nu met 95% zekerheid een uitspraak te kunnen doen wordt het interval bepaald. Linkergrens = $p - (2 \cdot \text{schattingsfout})$; rechtergrens $p + (2 \cdot \text{schattingsfout})$.

3.6 Verwerking van de resultaten

In hoofdstuk 7 is er een synthese gemaakt van de resultaten. Hiervoor zijn met behulp van de resultaten van de verschillende onderzoeken de deelvragen beantwoord. Ook zijn de resultaten bediscussieerd. Aan de hand van deze gesynthetiseerde resultaten zijn er conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan. Deze zijn te vinden in hoofdstuk 8.

4. Groene (recreatieve) woonmilieus

4.1 Inleiding

Tien procent van de Nederlandse bevolking verhuist jaarlijks. Hiervan verlaten drie op de tien mensen de huidige gemeente en zeven op de tien mensen blijven in dezelfde gemeente wonen (CBS, 2005). Er wordt verhuist om uiteenlopende redenen. Ongeveer de helft verhuist om persoonlijke redenen (bijvoorbeeld: verandering van gezinssamenstelling (scheiding/samenwonen en pensioenmigratie). De andere helft verhuist om woning, woonomgeving, opleiding en werkredenen (Ekamper en Huis, 2002). De woonomgeving speelt een steeds grotere rol bij de keuze van een ander huis. Wat gezien kan worden als ideale woonomgeving is voor iedereen anders. Smaken verschillen immers. Een woonomgeving bestaat uit verschillende kenmerken. Visser (2006) maakt hierbij onderscheidt tussen de fysieke, sociale en functionele omgevingskenmerken.

- Fysieke omgevingskenmerken: de aanwezigheid en hoeveelheid groen en water in de buurt, de aard van de bebouwing en de kwaliteit van de openbare ruimten;
- Sociale omgevingskenmerken: verdeling van huur en koopwoningen in de buurt, de bevolkingssamenstelling, type huishoudens, werkloosheidspercentage;
- Functionele omgevingskenmerken: aanwezigheid en afstand tot sociale voorzieningen, infrastructuur, werkgelegenheid vanuit de omgeving.

In dit hoofdstuk is er gekeken naar groen als fysiek omgevingskenmerk.

4.2 Groen wonen

4.2.1 De vraag naar groene woonmilieus

Er is een toenemende vraag naar landelijke (groene) woonmilieus (zie bijvoorbeeld: Ekamper 2002, Heins 2001, 2002, Heins en Daalhuizen 2001, Ministerie van LNV 1995, Ministerie van VROM 2000, Bremen en Jonkhof 2003). En de verwachting is dat de vraag naar groene woonmilieus alleen maar toe zal nemen. Dit komt onder andere door de vergrijzing (pensioenmigratie) en de sociale en culturele ontwikkelingen (individualisering, zelfontplooiing en pluriformiteit). Hierbij spelen ook economische ontwikkelingen en technologische ontwikkelingen (telewerken) een rol (van Dam, 2003).

Heins (2002) concludeert in haar onderzoek naar landelijke woonmilieus dat landelijker willen wonen zich niet vertaalt in het willen wonen op het platteland. Nog geen twintig procent van de verhuisneigende wil echt naar het platteland vertrekken. Het platteland wordt wel als positief ervaren. Dit komt omdat het platteland geassocieerd wordt met groen, rust en ruimte. Het landelijk wonen, hoeft niet op het platteland plaats te vinden, groene woonmilieus voldoen voor de meeste mensen. Deze groene woonmilieus kunnen stedelijke woonwijken zijn met landelijke kenmerken. Veel stedelingen willen namelijk wel landelijk wonen maar wel graag de stedelijke voorzieningen in de buurt hebben. Tevens concludeert Heins (2002) in haar onderzoek dat tussen de verschillende bevolkingsgroepen (leeftijd, inkomen en type huishouden) geen verschillen bestaan in het percentage dat naar een landelijk woonmilieu wil verhuizen. Echter concludeert ze wel dat de bekendheid met het platteland (mensen die eerder op het platteland hebben gewoond of mensen die het platteland regelmatig bezoeken) een rol speelt bij de voorkeur naar landelijke woonmilieus. De bekendheid geeft een positief beeld van het platteland of de landelijkheid.

4.2.2 Redenen om groen(er), rustig(er) en ruim(er) te willen wonen

De wens om groen(er) te wonen bepaald wordt door push en pull factoren. Met push factoren worden de “negatieve” aspecten van de huidige leefomgeving bedoeld. Daar tegenover staan de pull factoren, dat zijn de “positief” gewaarde kenmerken van de wenselijke woonomgeving. Deze pull en push factoren staan vaak tegen over elkaar. Groen, rust en ruimte zorgen voor de aantrekkingskracht naar landelijke woonmilieus. (Ekamper en Huis, 2002; Daalhuizen en Heins, 2001; Heins, 2002) In tabel 4.1 is een overzicht van de mogelijke push en pull factoren die een rol kunnen spelen om landelijker te willen wonen weergegeven.

Tabel 4.1: Push en pull factoren voor een landelijke leefomgeving

	Ze ^{er} stedelijke leefomgeving (<i>Push factoren</i>)	Stedelijke woonwijken met plattelandskenmerken (<i>pull factoren</i>)
Rust	Druk ^{te} en hec ^{tie} k in de stad	Rustiger willen wonen
Rust	Veel verkeer (onveilig)	Weinig verkeer (veilig)
Ruimte	Weinig ruimte in en om de woning	Meer ruimte in en om de woning
Rust en ruimte	Kinderen kunnen niet gemakkelijk buiten spelen	Speelruimte voor de kinderen
Groen	Veel beton weinig groen	Minder beton en meer groen
Groen, rust en ruimte	Gebre ^k aan “natuur”/ uitwaaiplekken	Plattelandskenmerken in een woonw ^{ijk}

Volgens Berg (1998) wordt de kwaliteit van de (leef)omgeving bepaald door de mate waarin deze omgeving kenmerken heeft die voldoen aan de psychologische behoeftes van degene die deze omgeving “beoordeeld”. Hierbij maakt hij onderscheid tussen belevingskwaliteit (in hoeverre zijn er kenmerken aanwezig die voorzien in de esthetische behoeften) en gebruikskwaliteit (in hoeverre bevat een omgeving kenmerken die uitnodigen tot gebruiken). Groen, rust en ruimte zijn kenmerken die niet los van elkaar staan. Groen in de woonomgeving is een tastbare (fysieke) omgevingskenmerk. Het groen in de woonomgeving kan gezien worden als kwaliteitsaspect van de woonomgeving, het heeft beleef en gebruikskwaliteiten, zie paragraaf 4.5.1. Rust en ruimte echter zijn niet tastbaar en kunnen beschouwd worden als “beleef/ gemoedstoestanden”, zie paragraaf 4.5.2.

Van Dam et al. (2003) heeft onderzoek gedaan naar de maatschappelijke trends naar de keuze van een woning en de woonomgeving. Hierin komt naar voren dat de emotionele waarde van de omgeving (groen, rust en ruimte) een steeds grotere betekenis krijgt bij het kiezen van een woning. Dit komt voort uit de groeiende aandacht voor emotionele waarden. Deze groeiende aandacht is een gevolg van de opkomst van de belevingseconomie. Bij het kiezen van goederen en diensten door consumenten speelt in toenemende mate de betekenis of belevingswaarde die de goederen of diensten beloven een rol. Met de betekenis of belevingswaarde van een product of dienst geeft de consument bewust of onbewust een deel van zijn identiteit weer. Dit komt ook tot uiting in de keuze van een woning en de omgeving waarin de woning staat. (van Dam et al, 2003)

4.3. De vraag naar groen, rust en ruimte nader onder de loep genomen

In paragraaf 4.4 is beschreven dat er een (toenemende) vraag is naar landelijke woonmilieus met als kenmerken: groen, rust en ruimte. In deze paragraaf zal op elk van deze kenmerken verder ingegaan worden.

4.3.1 Groen

Zoals al eerder gesteld werd, groen draagt bij aan een prettige leefomgeving. Als we naar groen in de woonwijk kijken kunnen we onderscheidt maken tussen verschillende soorten groen:

- Eigen groen: de voor- en/of achtertuin;
- Andermans groen: de mooie tuin van de burens, maar ook het uitzicht op of de nabijheid van landbouwgroen;
- Collectief groen: stadstuinen, speelveldjes, parken en perkjes of de nabijheid van bossen en heidevelden.

Dat groen in de woonomgeving sterk gewenst is blijkt ook uit onderzoek van onder andere: Fennema (1995); Van Leeuwen (1997); Luttik en Zijlstra (1997).

In deze onderzoeken is gekeken naar de invloed van de aanwezigheid van groen op de prijs van huizen. Deze studies tonen aan dat de prijzen van woningen met uitzicht op groen en een niet al te grote afstand tot groen stijgen met 10 tot 15 %. De nabijheid van groen (op een maximale afstand van 15 minuten fietsen) draagt ook nog steeds bij aan de stijging van de huizenprijs. Dit is wel afhankelijk van het soort groen. Het uitzicht op groen wordt over het algemeen hoger gewaardeerd dan de afstand waarop het groen zich bevindt. Tevens stelt Van Leeuwen (1997) dat de meeste mensen bereid zijn om voor groen te betalen. Het Nederlandse publiek is bereid om 5 a 10 Euro per maand te betalen voor het behoud van één of andere vorm van natuur. Echter, personen uit de hogere inkomens groepen zijn bereid meer te betalen dan mensen uit lagere inkomensgroepen.

Kijkend naar de kwaliteit van groen maakt Croonen (1995) onderscheidt tussen de volgende criteria van de kwaliteit van het groen:

- Esthetische (beleving) kwaliteit:
 - Ervaring van schoonheid, dit hangt samen met de mate waarop het groen geordend is, verzorgd is en hoe het is vormgegeven;
 - Oriëntatie in de ruimte, groen versterkt het bewustzijn van de omgeving en de relatie met het verdere landschap;
 - Oriëntatie in de tijd: groen geeft een historische ontwikkeling weer (bijvoorbeeld oude bomen) en maakt bewust van de seizoensvariatie.
- Gebruikswaarde kwaliteit: het daadwerkelijk gebruiken van het groen. Bijvoorbeeld een speelveld voor kinderen, een plek om te picknicken of mensen te ontmoeten, een park om in te sporten of om de hond in uit te laten.

Naast de belevingskwaliteit en de gebruikskwaliteit, kenmerkt groen zich ook nog door een derde kwaliteit, namelijk: Ecologische kwaliteit, deze kwaliteit hangt samen met de variatie in species, samenhang en de milieukwaliteit.

De top vijf van behoeften die natuur (groen) voor de meeste burgers vervult is beschreven door Luttik et al (1999). Hierbij komen de volgende behoeften naar voren:

- Fascinatie: natuur die zijn gang kan gaan. Natuur met zowenig mogelijk bemoeienis van de mens;
- Ontspanning: natuur als decor voor afleiding. Deze afleiding vindt plaats door de afwezigheid van het alledaagse en de aanwezigheid van andere, nieuwe dingen. Maar ook ontspanning juist door de afwezigheid van afleiding, waardoor men meer tot zichzelf kan komen. De ontspanning is een bepalende factor voor het ervaren van rust, (zie § 4.3.2)

- Schoonheid: dit is een esthetische beleefkwaliteit van natuur (groen). De beleving van schoonheid is een persoonlijke voorkeur, wat de één als schoonheid ervaart hoeft de ander niet als schoonheid te ervaren;
- Rust: de beleving van rust wordt apart besproken (§ 4.3.2);
- Vrijheid: beleving van vrijheid hangt samen met de beleving van ruimte, zie hiervoor de beleving van ruimte (§ 4.3.2).

4.3.2 Rust en ruimte

Als er in de literatuur (zie onder andere: Coeterier en de Boer 2001; Coeterier, 2001; Van Winsum-Westra en de Boer, 2004) gekeken wordt naar de beleving van rust en ruimte komt daar nog een derde aspect bij: stilte. Stilte en ruimte zijn onder andere nodig voor de beleving van rust (Winsum-Westra en de Boer, 2004).

Een aantal definities voor rust zijn volgens het woordenboek:

- ‘Rust is vrede, kalmte; stilte, het niet laten hinderen’;
- ‘Rust is een toestand die intreedt bij het ophouden van vermoeienis of inspanning en het daarmee gepaard gaande gevoel van ontspanning, verpozing en verademing’.

Rust is voornamelijk een gemoedstoestand, een innerlijke beleving. Om tot rust te komen moet men zich kunnen ontspannen (Winsum-Westra en de Boer, 2004). De rust wordt dus veroorzaakt door iets.

Stilte is vooral akoestisch en fysisch, de afwezigheid van geluiden. De stilte als afwezigheid van geluiden wordt niet zodanig ervaren. De totale afwezigheid van geluiden (is in Nederland nauwelijks waarneembaar) wordt ook niet als prettig ervaren, denk maar aan doodsstilte. Hoe de stilte ervaart wordt is afhankelijk van wat de waarnemer aan het doen is. Wanneer je wandelt ben je meer bewust van geluiden dan wanneer je door een omgeving fietst. Daarbij maakt het ook nog uit of het gebiedseigen geluiden zijn of niet. Een snelweg met voorbijrazend verkeer op de achtergrond kan een veel storende effect hebben dan het geronk van de motor van een tractor als je door een landelijk gebied wandelt. (Winsum-Westra en de Boer, 2004; Coeterier en de Boer, 2001). Stilte kan dus eigenlijk omschreven worden als de afwezigheid van storende geluiden.

Coeterier en de Boer (2001) en Winsum-Westra en de Boer (2004) stellen dat een gevoel van ruimte is verbonden met een gevoel van vrijheid. Coeterier en de Boer (2001) halen aan dat het gevoel van vrijheid te maken heeft met het hebben van een persoonlijke controle en het zelf kunnen regelen van wat je wilt doen. Zij stellen dat de beleving van ruimte afhankelijk is van de eenheid van de omgeving en niet van fysieke openheid van de omgeving. Naast de eenheid van de omgeving geven ze aan dat het ook belangrijk dat je, je opgenomen voelt in een omgeving. Winsum-Westra en de Boer (2004) geven ook nog aan dat teveel tekenen van menselijke invloed het gevoel van rust en ruimte verstoren.

Rust, (stilte) en ruimte worden niet alleen door de kwaliteit van de (groene) omgeving bepaald. De positieve kwaliteiten van de groene omgeving, de pull factoren staan in contrast met de “ongewenste” kenmerken, de push factoren van de dagelijkse (hectische) omgeving. Het verkeren in een aantrekkelijke omgeving is een contrastbeleving van de ‘negatieve’ aspecten zoals lawaai, drukte, stress, onveilig en het binnen opgesloten zitten in de dagelijkse omgeving.

4.4 Beleid wonen in de 21ste eeuw

In 2000 kwam de nieuwe beleidsnota wonen uit, Mensen, Wensen, Wonen; wonen in de 21ste eeuw. In deze nota worden de wensen van de burgers centraal gesteld. Er wordt in deze nota uitgegaan van drie hoofdprincipes: meer keuzevrijheid voor burgers, aandacht voor maatschappelijke normen en een betrokken overheid en een beheerste marktwerking (Min. Van VROM, 2000). De verandering van koers in het woonbeleid van kwantitatief naar kwalitatief komt voort uit inzicht dat een deel van de woningvoorraad het in kwaliteit te wensen over laat. Er wordt niet meer voldaan aan de eisen van deze tijd (Min. Van VROM, 2000). Zoals in paragraaf 4.2 al beschreven komt dit voort uit de economische groei en de daarmee gepaarde vraag naar meer ruimte en kwaliteit, maar ook door de toenemende individualisering en emancipatie van de burgers op de woningmarkt.

Het woonbeleid kent vijf kernopgaven.

1. Vergroten van de zeggenschap over de woning en de woonomgeving;
2. Kansen scheppen voor mensen in kwetsbare posities;
3. Bevorderen van wonen en zorg op maat;
4. Verbeteren van de stedelijke woonkwaliteit;
5. Tegemoet komen aan de groene woonwensen (Min. van VROM, 2000).

Omdat in het bijzonder de laatste kernopgave: tegemoet komen aan de groene woonwensen van belang is voor dit onderzoek zal er nader ingegaan worden op wat dit voor de stedelijke omgeving betekend. Immers veel stedelingen zouden graag groener willen wonen en deze vraag komt voort uit het ontbreken van een passend aanbod van groene woonmilieus in de stad (zie paragraaf 4.2). Het is namelijk niet de bedoeling dat de stedelingen massaal naar dorpen en het platteland gaan verhuizen. Zoals in de nota mensen, wensen, wonen (Min. Van VROM, 2000) gesteld wordt, moet de sociale cohesie en de eigen identiteit van dorpen en het landelijke gebied gewaarborgd blijven en daarbij de vitaliteit van de steden. Het is dus niet de bedoeling dat mensen met hoge inkomens uit de stad gaan trekken en dat het wonen in dorpen en in het landelijke gebied alleen is weggelegd voor de welgestelde.

Hiervoor moeten er oplossingen gezocht worden in en aan de rand van de stad. Dit moet gebeuren door het transformeren van bestaande stedelijk buitencentrum woonmilieus tot groenstedelijke woonmilieus. Maar ook door bij de uitbreiding van steden meer aandacht te hebben voor groenen woonmilieus. De overgangsgebieden tussen stad en ommeland zijn vaak rommelige gebieden, die kwalitatief verbeterd kunnen worden door de aanleg van bijvoorbeeld landgoederen, buitenplaatsen of waterplassen met waterwoningen. In hoofdstuk 6 zal het woonbeleid voor de gemeente Almere behandeld worden.

*Figuur 4.1 Voorbeeld groen woonmilieu; Kasteel Zwaenenstede in de Haverleij
(Bron: www.dehaverleij.nl)*

4.5 Groene recreatieve woonmilieus

Er zijn in Nederland een aantal recreatieve woonmilieus. De meeste recreatieve woonwijken profileren zich naast het recreatieve karakter (golfen, watersport) van de wijk met landelijke kenmerken zoals ruimte, rust en aanwezigheid van groen en/ of water. Een aantal voorbeelden staan in tabel 4.2 weergegeven.

Er bestaan veel uiteenlopende definities voor (recreatieve) woonmilieus. In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de definitie Van Marissing die hij in zijn onderzoeksrapporten naar recreatieve woonmilieus (2002 en 2003) gebruikt. De definitie voor een recreatief woonmilieu is “een permanent bewoonde buurt of wijk waarin de woningen nabij recreatieve voorzieningen gelegen zijn, en waarbij een duidelijke samenhang bestaat tussen de woningen en deze voorzieningen” (Van Marissing, 2003, p.11).

Tabel 4.2 Voorbeelden kenmerken recreatieve groene woonmilieus

Project	Projectomschrijving	Fysieke kenmerken	Sociale kenmerken	Functionele kenmerken
Blauwe stad in Oldambt (realisatie planning 2016)	1200 woningen aan een meer van ong. 800 ha en ong. 350 ha natuur	Rietzones, bos, weilanden, water, strand en een jachthaven	Verwachte bewoners zijn: huishoudens met dubbele inkomens zonder kinderen, leeftijd 35- 55 jaar en gezinnen waarvan de kinderen het huis uit zijn	Recreëren, wonen, waterberging en ecologische hoofdstructuur
Haverleij (Den Bosch bij het Engelsemeer)	Totale oppervlak 210 ha, 24 ha voor wonen en de rest is ingericht als golfbaan, park, speeltoestellenwater, rietzone en wandelbos	Woningen zijn gelegen in negen kastelen en een slot en hebben een balkon of kleine tuin.	Gemeenschappelijk groen, beheersgroep bewoners, bewoners zijn mensen die op uniek (architectuur) concept afkomen, gezinnen met kinderen die een rustige beschermende omgeving zoeken en / of recreatieve waarde van de omgeving	Recreëren en wonen
EVA-Lanxmeer (Culemborg)	Ekowijk van ong. 24 ha, met ong. 250 woningen langs NS station Culemborg	Privé tuinen, gemeenschappelijke tuinen, stadsboerderij	Vele werkgroepen, verdeling van type woningen (prijsklassen), particulier initiatief	Wonen, woon werk functie, ecologische stadsboerderij. Waterwingebied
Golfresidentie Dronten	Ong., 86 ha, 360 villa's en 90 appartementen	Golfbaan 18 holes	Besloten woongolf - accommodatie, de huiseigenaars zijn ten samen eigenaar van de golfbaan. De wijk is gericht op mensen met geld. Drukke managers, gepensioneerden en twee verdieners met kinderen	Recreëren en wonen
Golfresidentie Lelystad	Villawijk gelegen aan het IJsselmeer, Houtribbos en Zuigerplasbossen, golfpark	Golfbaan 18 holes, bos, water, lange lanen met woningen rondom de golfbaan, loopbruggen	De huiseigenaren zijn vooral drukke managers en twee verdieners met kleine kinderen	Wonen en recreëren

Een sociaal/ functioneel kenmerk dat in recreatieve woonwijken aanwezig is, is de Vereniging van eigenaren (VvE). Indien een koop of een huurcontract wordt ondertekend, wordt men gelijk lid van de VvE. Op deze manier zijn de bewoners vaak betrokken beheer en onderhoud van de omgeving. Maar tevens worden op deze manier bewoners betrokken gehouden bij de ontwikkelingen in hun woonwijk. In sommige gevallen zijn er voorschriften wat wel en niet mag bijvoorbeeld het type beplanting in de eigen tuinen of de kleur van de huizen. Deze regels zijn niet alleen in het belang voor de uitstraling van de wijk, maar de bewoners varen er

ook wel bij doordat de schoonheid gewaarborgd blijft en je zeker weet dat je burens geen rare dingen met zijn huis mag doen. Een ander aspect is dat het beheer en onderhoud dat door de bewoners gepleegd wordt veel goedkoper is voor de gemeente dan als zij dat zelf moeten doen.

4.6 De bewoners van groene (recreatieve) woonmilieus

Van Marissing (2003) heeft onderzoek gedaan naar de huishoudenkenmerken van de bewoners, de motieven van de bewoners om in een dergelijk woonmilieu te gaan wonen en op welke wijze ze gebruik maken van de recreatieve voorzieningen in de wijk.

Ten eerste stelt hij dat het grote deel (93%) samen woont of is getrouwd, waarvan 59% met kinderen. Een groot deel van de bewoners werkt fulltime en ongeveer een kwart is gepensioneerd of is vutster. Tevens zijn de bewoners over het algemeen hoger opgeleid.

Verder blijkt uit zijn onderzoek dat de woning en de woonomgeving voor de verschillende onderzochte recreatieve woonmilieus de belangrijkste redenen waren om zich in de betreffende woonwijk te vestigen. De aanwezige recreatiemogelijkheden worden als mooi meegenomen beschouwd. Wel kan geconcludeerd worden dat het groene aspect van de recreatievoorziening kijkgroen is en dus bijdraagt aan een positieve beleving van de woonomgeving. De frequentie waarmee er gebruik gemaakt wordt van de recreatieve voorzieningen is laag. Wandelen en fietsen scoren als recreatieactiviteit het hoogst. Het succes van recreatieve woonmilieus moet niet gezocht worden in de recreatiemogelijkheden die binnen de woonwijk gecreëerd zijn maar in het totale plaatje: de aantrekkelijke woning die in een aantrekkelijke wijk ligt en dat alles tegen een relatief gunstige prijs (van Marissing, 2003).

4.7 Stadslandbouw als een groen (recreatief) woonmilieu

De kwaliteitseisen voor groen zijn in paragraaf 4.3.2 beschreven. Stadslandbouw zou prima invulling kunnen geven aan deze drie kwaliteitseisen:

- Ecologische kwaliteitseisen: landbouw kan bijdrage in de variatie van het ecosysteem door gebruik te maken van verschillende gewassen en door het beheren van natuur en beplantingen. Maar ook door het toepassen van verschillende bedrijfstakken (bijvoorbeeld tuinbouw en veeteelt). Door biologische landbouwmethoden toe te passen kan de milieukwaliteit gewaarborgd worden. Een bijkomend effect van een biologische bedrijfsvoering is dat er ruimte wordt gegeven aan natuurlijke processen.
- Esthetische kwaliteit: landbouw kan positief bijdragen aan de beleving van het landschap. Bijvoorbeeld door variatie van gewassen (kleuren, hoogte verschillen en tijden waarop ze geteeld worden). Maar ook de veehouderij biedt een aantrekkelijk landschap: open ruimten (weides) en beesten in de wei wordt doorgaans als positief ervaren. Tevens kan de landbouw oriëntatie in de tijd weer. De seizoensgebondenheid, het traject dat gewassen doorlopen van zaadje tot oogstbaar product. Het tijdstip waarop jonge dieren geboren worden en wanneer het vee weer van de stal naar de wei gaat.
- Functionele kwaliteit: de gebruikswaarde van de landbouw in de stad. De landbouw kent meerdere gebruikswaarden. Bijvoorbeeld de mogelijkheden voor directe verkoop van landbouwproducten, het landbouwbedrijf als recreatiemogelijkheid, mogelijkheid tot educatie etc. Het biedt de stedeling de mogelijkheid de landbouw te beleven en

doordat de stedeling de landbouw beleefd wordt de landbouw transparanter het geen positief bijdraagt aan het imago van de landbouw.

(Coonen, 1995)

Een stadsboerderij biedt volop mogelijkheden om stedelijk groen in een woonwijk te fungeren. Een stadsboerderij kan voorzien in ecologische, esthetische en functionele kwaliteitseisen die aan een stadslandschap gesteld worden.

5. EVA-Lanxmeer

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen de resultaten gepresenteerd worden van het onderzoek naar de woonwijk EVA-Lanxmeer. In paragraaf 5.2 wordt het literatuuronderzoek naar deze woonwijk beschreven. Vervolgens komt in paragraaf 5.3 de stadsboerderij aan de orde, deze paragraaf is tot stand gekomen door middel een interview met de stadsboer en interne stukken. Ten slotte zal in paragraaf 5.4 de resultaten van de enquête gehouden onder de bewoners van EVA-Lanxmeer gepresenteerd worden.

5.2 De woonwijk EVA-Lanxmeer

5.2.1 Het ontstaan van EVA-Lanxmeer

De woonwijk is een particulier collectief initiatief. Het idee kwam van Marleen Kaptein, zij was geïnspireerd door het overkoepelende principe Permacultuur (zie kader 5.1). En de aansluiting hiervan op de organische manier van naar landschap kijken. Het vanuit Genius Loci ontwerpen (bestaande kenmerken van de plek behouden of versterken) en het sluiten van kringlopen, mensen betrekken bij hun leefomgeving en mensen verantwoordelijkheid geven over hun eigen omstandigheden.

Het plan voor de woonwijk EVA-Lanxmeer is een wijk waarin wonen, werken en recreëren bij elkaar gebracht zijn en mensen in contact worden gebracht met natuur en kringlopen. De vier peilers van de wijk EVA-Lanxmeer zijn:

- Duurzaamheid;
- Organische vormgeving;
- Permacultuur;
- Stadslandbouw.

In het begin van 1998 is het project van start gegaan. (DVD- Ceatshage, de begin jaren, 2006)

Kader 5.1

Permacultuur

Permacultuur is een samenvoeging van de woorden permanente agricultuur of permanente cultuur. De grondleggers van Permacultuur zijn Bill Mollison en David Holmgren. Bij permacultuur richt men zich op het ontwerpen van duurzame ecosystemen. “permacultuur is een alomvattend ecologisch principe; een methode om leefomgevingen te ontwerpen, die de diversiteit, stabiliteit en veerkracht hebben van natuurlijke ecosystemen” (www.permacultuur.be). Permacultuur gaat uit van tien principes:

1. De relatieve positie van elementen;
2. Ieder element heeft meerdere functies;
3. Iedere functie wordt gedekt door meerdere elementen;
4. Kringlopen van energie;
5. Gebruik van biologische middelen;
6. Menselijke maat;
7. Successie;
8. Diversiteit;
9. Grens effect;
10. Stapelen in ruimte en tijd (de Waard, 1996)

5.2.2 Kenmerken van EVA-Lanxmeer

EVA-Lanxmeer is een wijk van ongeveer 24 hectare gelegen naast het treinstation Culemborg. Het project is tot stand gekomen door coproductie van de gemeente Culemborg en stichting E.V.A. (Educatie Voorlichting Advies). Lanxmeer is een waterwingebied dat tegen Culemborg aan ligt. De kenmerken van de wijk zijn te vinden in kader 5.2. De huizen worden in vier fases gebouwd. De wijk bevat huur en koopwoningen. Hiervan komt 30% uit de sociale sector, 20% uit de middenklasse en 50% uit duurdere vrije sector (www.eva-lanxmeer.nl).

Het groen in de wijk is verdeeld in vier groenzones. De groenzonering is volgens het Permacultuur principe. De verschillende zones lopen in elkaar over zonder harde afscheidingen. Hierdoor is er een samenhangend groen netwerk.

- Zone 1 Privé tuinen;
- Zone 2 Mandelige gebied;
- Zone 3 Parken;
- Zone 4 Stadsboerderij Ceatshage (paragraaf 5.3).

Kader 5.2

Kenmerken van de wijk zijn:

- Integrale planvorming en samenwerking van alle disciplines;
 - Integraal water concept en duurzaam energieconcept;
 - Landschapsarchitectuur op basis van bestaande landschappelijke elementen;
 - Waterwingebied en archeologische vindplaatsen geïntegreerd in plangebied;
 - Uitgebalanceerd stedenbouwkundig plan;
 - Integratie van diverse functies en technieken;
 - Participatie van (toekomstige) bewoners vanaf de initiatief fase;
 - Bewonersvereniging EVA Lanxmeer;
 - Beheer semiopenbare ruimte door bewonersvereniging;
 - Projectontwikkeling in eigen beheer mogelijk;
 - Bio-ecologisch bouwen;
 - Ecologisch kantorenpark gebaseerd op uitgangspunten EVA-Lanxmeer;
 - Biogasinstallatie en natuurlijke waterzuivering voor het sluiten van de afvalwaterkringloop;
 - Bestaande scholen, zwembad en kringloopcentrum opgenomen in of direct grenzend aan plangebied.
- (www.eva-lanxmeer.nl)

In de wijk speelt bewonersparticipatie een centrale rol. De kerngedachte achter bewonersparticipatie is dat de (toekomstige) bewoners van de wijk al in een vroeg stadium betrokken zijn bij de plannen voor hun wijk. Ze kunnen dan al in een vroeg stadium hun eigen wensen kenbaar maken. Dit zorgt voor betere herkenning en identificatie van het uiteindelijke ontwerp voor de gemeenschappelijke ruimte. Hierdoor wordt eigendomsgevoel gecreëerd met daarbij de medeverantwoordelijkheid voor de gemeenschappelijke ruimte. Je bent immers eerder bereid zorg te dragen voor iets waaraan je zelf hebt bijgedragen dan aan iets dat door anderen is bedacht (Noorduyn, 2003).

Bewonersparticipatie kent in EVA-Lanxmeer verschillende vormen. Ten eerste de oprichting van de woonwijk was en is een participatief proces. De bewoners hebben een grote invloed gehad op het stedenbouwkundige plan van de wijk, ontwerp van de woningen en de woningindeling. Ook heeft de wijk verschillende stukken mandelige grond. Dit houdt in dat iedereen met een huis een stukje gezamenlijke grond heeft mee gehuurd of gekocht. De bewoners van een bepaald stuk mandelige grond zijn samen verantwoordelijk voor de inrichting en beheer van het stuk grond (Noorduyn, 2003).

Tevens is er de Bewonersvereniging EVA-Lanxmeer waarvan iedere bewoner automatisch lid is. Er zijn een tal van werkgroepen binnen de bewonersvereniging met uiteenlopende werkvelden. Zo is er stichting Terra Bella, verantwoordelijk voor het groenbeheer in de wijk en zijn er de werkgroepen: Toetsing Plannen, Bouwgebreken, Energie en installatie, Auto delen, Verkeer, Monitoring en Bewonershandboek (www.Bel-lanxmeer.nl).

5.3 Stadsboerderij

5.3.1 De ontwikkeling van stadsboerderij de Ceatshage

De ontwikkeling van de stadsboerderij is een proces van een lange adem en is nog lang niet voltooid. Momenteel is er één paar actief op de stadsboerderij en wordt er nog steeds gezocht naar een stadsboer, die het tuinbouwgedeelte van de stadsboerderij wil runnen.

In de begin fase van de ontwikkeling van de stadsboerderij is er stichting opgericht (Stichting Ceatshage). De eerste stap in het proces is het verwerven van de grond geweest. De grond is eigendom van de gemeente. De tweede stap was het schepen van de materiële randvoorwaarden voor de inrichting van het terrein en de herinrichting van de omgeving. Vervolgens is er gezocht naar mensen die het terrein wilde inrichten en dragen als stadsboer. Het vinden van de stadsboer is tot op heden nog niet gelukt. Er zijn verschillende mensen mee bezig geweest maar om verschillende redenen zijn deze mensen afgehaakt. Momenteel is alleen Rutger van Mazijk en zijn vrouw bezig op het terrein van de stadsboerderij, maar zij houden zich bezig met een proeftuin en andere (zorg)activiteiten.

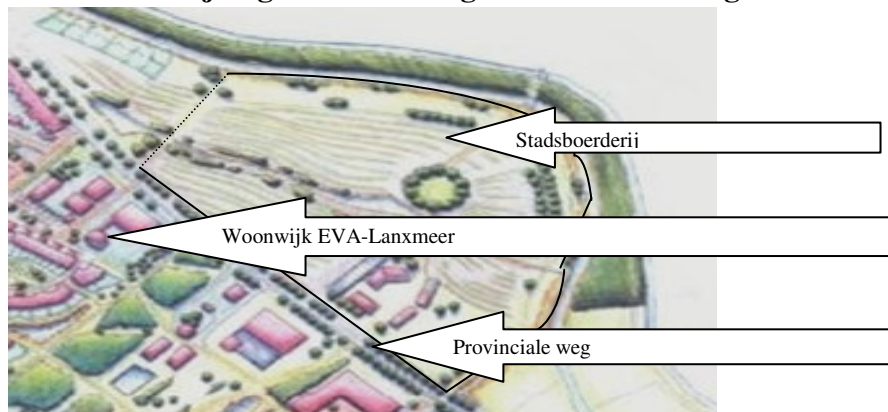
In het plan voor de inrichting van de stadsboerderij werd er de basislijn voor de opzet van de stadsboerderij geformuleerd. Er zou ecologische tuinbouw komen en een erf. De inspiratiebron was Permacultuur. Echter hiervan is nog niet zoveel bekend op productieniveau, Permacultuur wordt voornamelijk op kleine schaal beoefend. Er is besloten om een Permacultuurproeftuin aan te leggen, dit is het experimentele gedeelte en op termijn kan dit geïntegreerd worden op productieniveau. Tevens moest er ook een park komen, hiervoor zijn op het terrein wandelpaden aangelegd. In de periode 2000-2002 is Rutger de proeftuin uit gaan werken.

Voor de inrichting van het terrein zijn er financiële middelen vanuit de gemeente beschikbaar gesteld. Echter het bleek allemaal een traag proces te zijn, dit omdat de gemeente zich opstelde als de ontwikkelaar van het hele proces EVA-Lanxmeer. Dit bleek echter een te grootte opgave te zijn, de gemeente had er de mankracht niet voor. Het inzicht ontbrak om te weten wat op welk moment te doen. Hierdoor waren er dingen niet tijdig klaar om verder te kunnen met de volgende stap.

Een ander probleem was dat er wel geld beschikbaar was voor de inrichting maar, geen geld voor de materiële randvoorwaarde om als stadsboer goed te kunnen werken. Voor extra geld is een lang proces van het binnen halen van subsidies ingegaan. Het probleem is dat de meeste subsidies op het buitengebied toegespitst zijn (de landbouw buiten de bebouwde kom houden). Maar dat is bij dit project helemaal niet het geval, het gaat om een landbouwproject binnen de bebouwde kom. Er is uiteindelijk geld vanuit een Europees fonds binnen gehaald.

Het grote nadeel was dat de grond in beheer van de gemeente is. De gemeente heeft het stuk grond van de stadsboerderij als gronddepot gebruikt voor de bouw van een kantoor en er heeft drie jaar een enorme berg grond gelegen op het terrein. Ook zijn er archeologische opgravingen gedaan die het proces van de ontwikkeling van de stadsboerderij behoorlijk vertraagd hebben. Op een gegeven moment wilde de gemeente de grond verpachten aan de stichting. Maar dat was voor de stichting eigenlijk te vroeg, nog geen stadsboer, geen inkomen maar wel kosten. Inmiddels wordt de grond gepacht van de gemeente. Rutger is in dienst van de stichting en zal op ten duur zijn eigen inkomsten moeten kunnen genereren. (DVD- Ceatshage de begin jaren, 2006, interview Ruther Mazijn 2007).

5.3.2 Beschrijving en doelstellingen van de Ceatshage

Figuur 5.1 De stadsboerderij de Ceatshage

Ondanks dat de stadboerderij bij de woonwijk EVA-Lanxmeer hoort is deze daar niet alleen op gericht. De stadsboerderij is voor alle inwoners van de gemeente Culemborg een educatieve, recreatieve en voedsel voorziening.

In figuur 5.1 is de woonwijk en de stadsboerderij (terrein van de stadsboerderij ligt binnen de cirkel) te zien. De stadsboerderij wordt gescheiden van de woonwijk door een provinciale weg.

De totale oppervlakte van de stadsboerderij is 5.5 ha. Hiervan is 3 hectare bestemd voor tuinbouw en akkerbouw. Verder is er een permacultuurproeftuin (0.3 ha) wandelpaden, een ecologisch beheerd park, een kreekje en is er 1000 m² bestemd voor bebouwing (woonhuis, schuur met meerdere functies (opslagruimte, winkel, koelcel, wc en douche en een ontmoetingsruimte/ theeschenkerij) en een koude kas). Op dit moment is de stadsboerderij nog volop in ontwikkeling. Er moet nog gebouwd worden en een ondernemer voor het tuinbouwgedeelte ontbreekt ook nog.

Doelstellingen van de stadsboerderij

De stadsboerderij heeft zeven doelstellingen waarbij de prioriteit bij de eerste vier doelstellingen ligt.

1. Voedselproductie volgens ecologische productiemethoden. Dit zal hoofdzakelijk op het tuinbouwgedeelte plaats vinden. Een klein gedeelte komt ook uit de proeftuin. De afzet van de geproduceerde goederen zal regionaal door middel van een boerderijwinkel plaats vinden. Momenteel worden er al producten vanuit de proeftuin afgezet. Dit vindt via een pergolasysteem plaats en er zijn momenteel circa 70 klanten die al dan niet actief afnemen.
2. Zorg voor mensen met een zorgvraag. Dit kunnen mensen zijn met een verstandelijke beperking, mensen met psychische of psychiatrische problemen of mensen met een vorm van autisme. Op termijn is er plek voor tien zorgvragers op het bedrijf. De activiteiten die op de stadsboerderij aangeboden worden zijn: tuinwerkzaamheden, keukenwerkzaamheden en andere creatieve werkzaamheden. Rutger is bezig met het volgen van een opleiding tot zorgboer. Hij neemt dan ook samen met zijn vrouw het zorggedeelte op zich.
3. Ontwikkeling van biodiversiteit, natuur en landschapswaarden. Hiervoor is een (eetbaar) parklandschap aangelegd. Verder wordt er in de proeftuin een grote mate van biodiversiteit opgebouwd.
4. Broedplaats en kenniscentrum. Op termijn moet de stadsboerderij doorleefde kenniservaring bieden naast theoretische kennis. De kennis zal niet specialistisch zijn

maar integrerend en op het snijvlak van verschillende kennisdomeinen. Ook zal er een kleine bibliotheek over Permacultuur komen.

5. Ontmoetingsplaats en recreatieve activiteiten. De stadsboerderij is een plek waar mensen kunnen recreëren door te wandelen of door op het erf of in de proeftuin te zijn. Er zal ook een multifunctionele ruimte komen voor bijeenkomsten, culturele activiteiten en educatieve workshops. Tevens dient de theeschenkerij en winkel als ontmoetingsplaats.
6. Educatie en voorlichting. Educatie door samen te gaan werken met scholen en zo educatieve lessen te verzorgen. Op het moment is er al één klas een middag op het terrein aanwezig. Dit zal in de toekomst uitgebreid gaan worden. Op het terrein zullen ook informatieborden geplaatst worden.
7. Verbinding en participatie. De stadsboerderij biedt de mogelijkheid voor mensen om zich te verbinden met het leven op de boerderij. Vanuit deze verbinding kunnen mensen participeren door mee te denken over de ontwikkeling, meewerken en of betalen aan deze ontwikkeling.

(EVA-Lanxmeer interne documentatie; Mazijk, 2007)

5.3.3 Ervaringen op de stadsboerderij

Ondanks dat de stadsboerderij nog niet volledig in werking is ziet Rutger al wel een aantal voordelen van de centrale ligging van de stadsboerderij. Door de centrale ligging is de afstand tot klanten klein, het is erg leuk om mensen verse producten te kunnen aanbieden. Er is een bron van vrijwilligers aanwezig. In het begin had hij dan ook heel erg veel hulp dit is het laatste jaar wat minder geweest maar hij verwacht in de toekomst als de stadsboerderij volledig draait dat mensen zich weer meer betrokken gaan voelen. Het leuke aan de stadsboerderij vindt hij dan ook de sociale contacten. Mensen die even komen kijken en een praatje komen maken. Dit verhoogt de betrokkenheid. Ook vindt hij het educatieve gedeelte heel belangrijk, het kunnen delen van kennis. Het enige grote nadeel van de ligging van de boerderij in de bebouwde kom is het verkrijgen van vergunningen. De mestplaat bijvoorbeeld ligt eigenlijk midden op het terrein van de stadsboerderij omdat dit de enige plek is waar de minimale afstand tot huizen behaald wordt (Mazijk, 2007).

5.4 De bewoners van Lanxmeer

In deze paragraaf zullen de resultaten van de enquête gehouden onder de bewoners van de woonwijk Lanxmeer besproken worden. De gebruikte vragenlijst is te vinden in bijlage III

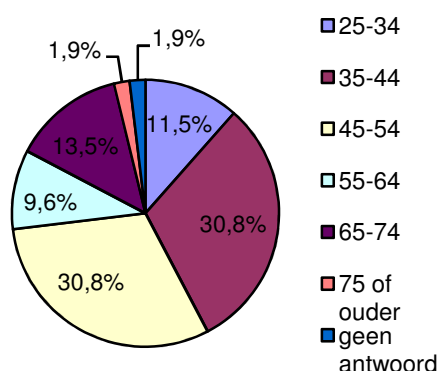
In totaal hebben 52 mensen de vragenlijst beantwoord waarvan iets minder dan 2/3 (n=33) vrouw is en iets meer dan 1/3 (n=18) man is.

Allereerst zullen de kenmerken van de bewoners van de wijk gepresenteerd worden. Vervolgens komen de motieven aan bod waarom de bewoners voor Lanxmeer gekozen hebben. Waarna stadslandbouw aan bod komt. Ten eerste welke functies de bewoners van EVA-Lanxmeer belangrijk vinden aan een stadsboerderij. Hierna wordt er ingegaan op de functies van een stadsboerderij in een woonwijk. Ten slotte wordt er in gegaan op stadsboerderij de Ceatshage.

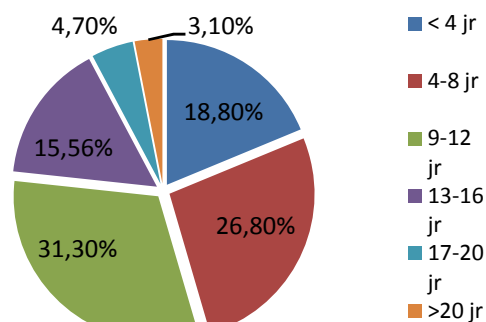
Demografische kenmerken

De respondenten zijn vooral hoger opgeleiden (34,6 % HBO en 48,1 % universiteit). De grootste groep zoals in figuur 5.2 te zien is, is tussen de 35- 44 jaar (30,8%) en 45- 54 jaar (30,8%). Het grootste gedeelte van de respondenten is samenwonend of getrouwd (80,8%).

Hiervan heeft 57.7% kinderen (aantal kinderen is 64). Hiervan is het grootste gedeelte tussen de 4- 8 jaar (26,8%) en 9- 12 jaar (31,3%) oud.

Figuur 5.2 Verdeling van de leeftijd respondenten Lanxmeer in procenten.

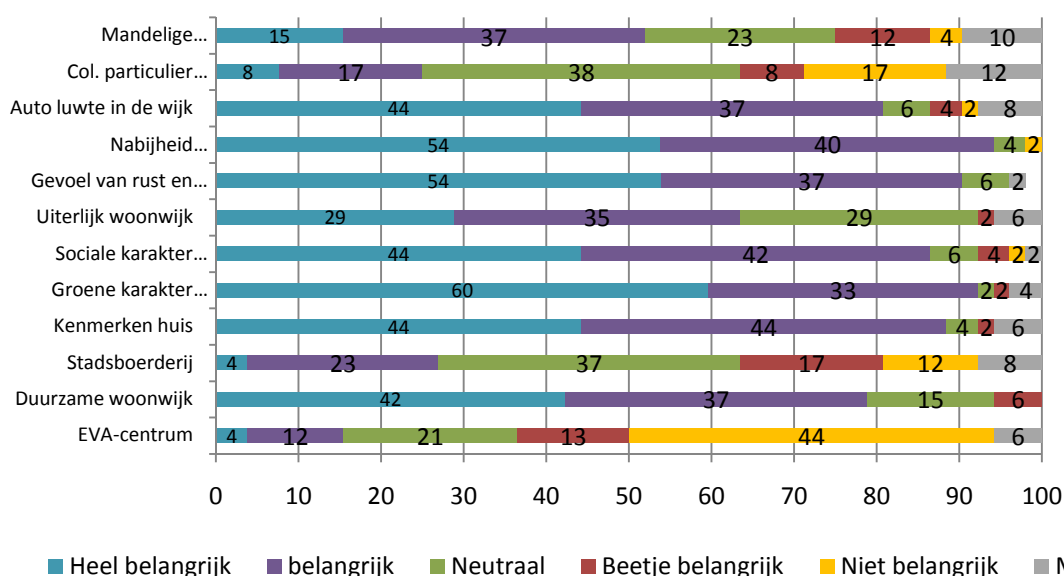

Figuur5.3 Verdeling van de leeftijd kinderen respondenten Lanxmeer in procenten

Verhuizen naar Lanxmeer

De afstand waarover de respondenten naar Lanxmeer verhuisde was voor 25,0% minder dan 5 km, 3,5% verhuisde binnen een straal van 5-15 km. Terwijl 30,8% in een straal van 15-40 km verhuisde en 30,6% zelfs over een straal van 40 km of meer verhuisde. De respondenten is gevraagd (vraag 5 enquête) in hoeverre bepaalde kenmerken van de wijk belangrijk waren/ zijn om in de wijk Lanxmeer te gaan wonen. In figuur 5.4 is hiervan een overzicht te vinden. En in tabel 5.1 staan de gemiddelde scores van de kenmerken van de wijk weergegeven.

De meeste respondenten geven aan dat het groene karakter en het gevoel van rust en ruimte de belangrijkste kenmerken van de wijk zijn om destijds naar Lanxmeer te verhuizen. Hiernaast speelt de nabijheid van het treinstation, kenmerken van het huis, de autoluwte in de wijk en het sociale karakter van de wijk een belangrijke rol. Ook het duurzame karakter en de uiterlijke kenmerken van de wijk worden hoog beoordeeld. De stadsboerderij, het particulier opdrachtgeverschap en de komst van Evacentrum worden als minst belangrijke kenmerken van de wijk gezien.

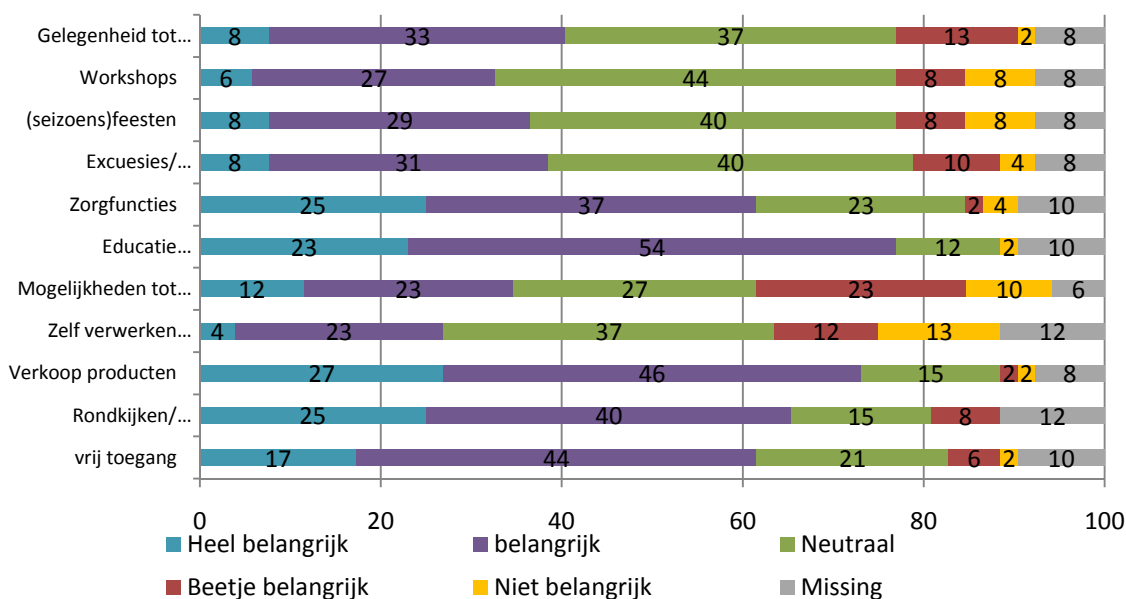
Figuur5.4 Beoordeling kenmerken van Lanxmeer door respondenten in de mate zij deze kenmerken als belangrijk ervaren, op een schaal van 1 t/m 5. De waarden in de grafiek zijn in procenten (100%=n_{total}=52)

Tabel 5.1 De gemiddelde scores van de kenmerken van EVA-Lanxmeer beoordeeld door respondenten uit EVA-Lanxmeer. De kenmerken zijn beoordeeld op een schaal van 1 t/m 5.

	N (aantal respondenten)	Gemiddelde score
Groene karakter van de wijk	50	4,56
Gevoel van rust en ruimte in de wijk	50	4,50
Nabijheid treinstation	52	4,44
Kenmerken van het huis	49	4,39
Auto luwte in de wijk	48	4,27
Sociale karakter van de wijk	51	4,26
Duurzame woonwijk	52	4,15
Uiterlijk van de wijk	49	3,96
Mandelige gebieden in de wijk	47	3,53
Aanwezigheid stadsboerderij	48	2,90
Collectief particulier opdrachtgeverschap	46	2,90
Komst Eva centrum	49	2,12

Stadslandbouw

Aan de respondenten is gevraagd om bepaalde mogelijkheden van stadslandbouw in de mate van belangrijkheid te beoordelen. In figuur 5.5 is hiervan een overzicht te vinden. En in tabel 5.2 staan de gemiddelde scores van de verschillende functies van een stadsboerderij.

Figuur 5.5 Beoordeling van algemene functies van een stadsboerderij door de respondenten van EVA-Lanxmeer op de mate waarin zij deze functies belangrijk vinden. De waarden in de grafiek zijn in procenten (100% = $n_{\text{totaal}} = 52$)

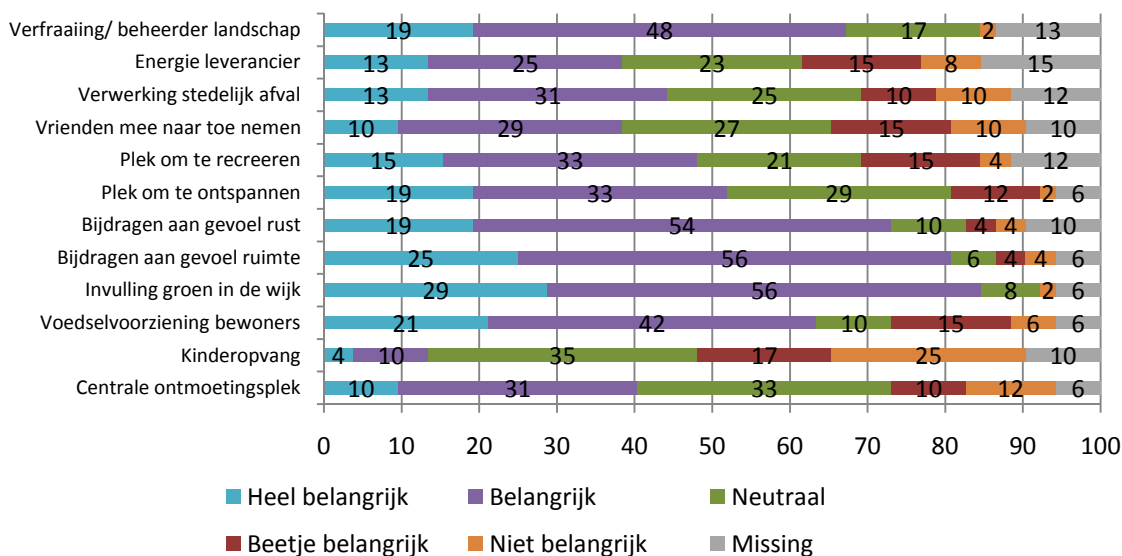
Educatie mogelijkheden, verkoop van producten, rondkijken/ rondlopen, zorgfuncties en vrijtoegang tot het bedrijf worden door de respondenten het belangrijkste gevonden als functies van de stadsboerderij. Het zelf verwerken van producten scoort het laagst. Ook de mogelijkheden tot meewerken wordt door de respondenten als neutraal ondervonden.

Tabel 5.2 Gemiddelde scores algemene kenmerken van een stadsboerderij beoordeeld door respondenten uit EVA-Lanxmeer. De kenmerken zijn beoordeeld op een schaal van 1 t/m 5.

	N (aantal respondenten)	Gemiddelde score
Educatiemogelijkheden	47	4,064
Verkoop producten	48	4,021
Vondlopen en kijken	46	3,935
Zorgfuncties	47	3,851
Vrij toegang tot bedrijf	47	3,766
Gelegenheid tot consumptie	48	3,333
Excursies/ rondleidingen	48	3,313
Seizoensfeesten	48	3,229
Centrale ontmoetingsplek	49	3,184
Workshops	48	3,167
Mogelijkheden tot meewerken	49	3,041
Zelf verwerken producten	46	2,913

Functies van de stadsboerderij in de woonwijk.

De respondenten van de enquête hebben een aantal kenmerken/ functies van stadslandbouw in relatie met de woonwijk beoordeeld in de mate waarin zij een betreffend kenmerk/ functie belangrijk vinden. Een overzicht hiervan is te zien in figuur 5.6. En de gemiddelde scores van de functies van een stadsboerderij in een woonwijk zijn te vinden in tabel 5.3.

Figuur 5.6 Beoordeling van functies van een stadsboerderij in een woonwijk beoordeeld door de respondenten uit EVA-Lanxmeer in hoeverre zij deze functies van een stadsboerderij in een woonwijk belangrijk vinden. De waarden in de grafiek zijn in procenten (100%=n_{totaal}=52)

Tabel 5.3 Gemiddelde scores van functies van een stadsboerderij in een woonwijk beoordeeld door respondenten uit EVA-Lanxmeer. De kenmerken zijn beoordeeld op een schaal van 1 t/m 5.

	N (aantal respondenten)	Gemiddelde score
Invulling groen in de wijk	49	4,122
Bijdragen aan gevoel van ruimte	49	4,000
Verfraaiing beheerder landschap	45	3,956
Bijdragen aan gevoel van rust	47	3,894
Voedselvoorziening bewoners wijk	49	3,612
Plek om te ontspannen	49	3,551
Plek om te recreëren	46	3,457
Verwerking stedelijk afval	46	3,326
Energie leverancier	44	3,250
Centrale ontmoetingsplek	49	3,184
Vrienden etc. mee naar toe nemen	47	3,149
Kinderopvang	47	2,447

De belangrijkste functies van een stadsboerderij in relatie met de woonwijk zijn invulling van groen in de wijk, bijdragen aan het gevoel van ruimte, verfraaiing/ beheerder van het landschap en bijdragen aan het gevoel van rust. De functie van kinderopvang scoort het laagst.

Stadsboerderij de Ceatshage

In het totaal hebben 23 personen (44.23%) aangegeven klant te zijn van de stadsboerderij. Van 23 personen die aangeven klant te zijn van de stadsboerderij geven 10 personen aan zich betrokken te voelen, 12 personen een beetje en 1 persoon zich niet betrokken te voelen. Van de niet klanten, voelt 1 persoon zich toch betrokken, 17 personen een beetje en 11 personen zich niet betrokken bij de stadsboerderij. In tabel 5.4 is hiervan een overzicht te vinden. Van de kanten zouden 14 personen meer betrokken willen zijn bij de stadsboerderij. 9 personen vinden dat niet nodig. Van de niet klanten zouden 7 personen meer betrokken willen zijn bij de stadsboerderij. 20 personen willen dat niet (zie tabel 5.5).

Tabel 5.4 Kruistabel klant zijn en betrokkenheid bij de stadsboerderij

	nu al klant?		Totaal
	ja	nee	
Ja, voel me betrokken	10	1	11
Nee, voel me niet betrokken	1	11	12
Voel, me een beetje betrokken	12	17	29
Total	23	29	52

Tabel 5.5 Kruistabel klant zijn en het meer betrokken willen zijn bij de stadsboerderij

	nu al klant?		Totaal
	ja	nee	
Ja, ik wil meer betrokken zijn	14	7	21
Nee, ik wil niet meer betrokken zijn	9	20	29
Total	23	27	50

Gebruik van de stadsboerderij als deze volledig in gebruik is ($n_{\text{tot}}=52$)

- Van de respondenten denkt slecht 1,9% ($n=1$) geen gebruik te gaan maken van de stadsboerderij;
- 48,1% ($n=25$) van de respondenten denkt wel boodschappen te gaan doen op de stadsboerderij;
- 65,4% ($n=34$) van de respondenten denkt de stadsboerderij te gaan gebruiken om zo af en toe wat rond te lopen en rond te kijken;
- 13,5% ($n=7$) van de respondenten denkt alleen op de stadsboerderij te komen als er wat leuks te doen is;
- 30,8% ($n=16$) van de respondenten denkt regelmatig op de stadsboerderij te komen, ze vinden het leuk om te zien wat er gebeurt;
- 9,6% ($n=5$) van de respondenten wil echt betrokken zijn bij de stadsboerderij.

Frequentie gebruik van de stadsboerderij ($n_{\text{tot.}} = 51$)

- 19,2% ($n=10$) van de respondenten denkt minder dan 1 keer per maand gebruik te gaan maken van de stadsboerderij;
- 19,2% ($n=10$) van de respondenten denkt 1 keer per maand gebruik te gaan maken van de stadsboerderij;
- 19,2% ($n=10$) van de respondenten denkt 2 keer per maand gebruik te gaan maken van de stadsboerderij;
- 11,5% ($n=6$) van de respondenten denkt 3 keer per maand gebruik te gaan maken van de stadsboerderij;
- 19,2% ($n=10$) van de respondenten denkt elke week gebruik te gaan maken van de stadsboerderij;
- 9,6% ($n=5$) van de respondenten denkt meerdere keren gebruik te gaan maken van de stadsboerderij.
- De stadsboerderij in relatie met groen karakter van de wijk
Van de respondenten vindt 90,4% ($n=47$) dat de stadsboerderij bijdraagt aan het groene karakter van de wijk. 5,8% ($n=3$) weet niet of de stadsboerderij bijdraagt aan het groene karakter van de wijk. En 3,8% ($n=2$) vindt dat de stadsboerderij niet bijdraagt aan het groene karakter van de wijk.
- De bijdrage van de stadsboerderij aan het gevoel van rust en ruimte
Van de respondenten vindt 75% ($n=39$) dat de stadsboerderij bijdraagt aan het gevoel van rust en ruimte. 5,8% ($n=3$) vindt dat de stadsboerderij niet bijdraagt aan het gevoel van rust en ruimte. En 19,2% ($n=10$) weet niet of de stadsboerderij bijdraagt aan het gevoel van rust en ruimte.
- De meerwaarde die de stadsboerderij aan de woonwijk geeft

Van de respondenten vindt 82,7% (n=43) dat de stadsboerderij een meerwaarde geeft aan de woonwijk. 5,8% (n=3) is van mening dat de stadsboerderij geen meerwaarde geeft aan de woonwijk. En 9,6% (n=5) weet niet of de stadsboerderij een meerwaarde geeft aan de woonwijk.

- Invloed van de stadsboerderij op de keuze om in de wijk Lanxmeer te gaan wonen
Van de respondenten geeft 90,4% (n=47) dat als de stadsboerderij geen deel uit had gemaakt van het plan voor de wijk Lanxmeer ze evengoed in de woonwijk waren gaan wonen. 5,8% (n=3) van de respondenten geeft aan dat ze misschien in de wijk waren gaan wonen als de stadsboerderij geen deel uit had gemaakt van het plan voor de wijk Lanxmeer.

6. Almere

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van het onderzoek naar de mogelijkheden van de integratie stadslandbouw en wonen in Almere gepresenteerd worden. Ten eerste zal in paragraaf 7.2 het woonbeleid van Almere beschreven worden. Vervolgens zal in paragraaf 7.3 een overzicht gegeven worden van eerder gedaan onderzoek naar wonen in Almere en naar stadslandbouw. Ten slotte zullen in paragraaf 7.4 de resultaten van de enquête over de behoefte naar wonen in een stadslandbouwwoonwijk in Almere, gehouden onder het consumentenpanel van de gemeente Almere gepresenteerd worden.

6.2 Woonbeleid in Almere, de mogelijkheden voor Agromere

Almere is een snel groeiende stad met momenteel ruim 180.000 inwoners. Rijk en regio wensen dat Almere doorgroeit met 60.000 woningen (Gemeente Almere, 2006). Dat is bijna een verdubbeling van het huidige woningen aantal. Momenteel is Almere een meerkernige stad met aparte stadsdelen. Het overgrote deel van de huidige woningen zijn ééngezin rijenwoningen. Deze woningen zijn grotendeels gebouwd door projectontwikkelaars en woningbouwcorporaties.

Dit moet veranderen met de koers die in het woonbeleid: Woonbeleid Almere 2002 Almere gemaakt om in te wonen, is ingezet. De kernpunten zijn hierbij:

- Consument gericht gaan bouwen en beheren;
- Realisatie van voldoende woningen voor de lagere inkomens;
- Bevorderen van de relatie tussen de nieuwbouw en het beheer en de herontwikkeling van de woningvoorraad.

Deze doelstellingen zijn van toepassing op de huidige bewoners van Almere maar ook op de instromers, als gevolg van de grote woningproductie.

Consument gericht bouwen en beheer van woningen in Almere

In de nota Mensen, Wensen, Wonen is één van de speerpunten het vergroten van de zeggenschap van de burger over de woning en de woonomgeving (VROM, 2000). Deze zeggenschap wordt in het beleid voor Almere als volgt vertaald: “de burgers moeten zoveel mogelijk de gelegenheid krijgen om een woning in een woonomgeving naar keuze te kunnen vinden”(Gemeente Almere, 2002, pg 8). Hiervoor zijn er verschillende mogelijkheden:

- Particulier opdrachtgeverschap: zelf (laten) bouwen van een woning op een vrije kavel of een kavel-in-een-rij en zelfs in het gezamenlijk bouwen van een appartementencomplex;
- Invloed bij het afbouwen van een nieuwbouwcasco;
- Mogelijkheid een woning aan te passen of uit te breiden met een aanbouw of opbouw. (Gemeente Almere, 2002).

De doelstellingen die Almere zichzelf heeft opgelegd kunnen interessante aanknopingspunten zijn voor het opzetten van de woonwijk Agromere.

- Particulier opdrachtgeverschap;
- Woonmilieudifferentiatie.

Particulier opdrachtgeverschap

Het Almeerse streven is in 2010, 33% van de woningproductie in particulier opdrachtgeverschap. Onder particulier opdrachtgeverschap valt het individueel initiatief maar

ook collectief particulier opdrachtgeverschap behoort tot de mogelijkheden. Duivenstein de wethouder van Almere is een groot voorstander van het particulier opdrachtgeverschap. Hij wil dan ook van de geplande bouw van 60.000 woningen enige tienduizenden volgens het particulier opdrachtgeverschap laten bouwen (Buildingbusiness, 2006). Een keerzijde van particulier opdrachtgeverschap is dat er met de keuzevrijheid van het bouwen van een eigen huis veel tijd en geld mee is gemoeid. Dit kan leiden tot; dat het alleen is voorbehouden aan de welgestelde (Van der Land, 2002). Een voorbeeld van een woonwijk die in collectief particulier opdrachtgeverschap is gebouwd is het woonproject de Buitenkans in de Stripheldenbuurt in Almere. Zie hiervoor kader 1.

Kader 1

De Buitenkans

De Buitenkans is een ecologisch woonproject. De Buitenkans is een project van een groep enthousiaste mensen die zich verenigd hebben in een vereniging (de Buitenkans) en een particulier initiatief hebben ingediend.

Kenmerken van de Buitenkans:

- “Natuur: ruimte, rust, groen, stilte, zon, bosrand, vogels waterberging in vijver.
- Architectuur: solide, kwaliteit, uniek, inspirerend, landschap, diversiteit.
- Gezond(heid): natuurlijke materialen, groen dak, leem.
- Energie(bewust): aandacht voor besparing, zonneboilers.
- Sociaal: je kent je burens, betrokken zonder verplichting, vriendelijk, buurthuis, autovrij.” (www.debuitenkans.nl)

Differentiatie in woonmilieus

Consument gericht bouwen betekend ook het aanbieden van een ruime keuze in woonmilieus. Om differentiatie in woonmilieus te kunnen creëren moet er bij de planvorming voor een woonbuurt doelstellingen en thema's geformuleerd worden. Deze vormen de basis voor het karakter van de woonwijk (Gemeente Almere, 2002). De belangrijkste aanknopingspunten die hierbij geformuleerd worden zijn: eigenschappen van de locatie, relaties met de omgeving en de mix van wonen, werken, recreëren en voorzieningen. Hiernaast moeten woonmilieus ruimte scheppen voor maatschappelijke ontwikkelingen. Hierbij kan het in fases bouwen van een woonwijk een instrument zijn (Gemeente Almere, 2002).

In Almere zijn er al een aantal woonwijken met karakter. Twee voorbeelden hiervan zijn te vinden in kader 2 en kader 3. De mix van wonen en recreëren wordt niet direct als kenmerk van de woonwijk aan gemerkt maar, de wijken worden gekenmerkt door de nabije aanwezigheid van bossen en de Oostvaardersplassen.

De stripheeldenbuurt is een nieuwbouwwijk in meest oostelijk gebied van Almere Buiten. Het gebied is gelegen vlakbij de Oostvaardersplassen en wordt omgrensd door de Buitenring, de lage Vaart, de Evenaar en de Eilandenbuurt. Het gebied beslaat 172 hectare. De wijk wordt in fases ontwikkeld en gebouwd, de eerste woningen zijn in 2004 opgeleverd. In totaal worden er 2300 woningen gebouwd. Hiervan 2000 in opdracht van de gemeente door projectontwikkelaars en 300 in opdracht van groepen die een particulier initiatief hebben

ingediend. De Buitenkans (zie kader 1) en Heldenhof (kader 3) zijn beiden woonprojecten in de Strijpheldenbuurt.

Kader 2

't Buitenland

Een nieuwbouwoonwijk aan de rand van Almere buiten. De wijk is opgedeeld in tien verschillende landstreken, die elk hun eigen sfeer uitademen.

Kenmerken:

- Alle wegen volgen gekromde lijnen, er is geen rechte straat
- 't Buitenland bestaat uit verschillende landstreken, die elk hun eigen kenmerken en architectuur hebben
- Veel bos en groen, tuinen, gezamenlijke veldjes, glooiende heuvels, deftige lanen en flinke waterpartijen met bruggetjes en steigers
- Oostvaardersplassen in de nabije omgeving

(www.buitenland.nl)

Kader 3

Heldenhof

Deze wijk is een hofjeswijk met ruim 360 woningen. Deze wijk heeft verschillende typen woningen in uiteenlopende prijsklassen. Zo zijn er hofjeswoningen, waarbij de woningen rondom binnenplaatsen en gemeenschappelijke tuinen liggen. Deze woningen omsluiten een binnenruimte waarbij de tuinen overgaan in semiopenbare ruimten met veel groen en bomen. Maar ook in deze buurt zijn vrijstaande villa's en tweekappers te vinden (www.heldenhof.nl)

6.3 Eerder onderzoek in Almere naar wonen en stadslandbouw

Wonen

Consument gericht gaan bouwen houdt in dat je moet weten wat de woonconsument wil. De gemeente Almere wil dan ook graag de meningen en ideeën van burgers betrekken bij de ontwikkeling van nieuwbouw en bij de ontwikkelingen in de bestaande stad. Hiervoor is in samenwerking met het onderzoek- en adviesbureau Smart Agent (gespecialiseerd in belevingsonderzoek) Woongalerij Almere opgezet. Woongalerij Almere kent de volgende doelstellingen:

- Informatie over de woonvraag verzamelen, zodat deze gebruikt kan worden bij het maken van de plannen voor nieuwe en bestaande wijken;
- Voorleggen van plannen aan geïnteresseerden in wonen in Almere;
- Aanbieden van informatie over het woningaanbod in Almere aan geïnteresseerden afgestemd op hun wensen.

De informatie wordt verzameld door middel van een woontest op het Internet. Belangrijke kenmerken van belangstellenden zijn:

- Leeftijd bijna 60% tussen de 25 en 44 jaar;
- Herkomst: 65.3% uit gemeente Almere, 8.4% uit Amsterdam.

Kijkend naar de meest gewenste woonmilieus scoren ruim (34%), woonwijk (31%), rustig stedelijk (24%), recreatief (21%) en landelijk (19%) het hoogst ($n_{\text{totaal}}=1098$, waarbij meerdere antwoorden mogelijk waren). Als er naar woonsferen gekeken wordt dan wordt een eigen plek (42%), sociaal contact (32%), geborgenheid (27%) en levendigheid (24%) het meest gewaardeerd ($n_{\text{totaal}}=1098$, waarbij meerdere antwoorden mogelijk waren). Een woonomgeving waar zowel jongeren, gezinnen en ouderen wonen, scoort veruit het hoogst.

Er is in het rapport ook specifiek gekeken naar het segment ruim, recreatief en landelijk wonen. Een woonwijk waarin een stadsboerderij geïntegreerd is zou in dit segment passen. SmartAgent Company (2006) definieert dit segment als volgt: "alle belangstellenden die een voorkeur hebben voor de woonmilieus ruim (60%), recreatief (37%) of landelijk (34%). Totale omvang van dit segment is 56% ($n=614$)". De meest aansprekende woonsferen in dit segment zijn: eigen plek (57%), geborgenheid (29%), sociaal contact (26%) en op stand (17%). Kijkend naar de huishoudsamenstelling van dit segment zijn paren met kinderen het best vertegenwoordigd (43%), gevolgd door paren zonder kinderen (36%), alleenstaanden (12%), alleenstaanden met kinderen (4%), anders (5%). Bijna de helft van de respondenten heeft een gezinsinkomen hoger dan 2770 euro (46%) en 32% heeft een gezinsinkomen tussen 1590-2770 euro. (Smart-Agent Company, 2006).

Stadslandbouw

Warnaar (2005) heeft onderzoek gedaan naar de behoefte naar stadslandbouw in Almere onder bewoners van Almere. Hiervoor heeft zij bezoekers ($n=30$) van de biologische boerenmarkt op de stadsboerderij geïnterviewd. Uit deze interviews bleek dat boerderijwinkel de meest gewaardeerde functie van een stadsboerderij is. Waarna zorg en educatie, informatie en rondleidingen het meest gewaardeerd wordt. Hiernaast heeft ze bewoners van Almere geënquêteerd ($n=342$). Uit de enquête bleek dat 68% van de respondenten het aantrekkelijk tot zeer aantrekkelijk vindt een stadsboerderij te bezoeken. Als functies van een stadsboerderij scoren een boerderijwinkel, educatie, café en/of restaurant en informatieve rondleiding het hoogst.

6.4 Resultaten van de enquête

In deze paragraaf worden de resultaten van de enquête gehouden onder het onderzoekspanel van de gemeente Almere gepresenteerd. In bijlage IV zijn de enquêtevragen terug te vinden. In bijlage V zijn aanvullende grafieken en tabellen te vinden met betrekking tot deze paragraaf.

Kenmerken van de respondenten

Algemeen

- In het totaal hebben 563 personen de enquête ingevuld. Dit is een respons van 39,5%.
- Ruim de helft (53,4%) van de respondenten is man.
- De grootste leeftijdsgroepen waarin de respondenten vallen zijn 35-44 jaar (26,5%), 45-54 jaar (29,3%) en 55-64 jaar (22,2%).
- Ruim de helft (54,1%) van de respondenten geeft aan deel uit te maken van een huishouden met kinderen.

Boodschappen

- Door de respondenten wordt het grootste deel van de boodschappen gehaald in de supermarkt, 87,8% geeft dit vaak tot zeer vaak te doen. Het doen van boodschappen in een boerderijwinkel is op het moment niet echt in trek bij de respondenten, slechts 0,6% geeft aan dit vaak tot zeer vaak te doen. 2,9% geeft aan dat regelmatig te doen, 28,7% soms en 67,8% doet nooit zijn boodschappen in een boerderijwinkel.

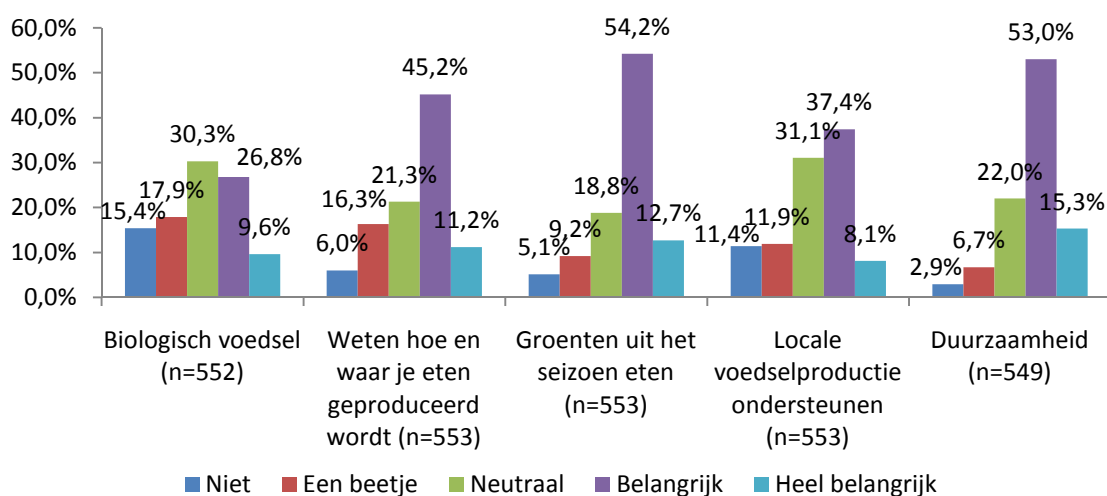
Boerderij bezoek

- Slechts 7,5% van de respondenten bezoekt vaker dan eens per maand een boerderij. Het grootste deel van de respondenten (42,5%) bezoekt soms een boerderij in de vakanties. Terwijl 28,4% nooit een boerderij bezoekt.
- De belangrijkste reden om een boerderij te bezoeken is een opendag of excursie (26,64%). Ook is het kopen van producten een belangrijke reden om een boerderij te bezoeken (22,74%).

Stadslandbouw

Mogelijke kenmerken stadslandbouw

Aan de respondenten is gevraagd (mogelijke) kenmerken van stadslandbouw te beoordelen op de mate waarop zij deze belangrijk vinden (figuur 6.1). Dit is gevraagd in het begin van de enquête zonder te noemen dat het om kenmerken van stadslandbouw gaat.

Figuur 6.1 Beoordeling mogelijke kenmerken stadslandbouw door de respondenten in hoeverre zij deze kenmerken belangrijk vinden

- Duurzaamheid wordt door 68,3% van de respondenten als belangrijk/ heel belangrijk gevonden;
- Groenten uit het seizoen eten wordt door 64,9% van de respondenten als belangrijk/ heel belangrijk gevonden;
- Weten hoe en waar je voedsel geproduceerd wordt, wordt door 56,4% van de respondenten als belangrijk/ heel belangrijk gevonden;
- De lokale voedselproductie ondersteunen wordt door 45,5% van de respondenten als belangrijk/ heel belangrijk gevonden;

- Ten slotte wordt biologisch slechts door 36,4% van de respondenten als belangrijk/ heel belangrijk gevonden.

Bekendheid met het concept stadslandbouw

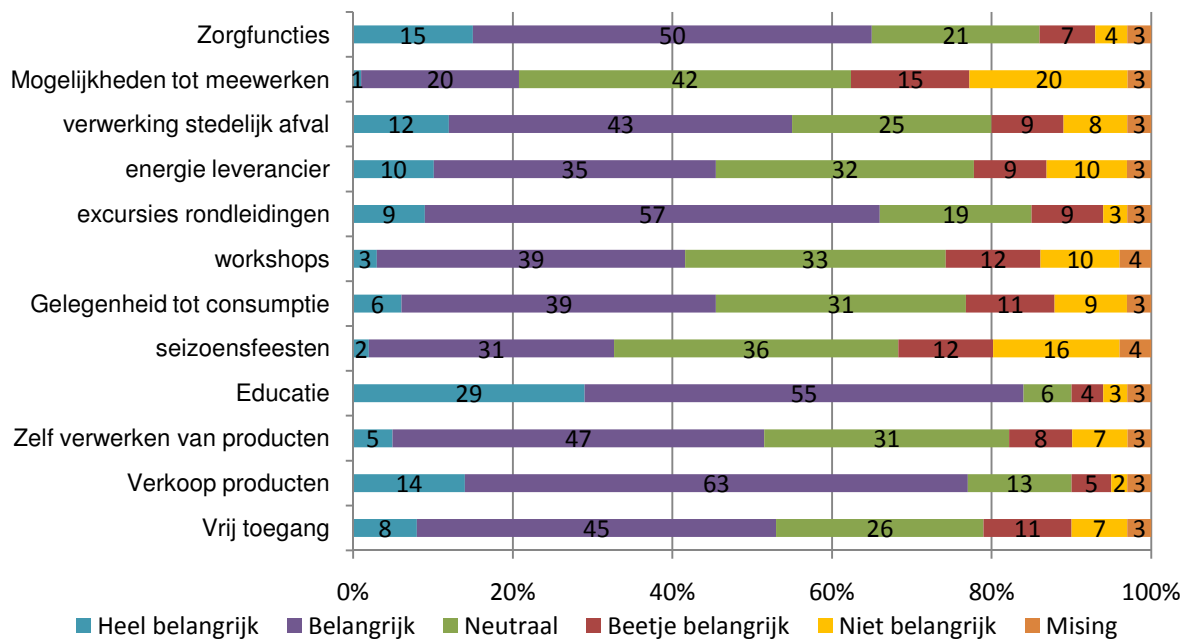
- Van de respondenten is 20,43% bekend met stadslandbouw. 44,76 geeft aan een beetje bekend te zijn met stadslandbouw. Terwijl 33,75 % niet bekend is met stadslandbouw.

Na de vraag over bekendheid met stadslandbouw is er een beschrijving gegeven van stadslandbouw, zodat de respondenten een beter beeld hebben van stadslandbouw en de overige vragen in de enquête over stadslandbouw ook konden beantwoorden.

Functies van de stadsboerderij

De beoordeling van functies van een stadsboerderij door de respondenten is weergegeven in figuur 6.2. De voorzieningen zijn beoordeeld op een schaal van 1 tot 5 waarbij een 1 staat voor niet belangrijk en een 5 staat voor heel belangrijk. De functies in volgorde van belangrijkheid:

1. Educatie mogelijkheden voor kinderen (gemiddeld 4,09) wordt gezien als belangrijkste functie van de stadsboerderij. 29% geeft aan dat heel belangrijk te vinden en 55% vindt het belangrijk;
2. Verkoop van producten (gemiddeld 3,84), 14% vindt dat heel belangrijk en vindt het 45% belangrijk;
3. Zorgfuncties (gemiddeld 3,69), wordt door 15% als heel belangrijk aangemerkt en door 50% als belangrijk;
4. Excursies/ rondleidingen (gemiddeld 3,63), 9% vindt dat een hele belangrijke functie en 57% een belangrijke functie;
5. Verwerking van stedelijk groen afval (gemiddeld 3,43), 12% vindt dat een hele belangrijke functie en 43% een belangrijke functie;
6. Vrij toegang tot bedrijf (gemiddeld 3,38), wordt door 8% als hele belangrijke functie gezien en door 45 als belangrijke functie;
7. Zelf verwerken van producten (gemiddeld 3,35), 5% vindt dat een hele belangrijke functie en 47% een belangrijke functie;
8. Energie leverancier (gemiddeld 3,27), 10% vindt dat een hele belangrijke functie en 35% een belangrijke functie;
9. Gelegenheid om iets te kunnen consumeren (gemiddeld 3,23), wordt door 6% gezien als hele belangrijke functie en door 39% als belangrijke functie;
10. Workshops (gemiddeld 3,13), 3% vindt dat een hele belangrijke functie en 39% een belangrijke functie.
11. (Seizoen)feesten (gemiddeld 2,92), wordt door 2% gezien als een hele belangrijke functie en door 31% als belangrijke functie;
12. Mogelijkheden om mee te helpen (gemiddeld 2,67), wordt gezien als minst belangrijke functie. Slecht 1% vindt dit een hele belangrijke functie en 20% vindt dit een belangrijke functie.

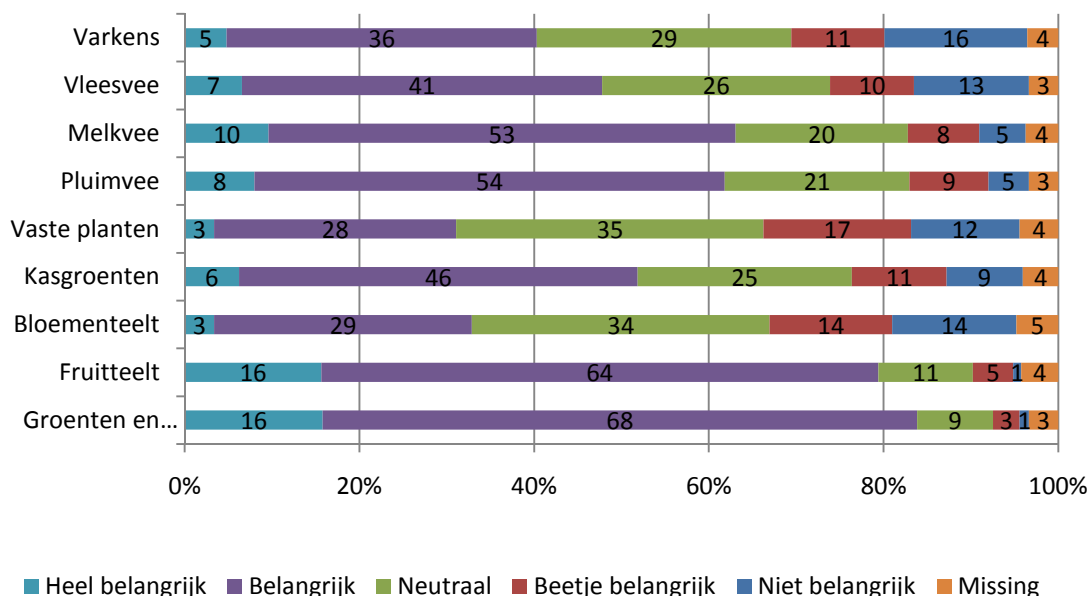

Figuur 6.2 Beoordeling functies van stadslandbouw door de respondenten in hoeverre zij deze functies van een stadsboerderij belangrijk vinden. De waarden in de grafiek zijn in procenten ($100\% = n_{\text{totaal}} = 563$)

Bedrijfstakken

In figuur 6.3 is een overzicht te vinden van de voorkeur van bedrijfstakken door de respondenten. De bedrijfstakken zijn beoordeeld op een schaal van 1 tot 5 waarbij een 1 staat voor niet belangrijk en een 5 staat voor heel belangrijk. In volgorde van belangrijkheid:

1. Groenten en kruidenteelt (gemiddeld 3,98) wordt door 16% gezien als een hele belangrijke functie en door 68% als belangrijke functie;
2. Fruitteelt (gemiddeld, 3,93) wordt door 16% gezien als een hele belangrijke functie en door 64% als belangrijke functie;
3. Melkvee (gemiddeld 3,56) wordt door 10% gezien als een hele belangrijke functie en door 53% als belangrijke functie;
4. Pluimvee (kleine landbouwhuisdieren) (gemiddeld 3,53) wordt door 8% gezien als een hele belangrijke functie en door 54% als belangrijke functie;
5. Kasgroenten (gemiddeld 3,31) wordt door 6% gezien als een hele belangrijke functie en door 46% als belangrijke functie;
6. Vleesvee (gemiddeld 3,19) wordt door 7% gezien als een hele belangrijke functie en door 41% als belangrijke functie;
7. Varkens (gemiddeld 3,02) wordt door 5% gezien als een hele belangrijke functie en door 36% als belangrijke functie;
8. Bloementeelt (gemiddeld 2,93) wordt door 3% gezien als een hele belangrijke functie en door 29% als belangrijke functie;
9. Vaste planten (gemiddeld 2,92) wordt door 3% gezien als een hele belangrijke functie en door 28% als belangrijke functie.

Figuur 6.3 Beoordeling bedrijfstakken van een stadsboerderij door de respondenten in hoeverre zij deze bedrijfstakken van een stadsboerderij belangrijk vinden. De waarden in de grafiek zijn in procenten (100%=n_{totaal}=563)

Wonen

Bij het beantwoorden van vragen over wonen is er aan de respondenten gevraagd die geen verhuisplannen hebben zichzelf voor te stellen dat ze zouden gaan verhuizen en zichzelf af te vragen wat hun woonwensen zouden zijn.

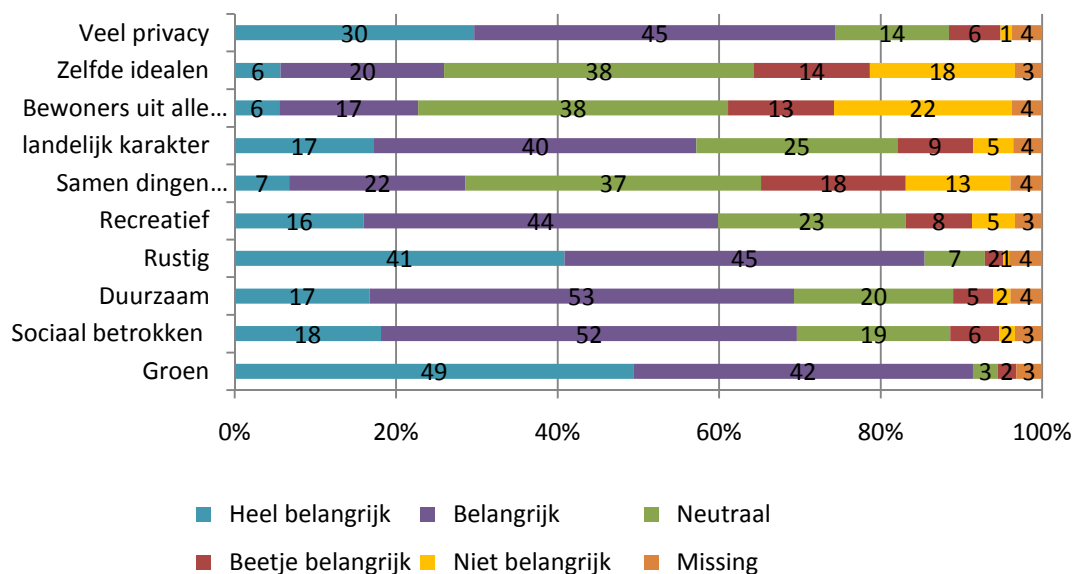
- Van de respondenten is 2% actief op zoek naar een andere woning, 7% geeft aan binnen 1-3 jaar te willen verhuizen en 9% wil binnen 3- 5 jaar verhuizen. 23% geeft aan misschien te willen verhuizen en 56% heeft geen enkele plannen om te verhuizen (n=563);
- Van de respondenten zou het overgrote deel een koopwoning willen(77%). En 9% heeft geen voorkeur tussen een koop of huur woning (n=563).Van de respondenten die graag willen kopen of het niet uit maakt (n=482) wil 37% het liefst een bestaande woning kopen. 31% geeft de voorkeur aan om vanaf een tekening te kopen met variatie mogelijkheden. 12% wil het liefst vanaf een tekening kant-en-klaar willen kopen. En 10% zou een cascowoning willen en die zelf afbouwen. 11% geeft aan geen voorkeur te hebben.

Woonomgeving

Een groene woonomgeving wordt door de respondenten het hoogst gewaardeerd. 49% van de respondenten vindt dat een heel belangrijk kenmerk van een ideale woonomgeving en 42% vindt het een belangrijk kenmerk. Maar ook een rustige woonomgeving wordt als zeer belangrijk ervaren. 41% van de respondenten vindt het heel belangrijk en 45% vindt het belangrijk. De beoordeling van woonomgevingkenmerken is te vinden in figuur 6.4. De kenmerken zijn beoordeeld op een schaal van 1 tot 5 waarbij een 1 staat voor niet belangrijk en een 5 staat voor heel belangrijk. Deze kenmerken in volgorde van belangrijkheid:

1. Een groene woonomgeving (gemiddeld 4,42);
2. Een rustige woonomgeving (gemiddeld 4,28);
3. Een woonomgeving waar open ruimtes zijn (gemiddeld 4,04);

4. Woonomgeving met veel privacy (gemiddeld 3,99);
5. Een woonomgeving waar een hoge mate van sociale betrokkenheid is (gemiddeld 3,81);
6. Een woonomgeving waar duurzaamheid een centrale rol speelt (gemiddeld 3,80);
7. Een woonomgeving met recreatie mogelijkheden (gemiddeld 3,59);
8. Een woonomgeving met een landelijk karakter (gemiddeld 3,57);
9. Een woonomgeving waar met de bewoners samen dingen ondernomen worden (gemiddeld 2,91);
10. Een woonomgeving waar de bewoners dezelfde idealen hebben (gemiddeld 2,81);
11. Een woonomgeving waar mensen uit alle lagen van de bevolking wonen (gemiddeld 2,70).

Figuur 6.4 Kenmerken van de woonomgeving beoordeelt door de respondenten in hoeverre zij deze kenmerken van een woonomgeving belangrijk vinden. De waarden in de grafiek zijn in procenten (100%=n_{totaal}=563)

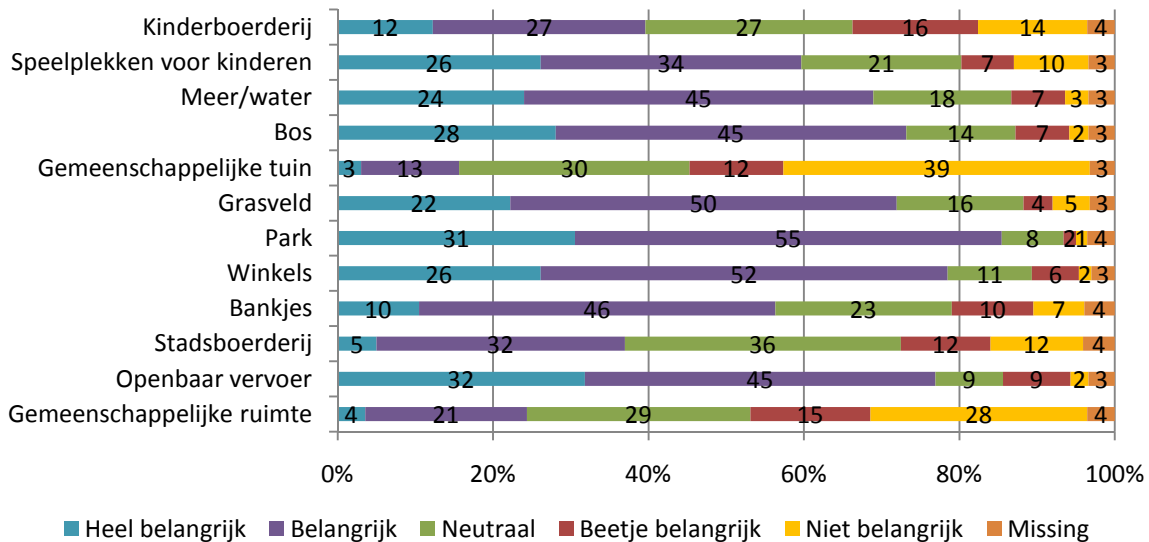
Voorzieningen in de woonomgeving

Door de respondenten is een beoordeling gegeven in hoeverre ze mogelijke voorzieningen in de woonomgeving belangrijk vinden (figuur 6.5). Een park in de woonomgeving wordt het hoogst gewaardeerd, 31% van de respondenten vindt dit heel belangrijk en 55% vindt het belangrijk. De stadsboerderij als voorziening in de woonomgeving komt op de tiende plaats. Slechts 5% van de respondenten vindt dit heel belangrijk en 32% vindt het belangrijk dat er een stadsboerderij in de woonomgeving is.

De voorzieningen zijn beoordeeld op een schaal van 1 tot 5 waarbij een 1 staat voor niet belangrijk en een 5 staat voor heel belangrijk. De voorzieningen in volgorde van belangrijkheid:

1. Park (gemiddeld 4,16);
2. Openbaarvervoer (gemiddeld 3,99);
3. Winkels (gemiddeld 3,98);
4. Bos (gemiddeld 3,92);
5. Grasveld (gemiddeld 3,83);
6. Meer/ water (gemiddeld 3,83);
7. Speelplekken voor kinderen (gemiddeld 3,62);
8. Bankjes (gemiddeld 3,45);

9. Kinderboerderij (gemiddeld 3,08);
10. Stadsboerderij (gemiddeld 3,07);
11. Gemeenschappelijke ruimte (gemiddeld 2,55);
12. Gemeenschappelijke tuin (gemiddeld 2,25).

Figuur 6.5 Beoordeling voorzieningen in de woonomgeving door de respondenten in hoeverre zij deze voorzieningen in de woonomgeving belangrijk vinden. De waarden in de grafiek zijn in procenten (100% = $n_{\text{totaal}} = 563$)

Stadslandbouw in de woonomgeving

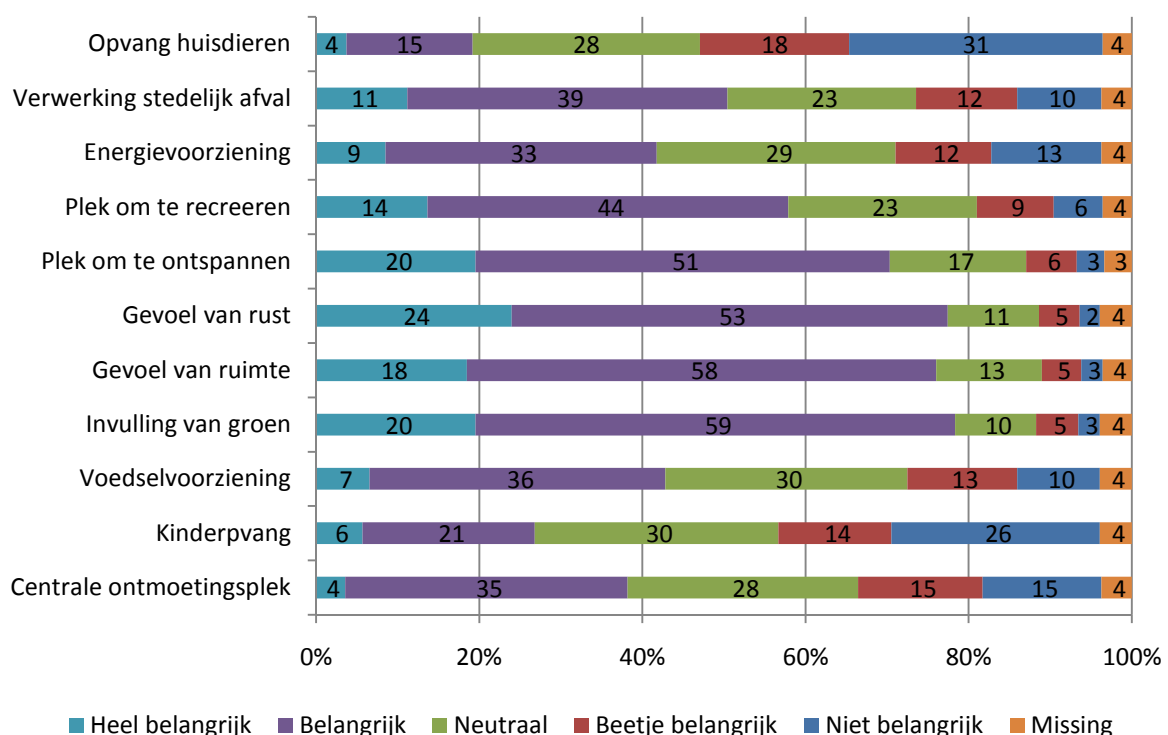
Het is de respondenten gevraagd zich voor te stellen dat ze in een nieuwbouwwijk komen te wonen waar ook een stadsboerderij komt. Vervolgens zijn verschillende aspecten van de stadsboerderij/ stadslandbouw beoordeeld.

Functies van de stadsboerderij in de woonomgeving

De stadsboerderij als functie van rust, de invulling van groen, ruimte in de wijk scoren het hoogst bij de respondenten (figuur 6.6). De functies zijn beoordeeld op een schaal van 1 tot 5 waarbij een 1 staat voor niet belangrijk en een 5 staat voor heel belangrijk. In volgorde van belangrijkheid:

1. Rust (gemiddeld 3,95) wordt door 24% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 53% als belangrijke functie;
2. Invulling van groen (gemiddeld 3,91) wordt door 20% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 59% als belangrijke functie;
3. Gevoel van ruimte (gemiddeld 3,87) wordt door 18% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 58% als belangrijke functie;
4. Ontspanning (gemiddeld 3,80) wordt door 20% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 51% als belangrijke functie;
5. Recreatie (gemiddeld 3,52) wordt door 14% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 44% als belangrijke functie;
6. Verwerking groenafval (gemiddeld 3,30) wordt door 11% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 39% als belangrijke functie;

7. Voedselvoorziening voor de bewoners van de wijk (gemiddeld 3,16) wordt door 7% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 36% als belangrijke functie;
8. Energievoorziening (gemiddeld 3,12) wordt door 9% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 33% als belangrijke functie;
9. Centrale ontmoetingsplek (gemiddeld 2,97) wordt door 4% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 35% als belangrijke functie;
10. Kinderopvang (gemiddeld 2,66) wordt door 6% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 21% als belangrijke functie;
11. Opvang van huisdieren (gemiddeld 2,40) wordt door 4% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 15% als belangrijke functie.

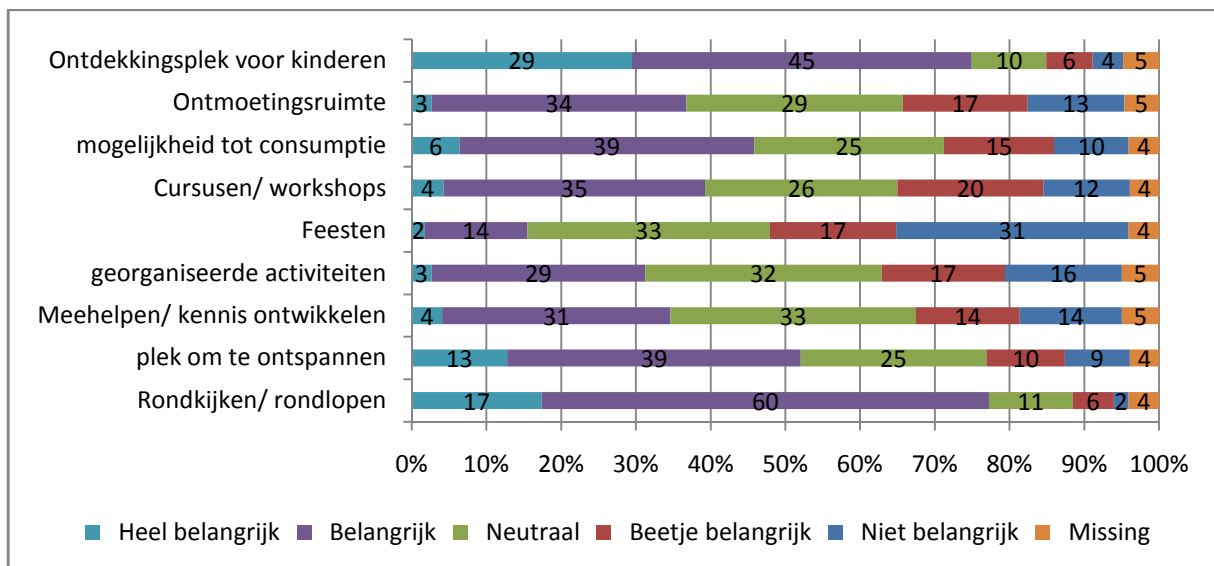
Figuur 6.6 Functies van stadslandbouw in de woonwijk beoordeeld door de respondenten in hoeverre zij deze functies van een stadsboerderij in de woonomgeving belangrijk vinden. De waarden in de grafiek zijn in procenten (100%=n_{totaal}=563)

Recreatieve functies van de stadsboerderij in de woonwijk

De meest gewaardeerde recreatieve functies van de stadsboerderij door de respondenten zijn een ontdekkingsplek voor kinderen en de mogelijkheid van rondlopen en rondkijken (zie figuur 6.7). De recreatieve functies zijn beoordeeld op een schaal van 1 tot 5 waarbij een 1 staat voor niet belangrijk en een 5 staat voor heel belangrijk. In volgorde van belangrijkheid:

1. Ontdekkingsplek voor kinderen (gemiddeld 3,95) wordt door 29% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 45% als belangrijke functie;
2. Rondlopen/ rondkijken (gemiddeld 3,89) wordt door 17% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 60% als belangrijke functie;

3. Een plek om te ontspannen, picknicken en om vrienden mee naar toe te nemen (gemiddeld 3,38) wordt door 13% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 39% als belangrijke functie;
4. Mogelijkheid om iets te consumeren (gemiddeld 3,18) wordt door 6% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 39% als belangrijke functie;
5. Cursussen en workshops (gemiddeld 3,01) wordt door 4% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 35% als belangrijke functie;
6. Meehelpen/ kennis ontwikkelen (gemiddeld 2,97) wordt door 4% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 31% als belangrijke functie;
7. Een ontmoetingsplek (gemiddeld 2,97) wordt door 3% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 34% als belangrijke functie;
8. Georganiseerde activiteiten (gemiddeld 2,85) wordt door 3% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 29% als belangrijke functie;
9. Feesten (gemiddeld 2,36) wordt door 2% van de respondenten gezien als een hele belangrijke functie en door 14% als belangrijke functie.

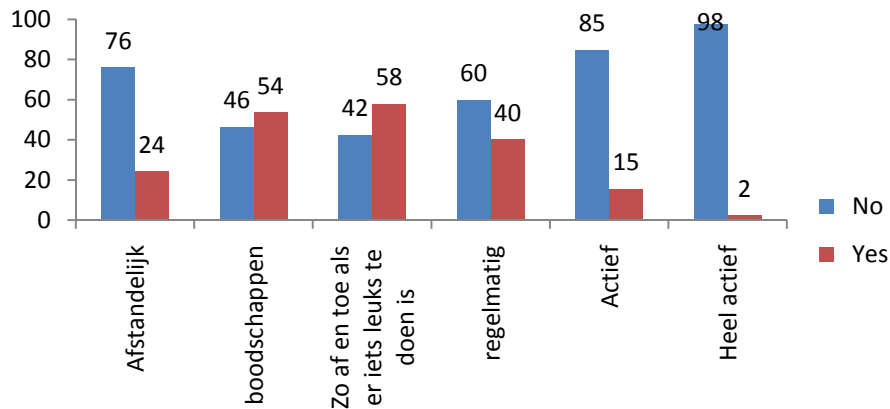
Figuur 6.7 Recreatiemogelijkheden op de stadsboerderij in de woonomgeving beoordeeld door de respondenten in hoeverre zij deze recreatie mogelijkheden op de stadsboerderij in de woonomgeving belangrijk vinden. De waarden in de grafiek zijn in procenten (100%=n_{totaal}=563)

Betrokkenheid bij de stadsboerderij

Van de respondenten (n=533) wil ruim de helft (54,8%) niet betrokken zijn bij het reilen en zeilen van de stadsboerderij, daar is de stadsboer voor. 30,1% zou wel betrokken willen zijn door middel van inspraak en 14,6% zou echt actief betrokken willen zijn bij de stadsboerderij.

Gebruik/ beleving van de stadsboerderij

Ruim de helft van de respondenten (58%) geeft aan de stadsboerderij te willen bezoeken als er iets leuks te doen is. Ook denkt 54% de stadsboerderij te gaan gebruiken om er boodschappen te doen. In figuur 6.8 is het gebruik/ beleving van de stadsboerderij weergegeven.

Figuur 6.8 De wijze waarop de respondenten denken gebruik te gaan maken van de stadsboerderij of de manier waarop ze denken de stadsboerderij te gaan beleven (N = 538) Meerdere antwoorden waren mogelijk. De waarden in de grafiek zijn in procenten.

Wonen in een stadslandbouwwoonwijk

Stadsboerderij in de woonomgeving (n=538)

57,3% van de respondenten geeft aan wel een stadsboerderij in de woonomgeving te willen hebben. En 36,4% van de respondenten geeft aan misschien een stadsboerderij in de woonomgeving te willen hebben.

6,3% (n=34) van de respondenten geeft aan geen stadsboerderij in de woonomgeving te willen hebben. Redenen hiervoor zijn:

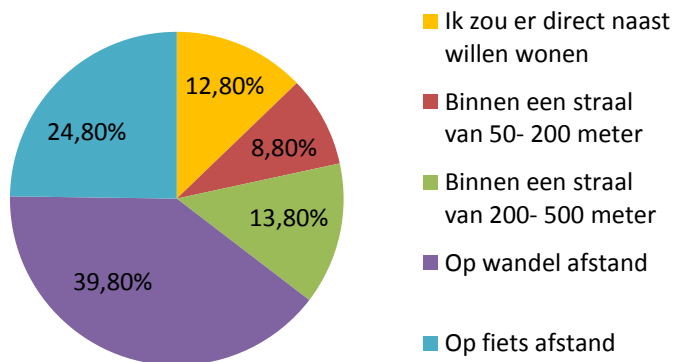
- Geen verfraaiing van het landschap (11,8%);
- Te veel overlast (44,1%);
- Landbouw hoort niet thuis in de stad (47,1%);
- Past niet in mijn beeld van een ideale woonomgeving (58,8%).

Om het willen wonen in een stadslandbouwwoonwijk te kunnen vertalen naar de onderzoekspopulatie (Almere) zijn de schattingsfouten bepaald. Met 95% zekerheid kan er gezegd worden:

- Ik wil wonen in een stadslandbouwwoonwijk: 52,73 - 61,27% van de Almerenaren;
- Ik wil misschien wonen in een stadslandbouwwoonwijk: 32,25 - 40,55% van de Almerenaren;
- Ik wil niet in een stadslandbouwwoonwijk wonen: 4,19 - 8,41% van de Almerenaren.

Wel of misschien een stadsboerderij in de woonomgeving willen hebben (n=504)

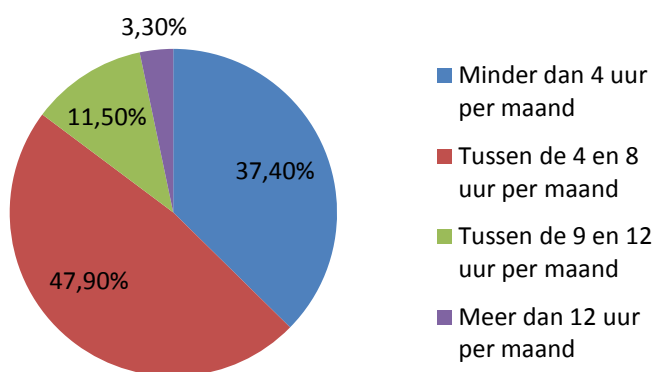
- Toegankelijkheid voor niet bewoners van de wijk (n=501), 69,3% van de respondenten is van mening dat voor iedereen de stadsboerderij even toegankelijk moet zijn, 29,5% van de respondenten geeft aan dat de stadsboerderij op bepaalde tijden toegankelijk moet zijn voor niet bewoners van de wijk.
- Meerwaarde van de stadsboerderij aan de woonomgeving (n=501), 87% van de respondenten geeft aan van mening te zijn dat een stadsboerderij een meerwaarde aan de woonomgeving geeft.
- Fysieke afstand tot de stadsboerderij (n=500), in figuur 6.9 is te zien op welke afstand de respondenten het liefst van de stadsboerderij willen wonen.

Figuur 6.9 De afstand waarop de respondenten het liefst een stadsboerderij van de woning hebben

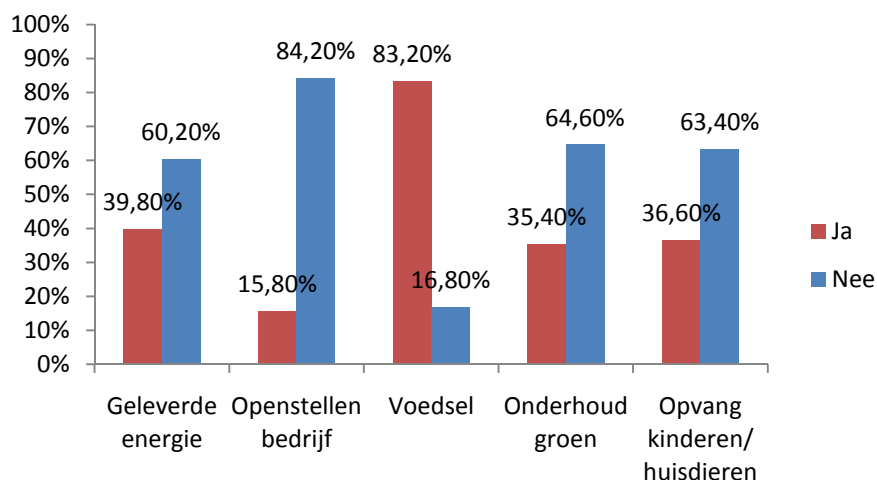
Bijdragen aan de stadsboerderij

- Actief willen bijdragen aan de stadsboerderij (n=504), 10,5% van de respondenten geeft aan actief te willen bijdragen aan de stadsboerderij en 43,9% van de respondenten geeft aan dat misschien te willen doen. De tijd die ze hieraan willen spenderen (n=305) is weergegeven in figuur 6.10.

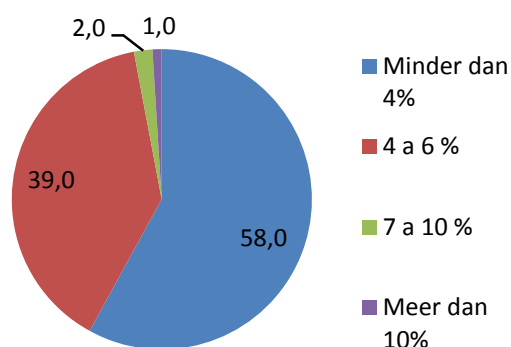
Figuur 6.10 Tijd die de respondenten die een stadsboerderij in de woonomgeving willen hebben, zouden willen spenderen aan de stadsboerderij (n=305)

- Afname van producten of diensten van de stadsboerderij (n=504), 99,2% van de respondenten geeft aan producten van de stadsboerderij af te willen nemen. Hierbij speelt de afname van voedsel het hoogst. De producten of diensten die ze af zouden willen nemen zijn weergegeven in figuur 6.11

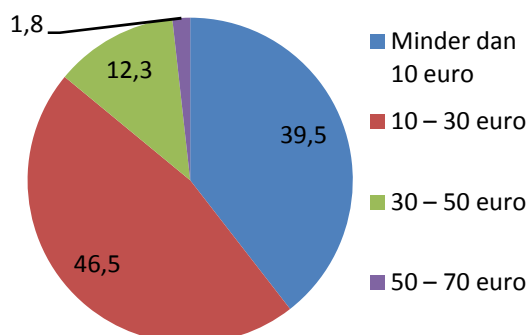

Figuur 6.11 De wijze waarop de respondenten denken producten en diensten af te gaan nemen van de stadsboerderij indien deze in hun woonomgeving staat (n=504)

- Geld over hebben voor de stadsboerderij (n=504), van de respondenten heeft 57,7% geen extra geld over om ook daadwerkelijk een stadsboerderij in de woonomgeving te hebben. 19,4% geeft aan een meerprijs voor het huis te willen betalen, 22% zou maandelijkse contributie aan de stadsboerderij willen betalen en 0,8% geeft aan een meerprijs te willen betalen en hierbij ook een maandelijkse contributie. In figuur 6.12 en 6.13 is te zien hoeveel de respondenten over hebben voor een stadsboerderij in hun woonomgeving.

Figuur 6.12 De meerprijs van een huis in procenten die respondenten over hebben voor een stadsboerderij in de woonomgeving. N=100= 100% (waardes zijn in percentages)

Figuur 6.13 De hoeveelheid aan contributie die de respondenten over hebben voor en stadsboerderij in de woonomgeving N=105= 100% (waardes zijn in percentages)

Demografische kenmerken

Er is ook onderzocht of de groepen met verschillende demografische kenmerken de functies van een stadsboerderij anders beoordelen.

Man-vrouw

De verschillen in de beoordelingen op belangrijkheid van de verschillende getoetste aspecten tussen mannen en vrouwen zijn getest door het uitvoeren van een Mann-Whitney test (toetsen van verschillen tussen twee variabelen bij niet normaal verdeelde data, zie § 3.5). In alle gevallen waar een verschil gevonden is, beoordelen de vrouwen hoger, de Z-waarde is negatief bij vergelijking mannen ten opzichte van vrouwen. Echter is de effect grootte (r) in alle gevallen erg klein.

Huishoudens

De respondenten zijn in de volgende huishoudens onderverdeeld:

- Alleenstaand (n=71) 12,6%;
- Paar zonder kinderen (n=182) 32,3%;
- Paar met kinderen (n=261) 46,4%;
- Een ouder gezin (n=26) 4,6%;
- Thuiswonend (n=11) 2%;
- Anders (n=8) 1,4%.

De verschillen in de beoordelingen op belangrijkheid tussen de verschillende huishoudens zijn getest door het uitvoeren van de Kruskal Wallis test (toetsen van verschillen tussen meer dan twee variabelen bij een niet normaal verdeelde data, zie §3.5).

De functies waar ook de groepen onderling significant verschillen staan hieronder gepresenteerd.

- Stadsboerderij: opvang huisdieren: in de boxplot is te zien dat paren zonder kinderen deze voorziening hoger beoordelen, ook een ouder gezinnen geven een hogere beoordeling aan deze voorziening. Bij onderlinge vergelijking ($\alpha 0,05/3=0,0167$):
 - Paar met kinder - paar zonder kinderen: $p=0,000<0,0167$
 - Paar met kinderen- een ouder gezinnen: $p=0,345>0,0167$
 - Paar zonder kinderen- een ouder gezinnen: $p=0,844>0,0167$

Paren zonder kinderen beoordelen de voorziening opvang huisdieren op de stadsboerderij significant hoger dan paren met kinderen. Maar niet significant hoger dan eenoudergezinnen.

- Feesten op de stadsboerderij: in de boxplot is te zien dat thuiswonenden deze voorziening belangrijker vinden dan de overige groepen. Bij onderlinge vergelijking ($\alpha 0,05/3=0,0167$):
 - Paar met kinderen- thuiswonenden: $p=0,001<0,0167$
 - Paar met kinderen- een ouder gezinnen: $p=0,571>0,0167$
 - Een ouder gezinnen- thuiswonenden: $p=0,010<0,0167$

De thuiswonenden vinden feesten op de stadsboerderij significant belangrijker dan de overige groepen.

Leeftijd

De respondenten zijn in de volgende leeftijdsgroepen verdeeld:

- 75 jaar en ouder;
- 65-74 jaar;
- 55-64 jaar;
- 45-54 jaar;
- 35-44 jaar;
- 25-34 jaar;
- 15-24 jaar.

De verschillen in de beoordelingen op belangrijkheid tussen de verschillende leeftijdsgroepen zijn getest door het uitvoeren van de Kruskal Wallis test.

De functies van stadslandbouw waar ook de groepen onderling significant verschillen staan hieronder gepresenteerd.

- Mogelijkheden om mee te werken: in de boxplot is te zien dat naar mate de leeftijd oploopt dit kenmerk als minder belangrijk ervaren wordt.
 - 25-34 jaar – 65-74 jaar $p = 0,003 < 0,0167$
 - 45-54 jaar- 65-74 jaar $p = 0,008 < 0,0167$
 - 25-34 jaar- 45-54 jaar $p = 0,234 > 0,0167$

De groep 25-34 en 45-54 jaar verschillen significant in de beoordeling op de mogelijkheid van mee werken met de groep 65-74 jaar, maar onderling zijn er geen significante verschillen tussen deze twee groepen.

- Feesten op stadsboerderij: in de boxplot is te zien dat de twee jongste groepen (15-24 jaar en 25-34 jaar) deze functie als belangrijker ervaren dan de overige groepen.
 - 45-54 jaar – 15-24 jaar $p = 0,001 < 0,0167$
 - 45-54 jaar – 25-34 jaar $p = 0,008 < 0,0167$
 - 15-24 jaar- 25-34 jaar $p = 0,025 > 0,0167$

De twee jongste groepen verschillen significant van de groep 45-54 jaar maar, verschillen onderling niet significant in de beoordeling van de belangrijkheid van feesten.

- Cursussen/ workshops: in de boxplot is te zien dat de jongere leeftijdsgroepen ook deze functie belangrijker vinden dan de oudere leeftijdsgroepen.
 - 15-24 jaar- 74 jaar en ouder $p = 0,008 < 0,0167$
 - 15-24 jaar- 45-54 jaar $p = 0,184 > 0,0167$
 - 45-54 jaar – 74 jaar en ouder $p = 0,004 < 0,0167$

De groepen 15-24 en 45-54 jaar vinden deze functie significant belangrijker dan de groep 75 jaar en ouder maar, verschillen onderling niet significant.

- Centrale ontmoetingsruimte op de stadsboerderij: in de boxplot is te zien dat de twee jongste groepen deze functie als belangrijker ervaren dan de overige groepen
 - 25-34 jaar – 75 jaar en ouder $p = 0,010 < 0,0167$
 - 25-34 jaar- 45-54 jaar $p = 0,069 > 0,0167$
 - 45-54 jaar- 75 jaar en ouder $p = 0,072 > 0,0167$

Er is alleen een significant verschil tussen de leeftijdsgroepen 25-34 jaar en 75 jaar en ouder.

Inkomen

De respondenten zijn onderverdeeld in de gezinsinkomen groepen:

- Minder dan €775 per maand;
- €775-€1090 per maand;
- €1090-€1590 per maand;
- €1590-€2770 per maand;
- Meer dan €2770 per maand;
- Wil niet zeggen.

De verschillen in de beoordelingen op belangrijkheid tussen de verschillende inkomensgroepen zijn getest door het uitvoeren van de Kruskal Wallis test. Tussen de groepen met verschillende inkomens zijn geen significante verschillen gevonden bij de beoordeling van de verschillende functies van stadslandbouw.

Etniciteit

De respondenten zijn onderverdeeld in de volgende groepen van etniciteit:

- Nederlands;
- Antiliaans / Arubaans;
- Surinaams;
- Afrikaans;
- Overig niet Westers;
- Overig Westers.

De verschillen in de beoordelingen op belangrijkheid tussen de verschillende etniciteit groepen zijn getest door het uitvoeren van de Kruskal Wallis test. De functie van stadslandbouw waar een significant verschil is gevonden tussen de verschillende groepen van etniciteit staat hieronder gepresenteerd.

- De Surinamers vinden feesten significant belangrijker dan alle andere 5 groepen.
 $P=0,005 < (0,05/6)=0,0083$

Verschillende wijken uit Almere

Kijkend naar verschillende wijken en de beoordelingen van de functies van stadslandbouw zijn er significante verschillen gevonden veroorzaakt de respondenten afkomstig uit de wijk Almere Hout. De respondenten uit deze wijk beoordelen de functies lager dan de respondenten uit andere wijken. Echter is slechts 1.6% van de respondenten afkomstig uit de wijk Almere Hout. Door dit kleine aantal respondenten in deze groep kunnen er geen betrouwbare uitspraken gedaan worden.

Demografische kenmerken en het willen wonen in een stadslandbouwwoonwijk

Er is gekeken naar verschillende demografische kenmerken en of mensen in een stadslandbouwwoonwijk willen wonen. De groepen waar maar een heel klein aantal mensen in vallen zijn buiten beschouwing gelaten omdat hierbij de foutmarge heel erg groot is en er dus geen betrouwbare uitspraken over gedaan kunnen worden.

- **Huishoudsamenstelling** Kijkend naar de verschillende huishoudsamenstellingen geven paren met kinderen het vaakst aan een stadsboerderij in de woonomgeving te willen hebben (63,3%), en paren zonder kinderen het minst vaak (51,1%).
- **Etniciteit** Nederlanders willen iets vaker in een stadslandbouwwoonwijk wonen dan niet Nederlanders, 58,8% tegen 50%.
- **Leeftijd** Er is het minst animo voor wonen in een stadslandbouwwoonwijk door ouderen in de leeftijdsgroepen 65-74 jaar (38,8%) en de leeftijdsgroep 75 jaar en ouder (40,0%). Tussen de drie leeftijdsgroepen waarin de meeste respondenten vallen (35-44, 45-54 en 55-64 jaar) is geen significant verschil gevonden tussen het graag willen van een stadsboerderij in de woonomgeving (59,3%, 59,6% en 61,4%).
- **Inkomen** De respondenten die in de laagste inkomensgroep vallen (minder dan €775,- per maand) geven het vaakst aan (80%) een stadsboerderij in de woonomgeving te willen hebben. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat er slechts 5 respondenten in deze groep vallen en de foutmarge dus heel erg groot is. De verschillen tussen de overige inkomensgroepen zijn relatief klein (variërend van 54,4% tot 59,6%) betreffende een stadsboerderij in de woonomgeving willen hebben.

Factoren om in een stadslandbouwwoonwijk te willen wonen

- De bekendheid met stadslandbouw (vooraf de enquête) heeft een positieve invloed op het willen wonen in een stadslandbouwwoonwijk. 73,7% van de respondenten die bekend zijn met stadslandbouw (n=114) geven aan in een staatsboerderijwoonwijk te willen wonen, 23,7% misschien en 2,6% niet. Hierin tegen wil 60,1% van de respondenten die een beetje bekend zijn met stadslandbouw (n=138) in een stadslandbouwwoonwijk wonen en 34,4% misschien en 5,5% niet. Van de respondenten die niet bekend zijn met stadslandbouw (n=238) wil 47,5% wel in een stadslandbouwwoonwijk wonen, 44,5% misschien en 7,9% niet.
- Naar mate de respondenten de vijf getoetste mogelijke kenmerken van stadslandbouw (biologisch, weten waar en hoe je voedsel geproduceerd wordt, duurzaamheid, lokale voedselproductie ondersteunen en groente uit het seizoen eten) belangrijk vinden heeft dit een positief effect op het willen wonen in een stadslandbouwwoonwijk. Er is een klein effect gevonden van het willen wonen in een stadslandbouwwoonwijk en het belangrijk vinden van deze kenmerken.

Vertaling van steekproef naar onderzoekspopulatie

Voor de belangrijkste bevindingen is berekend met een betrouwbaarheid van 95% in hoeverre de percentage vertaalbaar zijn naar de Almeerse populatie. Hiervoor zijn de schattingsfouten bereken, wat leidt tot een interval waarvan met 95% zekerheid gezegd kan worden:

- Willen wonen in een stadslandbouwwoonwijk:

- Wil in een stadslandbouwoonwijk wonen: 53,1-61,5%;
- Wil misschien in een stadslandbouwoonwijk wonen: 32,2-40,6%.

Van de Almerenaren die wel in een stadslandbouwoonwijk wil wonen:

- Afstand tot de stadsboerderij:
 - Binnen 50 meter: 9,8 - 15,8%;
 - 50-200 meter: 6,2 - 11,3%;
 - 200-500 meter: 10,7 - 16,9%;
 - Wandelaafstand: 35,4 - 44,2%;
 - Fietsafstand: 20,9 - 28,7%.
- Bijdragen in tijd, van de consumenten wil wel of misschien in en stadslandbouwoonwijk wonen wil 40,0-48,8% daar tijd in wil investeren. Hiervan wil:
 - Minder dan 4 uur: 33,1 - 41,7%;
 - Tussen 4-8 uur: 43,5 - 52,4%;
 - Tussen 9-12 uur 8,7 - 14,3%;
 - Meer dan 12 uur 1,7 - 4,9%.
- Afname producten:
 - Geleverde energie: 35,4 - 44,2%;
 - Openstellen bedrijf: 12,6 - 19,0%;
 - Voedsel: 79,9 - 86,5%;
 - Onderhoud groen: 31,1 - 39,7%;
 - Opvang kinderen/ huisdieren: 32,3 - 40,9%.
- Bijdragen in geld:
 - Niet: 53,3 - 62,1%
 - Meerprijs voor het huis: 15,9 - 22,9%, hiervan:
 - Minder dan 4%: 48,1 - 67,9%;
 - 4 a 6%: 29,2 - 48,8%;
 - 7 a 10%: -0,8 - 4,8%;
 - Meer dan 10%: -1,0 - 3,0%.
 - Maandelijkse contributie: 18,3 - 25,7%, hiervan:
 - Minder dan 10 euro: 30,0 - 49,0%;
 - 10-30 euro: 35,8 - 56,2%;
 - 30-50 euro: 5,9% - 18,7%;
 - 50-70 euro: -0,8% - 4,4%.

8. Synthese van de resultaten

7.1 Inleiding

In de voorafgaande hoofdstukken zijn de resultaten van de verschillende deelonderzoeken gepresenteerd. Deze deelonderzoeken zijn uitgevoerd om uiteindelijk antwoord te vinden op de hoofdvraag van dit onderzoek: *Hoe kan de Almeerse stadslandbouw zodanig vorm krijgen in de woonwijk Agromere, dat (toekomstige) bewoners bereidt zijn hieraan bij te dragen?*

In dit hoofdstuk zullen de verschillende deelvragen, welke tot het beantwoorden van de hoofdvraag van dit onderzoek leiden beantwoord worden. In paragraaf 7.2 zal de eerste deelvraag beantwoordt worden. Deze deelvraag heeft het kader voor de rest van het onderzoek gevormd. Het antwoord op de eerste deelvraag is een leidraad geweest voor het opstellen van de vragen van de interview voor EVA-Lanxmeer en Almere. In paragraaf 7.3 wordt de tweede deelvraag beantwoord. Waarna in paragraaf 7.4 de derde deelvraag en in paragraaf 7.5 de vierde deelvraag beantwoord wordt.

7.2 Deelvraag 1: Welke rol kan stadslandbouw vervullen in de toenemende vraag naar groene (recreatieve) woonmilieus?

In hoofdstuk twee zijn de groene (recreatieve) woonmilieus aan bod gekomen. Paragraaf 4.2 beschrijft dat stedelingen graag landelijker zouden willen wonen. Echter vertaalt de vraag naar landelijke woonmilieus zich niet naar een trek naar het platteland. “Landelijke” woonmilieus in de stad zouden goed in de behoefte kunnen voorzien. De vraag naar landelijke woonmilieus komt voort uit de toenemende vraag naar groen, rust en ruimte in de woonomgeving. Deze vraag wordt veroorzaakt door het gebrek hieraan in de huidige woonomgeving. In het verleden is er kwantitatief gebouwd en is er nu een toenemende vraag naar kwalitatieve woonmilieus. De stedelijke woonmilieus voldoen niet meer aan de vraag van deze tijd. Wat mede voort komt uit de groeiende aandacht voor emotionele waarden, als gevolg van de belevingseconomie. Dat mensen graag groen willen wonen, wordt bevestigd door de stijgende prijs van huizen in de nabijheid van groen. (§4.3).

De gehouden enquêtes bevestigen dit. De bewoners van de woonwijk EVA-Lanxmeer geven aan dat het groene karakter en het gevoel van rust en ruimte voor hen de belangrijkste kenmerken zijn van de woonwijk om zich in deze woonwijk te vestigen. Maar ook de nabijheid van een treinstation (op wandelafstand), kenmerken van het huis, autoluwte in de wijk, sociale karakter van de wijk, duurzame wijk en uiterlijke kenmerken van de wijk scoren hoog. Al deze kenmerken ten samen zijn ook bepalend voor het unieke karakter van de woonwijk EVA-Lanxmeer, een duurzame ecologische woonwijk. De respondenten van de enquête gehouden in Almere geven aan dat een groene woonomgeving waar rust en ruimte is, als de meest wenselijke woonomgeving zien. Hierbij scoort een woonomgeving met veel privacy ook hoog.

Stadslandbouw als stedelijk groen

Groen kent verschillende kwaliteiten: de beleefkwaliteit, gebruikskwaliteit en ecologische kwaliteit. Stadslandbouw als het stedelijk groen in de wijk zou goed in deze kwaliteiten kunnen voorzien. Er zijn verschillende manieren om stadslandbouw als groen te beleven. Hierbij valt te denken aan een grote variëteit aan gewassen (soorten groen), het scheppen van ruimte door weides. Maar ook aan de beleving van de tijd (seizoenen). Land- en tuinbouwgewassen zijn veelal eenjarige gewassen en zijn goed te volgen van klein plantje tot oogstbaar gewas. Ook de

veeteelt kan bijdragen aan de beleving van tijd; bijvoorbeeld vee dat naar buiten gaat in het voorjaar en de jongen die geboren worden.

Een stadsboerderij kent ook vele mogelijkheden als gebruiksgroen. Een stadsboerderij heeft vele recreatie mogelijkheden (§2.4), bijvoorbeeld de openstelling van een stadsboerderij voor publiek geeft de mogelijkheid om op het bedrijf rond te wandelen. Dit sluit aan bij de conclusie van Van Marissing (2003) (§4.5) dat groene recreatieve voorzieningen in de woonomgeving vooral dienen als kijkgroen. En dat wandelen (en fietsen) de meest populaire recreatieve activiteit is, d.w.z. een afstandelijke beleving. Een stadsboerderij heeft in tegenstelling tot andere recreatieve voorzieningen in woonmilieus ook een functioneel karakter dat beleefd kan worden (§2.3 en §2.4). Een stadsboerderij kan de woonwijk van voedsel voorzien. Hierbij schept het de gelegenheid om de kennis op te doen over hoe ons voedsel geproduceerd wordt (educatief karakter). Stadslandbouw is in staat om (stedelijk) groen te leveren van een hoge ecologische kwaliteit, door het telen van een grote verscheidenheid aan gewassen en door het beheren van natuur en beplantingen. Om de ecologische kwaliteit zo hoog mogelijk te krijgen verdient biologische stadslandbouw de voorkeur.

Dat stadslandbouw kan voorzien in groen, rust en ruimte wordt bevestigd door de respondenten van de woonwijk EVA-Lanxmeer. De stadsboerderij op zich was geen belangrijk kenmerk van de wijk om er te gaan wonen. Maar, de stadsboerderij wordt wel als positief ervaren aan de bijdrage van het groene karakter van de wijk en aan het gevoel van rust en ruimte in de wijk. Iets meer dan 90% van de respondenten uit EVA-Lanxmeer geeft aan dat de stadsboerderij bijdraagt aan het groene karakter van de wijk en 75% van de respondenten is van mening dat de stadsboerderij bijdraagt aan het gevoel van rust en ruimte. Tevens, wordt door 82,7% van de respondenten aangegeven dat de stadsboerderij een meerwaarde geeft aan de wijk.

7.3 Deelvraag 2: Welke kenmerken en functies van een stadsboerderij worden het hoogst gewaardeerd door de (toekomstige) bewoners van een stadslandbouwwoonwijk?

De functies en kenmerken van stadslandbouw zijn in het algemeen en in relatie met de woonomgeving onderzocht. Eerst zullen de kenmerken/ functies van een stadsboerderij in het algemeen besproken worden.

Bedrijfstakken

De beoordeling van de verschillende bedrijfstakken is alleen gedaan door de respondenten uit Almere.

De groente- en kruidenteelt worden samen met de fruitteelt als belangrijkste bedrijfstakken van een stadsboerderij gezien. Melkvee en pluimvee worden hierna als belangrijkste ervaren. Gevolgd door kasgroenten en vleesvee. De varkenshouderij, bloementeelt en vaste plantenteelt worden als minst belangrijke takken van een stadsboerderij gezien.

Kenmerken en functies van een stadsboerderij

1. Educatie en excursies/ rondleidingen op het bedrijf

Kijkend naar de mogelijke functies van een stadsboerderij wordt educatie voor kinderen als de belangrijkste functie gezien. Dit kwam uit beide enquêtes naar voren. Door de respondenten uit EVA-Lanxmeer wordt deze functie door 23% als heel belangrijk en door 54% als belangrijk gevonden. Door de respondenten uit Almere wordt deze functie 29% als heel belangrijk en door 55% als belangrijk ervaren. Er is bij de beoordeling van deze functie geen verschil waargenomen

tussen de beoordeling van mensen met en zonder kinderen. Iedereen vindt het belangrijk dat de kinderen wordt bijgebracht hoe ons voedsel geproduceerd wordt en dat de melk niet in de fabriek gemaakt wordt. Dit sluit aan bij eerder onderzoek van Warnaar (2006) waarin zij concludeert dat educatie en een informatiefunctie met kinderen als de belangrijkste doelgroep zeer gewaardeerd wordt.

Rondleidingen en excursies worden iets minder belangrijk gevonden. Door de respondenten uit EVA-Lanxmeer wordt deze functie slechts door 8% als heel belangrijk ervaren en door 31% als belangrijk. Door de respondenten uit Almere wordt deze functie door 9% als heel belangrijk en door 57% als belangrijk ervaren. Informatie/ kennis over landbouw wordt voor kinderen belangrijker gevonden dan voor volwassenen.

2. Verkoop en verwerking van producten

Na educatie voor kinderen op de stadsboerderij wordt de verkoop van producten het belangrijkste gevonden. Van de respondenten uit EVA-Lanxmeer vindt 27% deze functie heel belangrijk en 46% vindt deze functie belangrijk. Door de respondenten uit Almere wordt deze functie 14% als heel belangrijk en door 63% als belangrijk gevonden. Het zelf verwerken van producten wordt door de bewoners van EVA-Lanxmeer als de minst belangrijke functie aangemerkt, slechts 4% vindt dit een hele belangrijke functie en 23% een belangrijke functie. In Almere wordt deze functie van de stadsboerderij als belangrijker ervaren, 12% van de respondenten vindt deze functie heel belangrijk en 43% belangrijk.

3. Zorgfuncties

Ook zorgfuncties worden zeer gewaardeerd door beide groepen respondenten. Dat er een plek is op de stadsboerderij voor mensen met een handicap of probleem wordt als belangrijk ervaren. Door de respondenten uit EVA-Lanxmeer wordt dit door 25% als heel belangrijke en door 37% als belangrijk aangemerkt. Door de respondenten uit Almere wordt door 15% dit als heel belangrijk en door 50% als belangrijk aangemerkt.

4. Vrij toegang tot het bedrijf en rondkijken/ rondlopen

Deze mogelijkheden van een stadsboerderij worden als belangrijk ervaren. De respondenten van EVA-Lanxmeer beoordelen deze functie bij de belangrijkste functies.

5. Gelegenheid om iets te kunnen consumeren, workshops, seizoensfeesten

Deze functies worden door beide groepen respondenten minder gewaardeerd dan de functies die meer een directe relatie hebben met de landbouw.

6. Mogelijkheid tot meewerken

Deze functie wordt gezien als de minst belangrijke functie van een stadsboerderij. Door de respondenten uit EVA-Lanxmeer wordt deze functie iets hoger beoordeeld dan door de respondenten uit Almere. Dit komt waarschijnlijk doordat de respondenten uit EVA-Lanxmeer een stadsboerderij tot hun beschikking hebben en de respondenten uit Almere niet. De Almeerse respondenten die in het begin van de enquête aan gaven bekend te zijn met stadslandbouw beoordelen deze functie hoger dan de respondenten die aangaven niet bekend te zijn met stadslandbouw.

Kenmerken/ functies stadsboerderij in een woonwijk

1. Invulling van groen en bijdragen aan het gevoel van rust en ruimte

Deze functies van een stadsboerderij in een woonwijk worden als belangrijkste ervaren door de respondenten uit Almere. Dit komt overeen met wat de respondenten van EVA-Lanxmeer vinden. De belangrijkste functie van een stadsboerderij in een woonwijk is het invullen van het groen in de wijk en hierdoor bijdragen aan het gevoel van rust en ruimte in de wijk.

2. Ontspannen en recreatie

De stadsboerderij als een plek om te ontspannen en recreëren in de woonwijk worden na de invulling van groen en het gevoel van rust en ruimte als belangrijkste ervaren door de respondenten uit Almere. Dit komt overeen met de beoordeling van type gewenste woonmilieus beoordeeld door de Almeerse respondenten. Ook hier scoren de woonmilieus met kenmerken die met groen, rust en ruimte te maken hebben hoger dan een recreatief woonmilieu. Dit komt niet overeen met de respondenten van EVA-Lanxmeer, hier wordt voedselvoorziening voor de bewoners uit de wijk als belangrijker ervaren dan ontspanning en recreatie.

3. Verwerking groen afval en energieleverancier

Deze functies van een stadsboerderij komen in beide enquêtes naar voren als functies die gemiddeld iets hoger dan neutraal scoren. De functie groenverwerker scoort in Almere hoger dan de functie van voedselproducent voor de woonwijk.

4. Voedselvoorziening voor de bewoners van de wijk

Deze functie van een stadsboerderij in een woonwijk wordt slechts door 7% van de respondenten uit Almere als heel belangrijk gevonden en door 36% als een belangrijke functie. Dit kan voort komen uit het feit dat de Almeerse respondenten hoofdzakelijk hun boodschappen doen in de supermarkt. Onder de respondenten uit EVA-Lanxmeer wordt deze functie belangrijker gevonden. Van deze respondenten geeft 21% aan dit een hele belangrijke functie te vinden en 42% geeft aan dit een belangrijke functie te vinden.

5. Centrale ontmoetingsplek

Deze functie wordt lager beoordeeld dan de andere recreatieve functies van een stadsboerderij in een woonwijk. Mensen recreëren blijkbaar liever alleen (of met zelf gekozen mensen) dan dat er een plek is waar iedereen deel uit kan van maken. Dit geldt voor de respondenten van EVA-Lanxmeer en voor de respondenten uit Almere.

6. Opvang kinderen en huisdieren

Deze functies van een stadsboerderij in een woonwijk worden als de minst belangrijke gevonden.

Recreatieve functies stadsboerderij in de woonomgeving

Recreatieve functies van een stadsboerderij in de woonwijk zijn in EVA-Lanxmeer niet afzonderlijk getest. Hieronder worden alleen de resultaten van de enquête gehouden in Almere besproken.

1. Ontdekkingsplek voor kinderen en rondlopen/rondkijken

Deze recreatieve functies van een stadsboerderij in een woonomgeving worden door de respondenten uit Almere als belangrijkste beoordeeld.

2. Een plek om te ontspannen, picknicken en om vrienden mee naar toe te nemen en de mogelijkheid om iets te kunnen consumeren

Deze recreatieve functies worden minder belangrijk gevonden dan een ontdekkingsplek voor kinderen en rondlopen/rondkijken. Maar, een plek om te ontspannen, picknicken en om vrienden mee naar toe te nemen wordt door 13% van de respondenten als heel belangrijk en door 39% als belangrijk gevonden. De mogelijkheid om iets te kunnen consumeren wordt iets minder belangrijk gevonden, 6% vindt dit heel belangrijk en 39% vindt dit een belangrijke functie.

3. Cursussen/ workshops en meehelpen/ kennis ontwikkelen

Deze educatieve recreatieve functies worden beiden door 4% van de respondenten als heel belangrijk gevonden en door 35% en 31% als belangrijk gevonden.

4. Een ontmoetingsplek, georganiseerde activiteiten en feesten

Deze functies zijn door de respondenten als de minst belangrijke functies aangemerkt. Feesten op de stadsboerderij scoren het laagst, slechts 2% vindt dit een hele belangrijke en 14% van de respondenten een belangrijke functie.

Stadslandbouw als beheerder van het landschap

Het is de respondenten gevraagd om negen verschillende functies van stadslandbouw te rangschikken in voorkeur van 1 t/m 9. Helaas is deze vraag maar door een gedeelte van de respondenten in deze vorm beantwoord. Veel respondenten hebben de verschillende functies een rapportcijfer van 1 t/m 9 gegeven.

Het ziet er naar uit dat stadslandbouw als beheerder van het landschap het hoogst scoort, gevolgd door stadslandbouw als recreatiemogelijkheid en stadslandbouw als lokale duurzame voedselproducent. Dit beeld komt overeen met de eerder gevonden belangrijke kenmerken. Echter, moet er met enige voorzichtigheid hieruit conclusies getrokken worden.

Betrokkenheid en gebruik van de stadsboerderij

Ruim de helft (54,8%) van de respondenten (n=533) wil niet betrokken zijn bij de stadsboerderij. 30,1% wil wel inspraak hebben en 14,6% wil echt betrokken zijn bij het reilen en zeilen van de stadsboerderij.

Ruim de helft (54%) van de respondenten (n=538) wil de stadsboerderij gebruiken om boodschappen te doen. Dit is iets meer dan het % respondenten die het belangrijk/ heel belangrijk (43%) vinden dat de stadsboerderij voedsel produceert voor de bewoners van de wijk. Indien er later in de enquête gevraagd wordt aan de respondenten welke aangegeven hebben wel een stadsboerderij in de woonomgeving te willen hebben (n=504) geeft 83,2% aan wel levensmiddelen van de stadsboerderij af te willen nemen. Dit verschil in percentages komt voort uit het feit dat de respondenten die geen stadsboerderij in de woonomgeving willen hebben voor een groot gedeelte (70,6%) geen boodschappen wil gaan doen op de stadsboerderij. De vraag verderop in de enquête (waar het percentage 83,2 is) niet beantwoord hebben. Een deel van de eerste groep neezeggers valt hiermee weg. Hiernaast kan het leerproces over stadslandbouw tijdens de enquête een positieve invloed gehad hebben op het willen afnemen van levensmiddelen op de stadsboerderij.

58% van de respondenten wil de stadsboerderij bezoeken als er iets leuks te doen is. Hieruit kan geconcludeerd wordt dat ondanks dat de georganiseerde activiteiten (bv; workshops, feesten etc.)

als functies van de stadsboerderij het minst hoogst scoren toch de belangstelling van ruim van de helft van de respondenten krijgt

40% denkt een stadsboerderij in de woonomgeving regelmatig te gaan bezoeken, ze vinden het leuk om te zien wat er gebeurt. Terug koppeland naar de recreatieve functie rondkijken/ rondlopen op de stadsboerderij is het percentage van de respondenten (n=532) die dat belangrijk/ heel belangrijk vinden (77%) veel hoger dan het percentage van de respondenten die aangeven hier ook daadwerkelijk denken gebruik van te gaan maken.

Stadslandbouw in de woonomgeving met als functie van groen en het bijdragen aan het gevoel van rust en ruimte is naar voren gekomen als de meest belangrijke functie. Daarin tegen geeft slechts 24% van de respondenten de stadsboerderij afstandelijk te willen beleven. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de stadsboerderij naast de functie invulling van het groen en bijdragen aan het gevoel van rust en ruimte, ook voor andere functies draagvlak vindt.

Ook het daadwerkelijk de stadsboerderij willen beleven en eventueel meehelpen (15%) scoort lager dan het percentage respondenten dat aan geeft meehelpen/ kennis ontwikkelen belangrijk/ heel belangrijk vind (35%). Er is maar een heel klein percentage (2%) van de respondenten dat de stadsboerderij heel erg actief wil beleven en wil meedenken/helpen bij de bedrijfsvoering.

7.4 Deelvraag 3: Willen de Almerenaren in een stadslandbouwwoonwijk wonen en wat is de doelgroep voor een stadslandbouwwoonwijk?

Een stadsboerderij in de woonomgeving

Van alle respondenten geeft 57,3% aan wel een stadsboerderij in de woonomgeving te willen hebben. 36,4% geeft aan misschien een stadsboerderij in de woonomgeving te willen hebben. Er kan geconcludeerd worden dat er wel animo is om in een stadslandbouwwoonwijk te wonen. Er is maar een kleine groep respondenten die aangeeft niet in een stadslandbouwwoonwijk te wonen. Dit komt niet overeen met eerder gevonden resultaten van de enquête. Bij de vraag welke voorzieningen de respondenten belangrijk vinden in de woonomgeving, kwam stadslandbouw op de 10^e plaats.

Dit is deels te verklaren door de bekendheid met stadslandbouw en de invloed van de enquête. De respondenten die aangaven bekend te zijn met stadslandbouw beoordelen de voorziening een stadsboerderij, als belangrijker dan de respondenten die een beetje of geen bekendheid met stadslandbouw hebben (een beetje bekendheid geeft ook een hogere score dan geen bekendheid).

Anderzijds is de vraag of respondenten in een stadslandbouwwoonwijk willen wonen is pas tegen het einde van de enquête gesteld. Hierdoor hebben de respondenten al over stadslandbouw moeten nadenken en meer inzicht gekregen in de mogelijkheden van stadslandbouw, hetgeen bijgedragen heeft aan een positiever beeld. Ook kan geconcludeerd worden dat als mensen moeten kiezen tussen verschillende voorzieningen zij bijvoorbeeld liever een park hebben. Echter, als je ze niet voor de keuze stelt maar vraagt of ze in een stadslandbouwwoonwijk willen wonen, ze dat wel willen. Dit komt ook overeen met het feit dat er een gedeelte van de respondenten geld over heeft voor het wonen in een stadslandbouwwoonwijk (§7.5). De respondenten van EVA-Lanxmeer geven aan dat de stadsboerderij niet van belang was om in EVA-Lanxmeer te gaan wonen. Daarin tegen wordt er door deze respondenten de aanwezigheid van de stadsboerderij als positief ervaren.

De doelgroep

Een specifieke doelgroep voor een stadslandbouwwoonwijk is niet echt duidelijk definieerbaar. Er is uit de enquête geen groep naar voren gekomen met specifieke demografische kenmerken die

in een stadslandbouwwoonwijk zou willen wonen. In alle onderzochte groepen met verschillende demografische kenmerken is er animo voor het wonen in een stadslandbouwwoonwijk.

Echter, geven paren met kinderen vaker aan in een stadsboerderij in de woonomgeving te willen hebben dan paren zonder kinderen (63,3% tegen 51,1%). Ook geven Nederlanders vaker aan een stadsboerderij in de woonomgeving te willen hebben dan niet Nederlanders (58,8% tegen 50,0%). De leeftijdsgroep waarbinnen de animo voor wonen in een stadslandbouwwoonwijk is het grootst onder de 35-64 jarigen.

De bekendheid met stadslandbouw heeft een grote invloed op het willen wonen in een stadslandbouwwoonwijk. Dat blijkt ten eerste uit dat de respondenten die in het begin van de enquête aangaven bekend te zijn met stadslandbouw vaker aangeven een stadsboerderij in de woonomgeving te willen hebben dan respondenten die geen bekendheid hebben met stadslandbouw.

Afstand van woning tot de stadsboerderij

Een deel van de respondenten ($n_{\text{tot}}=500$) willen de stadsboerderij ook daadwerkelijk in de woonomgeving hebben. 35,4% van de respondenten zou wel een stadsboerderij binnen een straal van 500 meter willen hebben. 12,8% direct langs de stadsboerderij willen wonen, 8,8% binnen een straal van 50-200 meter en 13,8% binnen een straal van 200-500 meter. Voor een groot deel van de respondenten 39,8% is de stadsboerderij op wandelafstand, genoeg binnen de woonomgeving. Terwijl 24,8% van de respondenten een stadsboerderij op fietsafstand nog binnen de woonomgeving vindt.

7.5 Deelvraag 4: Wat hebben Almerenaren er voor over om in een stadslandbouwwoonwijk te wonen?

Zoals in paragraaf 7.4 beschreven is, is er over het algemeen een positieve houding ten opzichte van stadslandbouw in de woonomgeving. De volgende vraag is dan, vertaald het willen hebben van een stadsboerderij in de woonomgeving zich ook in er iets voor over hebben.

Bijdragen (tijd)

In paragraaf 7.3 is beschreven dat een kleine helft van de respondenten wel betrokken wil zijn bij de stadsboerderij. Hiervan geeft een gedeelte aan geen stadsboerderij in de woonomgeving te willen hebben. Kijkend naar de respondenten die aangeven wel in een stadslandbouwwoonwijk te willen wonen ($n=504$) geeft 60,6% aan wel of misschien actief te willen bijdragen aan de stadsboerderij door middel van commissie of werkgroepen. Echter, geeft 37,4% van de respondenten die wel of misschien willen bijdragen ($n=305$) minder dan 4 uur per maand aan wil spenderen. Er is maar een hele kleine groep (3,3%) die hier meer dan 12 uur per maand wil besteden. En een iets grotere groep tussen de 9 en 12 uur per maand. Er kan geconcludeerd worden dat er wel animo is voor actief bijdragen aan de stadsboerderij maar dat deze niet erg groot is.

Afname van producten en diensten

De bereidheid tot afname van producten is het grootst bij voedsel (83,2%). Indien de stadsboerderij energie kan leveren aan de woningen is bijna 40% bereidt hiervoor te betalen en deze dus ook af te nemen. Dit biedt wel mogelijkheden voor een functie als energieleverancier. Al wordt deze functie niet als één van de belangrijkste functies van een stadsboerderij gezien, het lijkt erop dat er wel een markt voor is.

Het zelfde geldt voor de functie opvang kinderen/ huisdieren. Deze functie van een stadsboerderij wordt gezien als de minst belangrijke. Toch als de mogelijkheid er is zijn mensen wel bereidt hiervan gebruik te maken.

Ruim een derde (35,4%) van de respondenten geeft aan de stadsboer te willen betalen voor het onderhoud van het groen in de wijk. Dit sluit aan bij de stadsboerderij als functie van groen in de wijk als belangrijkste functie. Ten slotte is slechts een klein deel van de respondenten (15%) bereidt om te betalen voor de openstelling van het bedrijf.

Willen mensen betalen voor het feit dat ze in een stadslandbouwwoonwijk wonen

Een ruime meerderheid heeft geen extra geld over voor het wonen in een stadslandbouwwoonwijk. De meest genoemde reden hiervoor zijn dat men vindt dat een stadsboerderij zichzelf moet kunnen bedruipen. Een stadsboer is een zelfstandig ondernemer en moet zijn inkomen halen het leveren van producten en diensten. Tevens zien veel mensen een stadsboerderij niet als iets speciaal voor een wijk. De stadsboerderij moet voor de hele stad zijn, je betaald toch ook niet als je vlak naast een zwembad of winkelcentrum woont. De respondenten geven wel aan dat de gemeente hieraan moet bijdragen door middel van subsidies. Een voorziening als een stadsboerderij is namelijk voor de hele stad.

Een andere veel genoemde reden is dat mensen hier gewoon het geld niet voor hebben. Hieruit kan geconcludeerd worden dat er opgepast moet worden dat een stadslandbouwwoonwijk niet een elite project gaat worden. De respondenten geven aan welvoor geleverde diensten/producten te willen betalen maar niet ook nog eens extra voor het feit dat de stadsboerderij er is. Van de respondenten die vlak naast de stadsboerderij willen wonen is 30% hiervan niet bereidt hiervoor te betalen.

Toch wil ruim 40% van de respondenten die in een stadslandbouwwoonwijk willen wonen hier extra geld voor betalen. Iets meer dan de helft van deze respondenten (n=105) geeft aan een maandelijkse contributie te willen betalen. Al geven 39,5% (n=45) van de respondenten aan niet meer dan 10 euro per maand hieraan te willen betalen. Toch zijn er mensen die hier en wat grote bijdrage voor over hebben 46,5% (n=53) tussen de 10 en 30 euro, 12,3% (n=14) tussen de 30 en 50 euro en 1,8% (n=2) meer dan 50-70.

Ook heeft een groep respondenten (n=100) extra geld over voor een huis in een stadslandbouwwoonwijk. Al mag de extra prijs die voor het huis betaald moet worden voor 58% (n=58) niet meer zijn dan 4%. 39% (n=39) heeft hier 4 a 6 % extra op de prijs van het huis voor over. Er zijn slechts drie respondenten die aangeven meer dan 7% extra op de prijs van het huis hiervoor over te hebben. Hiervan geven twee respondenten aan de stadsboerderij op fietsafstand te willen hebben. Kijkend naar de afstanden waarop men van de stadsboerderij willen wonen en het feit dat ze hiervoor willen betalen kan geconcludeerd worden dat er geen significant verband bestaat tussen de afstand en de hoogte van het bedrag wat ze er voor over hebben.

8. Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk zullen de conclusies gepresenteerd worden. Hiervoor zullen eerst de afzonderlijke deelvragen beantwoord worden waarna de hoofdvraag van dit onderzoek beantwoordt wordt. Ten slotte zullen er aanbevelingen gedaan worden voor de integratie van stadslandbouw in en woonwijk.

8.1 Beantwoording van de deelvragen

Welke rol kan stadslandbouw vervullen in de toenemende vraag naar groene (recreatieve) woonmilieus?

Stadslandbouw is in staat de rol van groen in de woonwijk te vervullen. Het biedt volop mogelijkheden om aan de drie kwaliteitseisen (ecologische kwaliteit, esthetische kwaliteit en functionele kwaliteit) voor stedelijk groen te voldoen (§4.7). Hiermee kan stadslandbouw bijdragen aan het gevoel van rust en ruimte in de woonomgeving. Dit komt overeen met de gevonden resultaten van de enquêtes. De bewoners van EVA-Lanxmeer geven aan dat de stadsboerderij positief bijdraagt aan het groene karakter van de wijk en aan het gevoel van rust en ruimte. Ondanks dat de stadsboerderij min of meer gescheiden is van de woonwijk door een provinciale weg. De bewoners van EVA-Lanxmeer en de Almerenaren zien als belangrijkste functie van stadslandbouw de invulling van groen in de wijk en het bijdragen aan het gevoel van rust en ruimte. De derde genoemde kwaliteitseis voor het stedelijk groen, de functionaliteit, kan door stadslandbouw heel erg goed ingevuld worden. Het groen op zich heeft immers al een functie, die van landbouw, de productie van voedsel. Maar hiernaast kent stadslandbouw tal van andere (recreatieve) functies (zie §2.3.3).

Welke kenmerken en functies van een stadsboerderij worden het hoogst gewaardeerd door de (toekomstige) bewoners van een stadslandbouwwoonwijk?

Stadslandbouw in een woonwijk moet hoofdzakelijk de functie van het groen in de woonwijk krijgen en hiermee bijdragen aan het gevoel van rust en ruimte in de wijk. De bedrijfstakken groenteteelt en kruidenteelt worden het belangrijkste gevonden. Gevolgd door fruitteelt, melkvee en pluimvee. Als gebruiksfuncties van stadslandbouw wordt educatie over landbouw voor kinderen heel belangrijk gevonden. Andere recreatiemogelijkheden op de stadsboerderij worden het meest gewaardeerd als deze vrijblijvend zijn en niet georganiseerd. Ook de primaire functie van landbouw de voedselvoorziening wordt belangrijk gevonden.

Willen de Almerenaren in een stadslandbouwwoonwijk wonen en wat is de doelgroep?

Er kan geconcludeerd worden dat Almerenaren wel in een stadslandbouwwoonwijk willen wonen. Er kan geen specifieke doelgroep aangemerkt worden. Mensen uit alle lagen van de bevolking geven aan dat ze wel in een stadslandbouwwoonwijk willen wonen. Echter, geven paren met kinderen vaker aan in een stadsboerderij in de woonomgeving te willen hebben dan paren zonder kinderen (63,3% tegen 51,1%). Ook geven Nederlanders vaker aan een stadsboerderij in de woonomgeving te willen hebben dan niet Nederlanders (58,8% tegen 50,0%). De leeftijdsgroep waarbinnen de animo voor wonen in een stadslandbouwwoonwijk is het grootst onder de 35-64 jarigen.

De bekendheid met stadslandbouw heeft een grote invloed op het willen wonen in een stadslandbouwwoonwijk. De doelgroep voor een stadslandbouwwoonwijk moet dan ook gezocht worden in mensen die bekend zijn met stadslandbouw. Ofwel je te bereiken doelgroep bekend maken met stadslandbouw.

Wat hebben Almerenaren er voor over om in een stadslandbouwwoonwijk te wonen?

Uit de enquête kwam naar voren dat er een groep mensen is die bereidt zijn om tijd in de stadsboerderij te investeren. Ook wil men graag producten afnemen van de stadsboerderij.

Uit de enquête kwam naar voren dat een iets meer dan de helft van de respondenten geen extra geld over heeft voor het wonen in een stadslandbouwwoonwijk. De voornaamste redenen hiervoor zijn: heb hier gewoon geen geld voor, een stadsboerderij moet zichzelf kunnen bedruipen (eventueel met bijdrage van de gemeente), ik ben bereid producten al te nemen, een stadsboerderij is voor de hele stad, ik betaal toch ook niet extra als ik naast een zwembad woon.

Echter is er een grote groep die wel bereidt is om extra te betalen om in een stadslandbouwwoonwijk te wonen, 19,4% een meerprijs voor de woning en 22% een maandelijkse contributie. Hiernaast is er een groep respondenten die bereidt is om tijd te investeren in de stadsboerderij door plaats te nemen in commissies en of werkgroepen.

8.2 Beantwoording hoofdvraag

Het doel van dit onderzoek is antwoord te geven op de vraag: *Hoe kan de Almeerse stadslandbouw zodanig vorm krijgen in de woonwijk Agromere, dat (toekomstige) bewoners bereidt zijn hieraan bij te dragen?*

Stadslandbouw in een woonwijk zou goed passen als stadslandbouw de functie van het groen in de wijk aanneemt en hierdoor bij draagt aan het gevoel van rust en ruimte in de wijk. Dit biedt mogelijkheden binnen het huidige woonbeleid welke onder andere gericht is op meer groene woonmilieus. Stadslandbouw zou op deze ontwikkelingen in moeten spelen en zich promoten als groenvoorziener.

Hierbij is educatie voor kinderen een must op een stadsboerderij. Door het geven van educatie aan kinderen wordt de kloof tussen stedelingen en landbouw tevens verkleind. Doordat kinderen leren over de landbouw, dit vertellen aan hun ouders, wordt er meer betrokkenheid bereikt.

Er is geen specifieke doelgroep voor Agromere, tussen groepen met verschillende demografische kenmerken zijn er geen significante verschil gevonden of men in een stadslandbouwwoonwijk wil wonen. Ook voor de mate van belangrijkheid van de meest belangrijke kenmerken zijn er geen significante verschillen gevonden.

Van de groep van woonconsumenten die wel in een stadslandbouwwoonwijk wil wonen (53,1-61,5%) en misschien dat wil (32,2-40,6%) heeft een deel er ook tijd en of geld voor over.

De bijdrage aan de stadsboerderij vindt voor een groot deel plaats door het afnemen van producten en diensten. Echter is er een groep woonconsumenten dat bereidt is hiernaast nog eens extra te willen betalen voor een stadsboerderij in de woonomgeving. Dit komt deels overeen met wat Fennema (1995); Van Leeuwen (1997); Luttik en Zijlstra (1997) beweren. Hun studies tonen aan dat huizen met uitzicht op groen en een niet al te grote afstand tot het groen stijgen met 10-15%. Echter in dit onderzoek komt er wel naar voren dat er een groep consumenten bereidt is een meerprijs voor het huis te betalen in een stadslandbouwwoonwijk maar wel een lagere meerprijs, namelijk, minder dan 6%. Er is ook een groep consumenten die een maandelijkse contributie over heeft voor het wonen in een stadslandbouwwoonwijk. Ook is er een groep (40,0-48,8%) die tijd

wil investeren in de stadsboerderij. Een kleine groep wil echter veel tijd investeren, maar een grote groep mensen een paar uur per maand levert al snel een heleboelboel tijd op.

De belangrijkste resultaten vertaald voor de Almeerse populatie:

- Willen wonen in een stadslandbouwwoonwijk:
 - Wil in een stadslandbouwwoonwijk wonen: 53,1-61,5%;
 - Wil misschien in een stadslandbouwwoonwijk wonen: 32,2-40,6%.

Van de Almerenaren die wel in een stadslandbouwwoonwijk wil wonen:

- Afstand tot de stadsboerderij:
 - Binnen 50 meter: 9,8-15,8%;
 - 50-200 meter: 6,2-11,3%;
 - 200-500 meter: 10,7-16,9%;
 - Wandelaafstand: 35,4-44,2%;
 - Fietsafstand: 20,9-28,7%.
- Bijdragen in tijd:
 - Minder dan 4 uur: 33,1-41,7%;
 - Tussen 4-8 uur: 43,5-52,4%;
 - Tussen 9-12 uur: 8,7-14,3%;
 - Meer dan 12 uur: 1,7-4,9%.
- Afname producten:
 - Geleverde energie: 35,4- 44,2%;
 - Openstellen bedrijf: 12,6- 19,0%;
 - Voedsel: 79,9- 86,5%;
 - Onderhoud groen: 31,1- 39,7%;
 - Opvang kinderen/ huisdieren: 32,3- 40,9%.
- Bijdragen in geld:
 - Niet: 53,3-62,1%
 - Meerprijs voor het huis: 15,9-22,9%
 - Minder dan 4%: 48,1- 67,9%;
 - 4 a 6%: 29,2- 48,8%;
 - 7 a 10%: -0,8- 4,8%;
 - Meer dan 10%: -1,0- 3,0%.
 - Maandelijks contributie: 18,3-25,7%
 - Minder dan 10 euro: 30,0- 49,0%;
 - 10-30 euro: 35,8-56,2%;
 - 30-50 euro: 5,9%-18,7%;
 - 50-70 euro: -0,8%-4,4%.

8.3 Aanbevelingen

Werven van belangstellenden

Om belangstellenden te werven voor een stadslandbouwwoonwijk zal stadslandbouw eerst meer bekendheid moeten hebben. Voor veel mensen is een stadsboerderij een te vaag begrip. Hierdoor wordt een stadsboerderij als voorziening in een woonwijk niet als belangrijk (gewild) gezien. Echter, als mensen meer inzicht hebben in de mogelijkheden van een stadsboerderij zijn ze veel positiever over een stadsboerderij in de woonwijk. Om deze bekendheid te verwerven zou er een website gemaakt kunnen worden over de mogelijkheden van wonen in een stadslandbouwwoonwijk. De stadsboerderij zou zich moeten profileren als het groen van de woonwijk en als bron van rust en ruimte. Met hiernaast tal van recreatieve en functionele mogelijkheden.

Bij het werven van belangstellenden is het belangrijk niet alleen te richten op Almere (de doorstromers) aangezien blijkt dat een groot deel van de bewoners van de woonwijk EVA-Lanxmeer niet afkomstig is Culemborg en omgeving. Unieke woonprojecten trekken mensen uit het hele land. Ook is het van belang om niet op een specifieke doelgroep te gaan richten. Uit de enquête kwam naar voren dat de belangstelling voor het wonen in een stadslandbouwwoonwijk afkomstig is van mensen uit alle lagen van de bevolking.

In plaats van met een projectontwikkelaar in zee te gaan bied het particulier initiatief ook een goede optie. De gemeente Almere staat immers wel willend tegen over deze initiatieven. Hiernaast zijn duurzame woonwijken (ecowoonwijken), waar een staatsboerderijwoonwijk onder zou kunnen vallen doorgaans particuliere initiatieven.

De stadsboerderij

Ondanks dat er een groep consumenten geld over heeft voor het wonen in en stadslandbouwwoonwijk is het belangrijk dat een stadsboerderij zichzelf kan bedruipen. Dit kan door het aanbieden van producten en diensten die door consumenten afgenomen kan worden. Hierdoor richt de stadsboerderij zich niet specifiek op de woonwijk (geeft wel een meerwaarde aan de woonwijk) en wordt door een breder publiek gedragen. Hierdoor is de stadsboerderij van algemeen meer belang en is subsidie door de gemeente Almere op zijn plaats.

Het krijgt de aanbeveling een stadsboerderij gelijk met de bouw van de woonwijk goed op te starten zodat het geen slepende kwestie wordt. In EVA-Lanxmeer is gebleken dat de zeer trage opbouw van de stadsboerderij niet bijdraagt aan een positief imago van de stadsboerderij. Ook verdient het de aanbeveling de stadboerderij echt in de woonwijk te integreren. Er is een groep consumenten aanwezig die een stadsboerderij best als verlengde van de achtertuin willen hebben. Het is van groot belang dat kinderen zelfstandig naar de stadsboerderij kunnen aangezien kinderen (educatie/ontdekken) de belangrijkste “doelgroep” is voor het gebruik van de stadsboerderij. Hierbij moet wel in het achterhoofd gehouden worden dat de stadsboerderij ook toegankelijk moet zijn voor de overige stedelingen/bezoekers van de boerderij. De stadsboerderij aan de randzijde van de wijk plaatsen zou hiervoor een oplossing kunnen zijn. De stadsboerderij kan dan ook een ingang krijgen waarvoor men niet eerste de hele wijk door hoeft.

8.4 Discussie

Stadslandbouw is in Nederland relatief onbekend. Dit blijkt uit de enquête gehouden onder inwoners van Almere; slechts 21% van de respondenten geeft aan bekend te zijn met

stadslandbouw, 45% een beetje en 34% aangeeft helemaal niet bekend te zijn met stadslandbouw. Dit heeft een grote invloed op het werven van belangstellenden voor een stadslandbouw-woonwijk. Uit de enquête is gebleken dat in de beginfase van de enquête waar men relatief onbekend is met stadslandbouw de mogelijkheid van een stadsboerderij in de woonomgeving niet als dusdanig positief ervaren wordt. De respondenten die vooraf aan de enquête bekend zijn met stadslandbouw waarderen een stadsboerderij in de woonomgeving hoger dan de respondenten die onbekend zijn met stadslandbouw. Tijdens de enquête zijn de respondenten bekend geraakt met de mogelijkheden van een stadsboerderij (in de woonomgeving); ze hebben als het ware een leerproces over stadslandbouw doorgeemaakt. Dit wordt veroorzaakt doordat de respondent bij het invullen van de enquête gegeven kenmerken; functies en mogelijkheden van een stadsboerderij moet beoordelen in hoeverre hij/ zij deze belangrijk vindt. De respondent wordt gedwongen om over stadslandbouw na te denken. Dit alles heeft als gevolg dat een groot deel van de respondenten aan het einde van de enquête, nadat een stadsboerderij geen vaag begrip meer is de stadsboerderij als positief ervaart en zelfs aangeeft wel een stadsboerderij in de woonomgeving te willen hebben.

Dit geeft aan voordat er een doelgroep is voor een stadslandbouwwoonwijk, de stadsboerderij eerst meer bekendheid moet krijgen.

Er is nog maar weinig onderzoek gedaan naar de beleving van stadslandbouw in Nederland (Westerse Landen).

Warnaar (2005) heeft onderzoek gedaan naar wat potentiële stadsboerderij bezoekers willen. Ze concludeert dat er verschillende doelgroepen zijn voor een bezoek aan de stadsboerderij die elk een “ander soort” stadsboerderij voor ogen hebben. De huidige wel bezoeker is geïnteresseerd in de primaire functie van landbouw en ziet de stadsboerderij als bron van rust en ruimte.

Ook, concludeert ze dat wanneer een stadsboerderij een breed (nieuw) publiek wil aanspreken deze een groot aanbod aan activiteiten moet aanbieden en dat een stadsboerderij zich zo minder op de primaire productie kan richten.

Indien een stadsboerderij in de woonomgeving wordt geplaatst dient deze voornamelijk als invulling van groen en moet bijdragen aan het gevoel van rust en ruimte (komt overeen met het huidig type wel bezoeker). Ook, worden georganiseerde activiteiten op de stadsboerderij niet echt belangrijk gevonden, het vrij blijvende karakter van een bezoek aan de stadsboerderij wordt als veel belangrijker ervaren. Bij een stadsboerderij in de woonomgeving is het recreatieve aspect van een stadsboerderij van minder belang dan van een stadsboerderij in de stad (aan de rand van de stad) die echt bezoekers moet trekken.

In beide gevallen, een stadsboerderij op zich of een stadsboerderij geïntegreerd in de woonomgeving speelt het educatieve karakter van de stadsboerderij een groot belang.

Bijlage 1 Werkwijze van AM-wonen, een projectontwikkelaar

In deze bijlage is een uitwerking te vinden van een interview met Joke van de Star, een medewerkster van de marketing afdeling bij AM-wonen, een project ontwikkelaar. Dit interview is gehouden om meer inzicht te krijgen in de werkwijze bij het opzetten van woonprojecten. Het belangrijkste aspect van dit interview was hoe vindt je, je doelgroep voor een woonproject.

Hoe komt een project tot stand?

- Je kunt aanbodgericht en vraaggericht ontwikkelen. AM zit ergens in het midden hiervan. Indien je vraaggericht ontwikkeld moet je echt een goed concept/ product hebben om in de markt te zetten. Bij AM is er wel de drive om meer op de consument gericht te gaan ontwikkelen. Maar als ontwikkelaar zit je aan de aanbodkant. Je hebt niet alleen de risico's maar je hebt ook te maken met overheidsinstanties en regelgeving. Je kunt maar tot een bepaald niveau vraaggericht ontwikkelen. Indien een gemeente zegt we hebben een opgave voor het bouwen voor starters, dan moeten we daar in mee gaan. Ook al komt er uit onderzoek nog een andere doelgroep naar voren.
- We ontwikkelen visie gericht. Dat wil zeggen het zoeken naar een optimale fit tussen locatie, de identiteit van de doelgroep(en) en het ruimtelijke concept. Deze visie voor een bepaald project wordt het hele ontwikkelingsproject doorgepakt. Zodat later door bezuinigingen niet de waarde van het project verdwijnt.

Visie in het ontwikkelingsproces

- Initiatief: Dit is een fase die op verschillende manieren kan lopen:
 - Ze hebben al grond bezit, met gemeente afspraken maken dat je een project mag beginnen. Binnen de afspraken.
 - Gemeente heeft grond en verkoopt aan projectontwikkelaar en geeft een aantal voorwaarden mee. Of de projectontwikkelaar kan bieden op de grond of hij wordt verkocht voor een al bepaalde prijs
 - Via prijsvragen. Gemeente schrijft prijsvraag uit voor een bepaald project. Hierin staan een aantal eisen gesteld. De projectontwikkelaar maakt een uitgewerkt document voor wie, wat grondbod, type woningen tekening door stedenbouwkundige. Gebeurt eigenlijk in twee fase. Eerst heel kort een beschrijving waarna er een aantal (5) projecten door mogen naar de volgende ronde. Hierin wordt een uitgebreide beschrijving gegeven met tekeningen etc.
 - Tussen wegen, bijvoorbeeld een tussenpersoon biedt grond aan.

In deze fase is de ontwikkelingslocatie gekozen.

- Definitie
- Ontwerp
- Verkoop
- Realisatie
- Nazorg

Wanneer wordt er besloten om te gaan ontwikkelen?

Dit heeft met verschillende aspecten te maken. Enerzijds de grondprijs en hoeveel het gaat kosten om de woningen er letterlijk op te zetten. Tevens de ingeschatte kosten voor marketing en dergelijke. Is er het een markt waarvan elke woning toch wel verkocht wordt of niet.

Deze risico's moeten afgewogen worden. Enerzijds doet de marketingmanager dat met ondersteuning vanuit ons. Er wordt bijvoorbeeld een inventarisatie gemaakt van de marktinformatie.

- Vraag
- Aanbod
- Doelgroepen
- Prijsstellingen
- Wat voor een woonmilieu is wenselijk

Ook wordt er een gebiedsanalyse gemaakt

- Vergrijzing
- Ontgroening
- Hoe zit de bevolking in elkaar
- Type huishoudens
- Migratie (Meestal trek je een cirkel, mensen verhuizen vaak binnen een straal van 15 km. Maar van uit bijvoorbeeld bepaalde plaatsen/ wijken zal er bijna niemand naar een bepaald gebied verhuizen. Maar dat weet de marketing manager.)
- Koopkracht
- Bestaande woningvoorraad
- Nieuwbouw
- Koopwoningen/ huurwoningen
- Wat is het probleem op die markt
- Vraagprijzen die leven in het gebied

Al dit soort dingen worden geanalyseerd en dan bekijken we voor welke doelgroep(en) er eventueel ontwikkeld kan worden. We kijken bijvoorbeeld welke doelgroepen er al heel lang op wachtlijsten staan of uit onderzoek is gebleken dat er ook andere doelgroepen zijn.

Het type woonmilieu wordt beschreven. Wat kun je daar nu eigenlijk doen en wat zijn goede vergelijkbare projecten.

Daarnaast is de grondprijs, voorwaarden en opnamecapaciteit (wat de markt kan opnemen aan nieuwe woningen, je kijkt naar concurrerend nieuwbouwaanbod, inkomens van mensen in de regio, wat is het bestaande aanbod). Ze hebben een heel systeem waardoor ze een berekening kunnen maken. Als je bedenkt dat een groep mensen over een straal van vijf en een andere groep over een straal van 15 km verhuist, hoe doe je dat nou, hoe groot is de opname capaciteit.

Van al deze dingen wordt een project risico analyse gemaakt een PRA. Een voor elk project moet een dergelijk analyse gemaakt worden. Heel uitgebreid op papier en die PRA stukken gaan naar de vierde verdieping hier en die worden door de directeur verkoop en door de hoofddirectie bekeken of dat er bijvoorbeeld een ander grondbod gedaan moet worden of dat we nog in onderhandeling moeten of dat we het helemaal niet moeten doen. En dan wordt er een beslissing genomen we gaan dit project oppakken en wel onder deze condities. De marktanalyse is heel belangrijk. Als er geen doelgroep is voor je project dan moet je het gewoon niet doen.

Dan wordt dus echt met de marktanalyse besloten om het wel dan niet te gaan doen. Je komt dan in de fase voorlopig ontwerp, definitief ontwerp. Je gaat kijken naar het hele concept. Je krijgt dan de swot. Wat zijn de sterke en de zwakke punten. En dan krijg je eigenlijk hier zijn we nu, wat is de identiteit van een dergelijke locatie. Dan krijg je ook de vraag leent deze locatie zich bijvoorbeeld voor een stadslandbouwconcept. Wie is dan je doelgroep, wat zijn onderscheidende kwaliteiten van dat gebied. Je wilt het verhaal van de locatie dan eigenlijk iets mee geven. De financiële haalbaarheid blijft altijd een belangrijk punt. Je kunt wel hele leuke dingen verzinnen

maar het moet natuurlijk wel haalbaar blijven. En dan ga je eigenlijk naar je doelgroep toe. Wij gebruiken eigenlijk allerlei manieren om te vinden wie je doelgroep is. Een voorbeeld is leefstijlen benadering, je gaat dan echt segmenteren wat voor een soort mensen er nu wonen of wat voor een soort mensen je denkt te gaan trekken met je concept. Daar wordt leefstijlen informatie voor gebruikt. Een andere (veel gebruikte) manier is om geïnteresseerde in het project te gebruiken. We zetten dan het project op de website en geïnteresseerden kunnen zich dan aanmelden. We gaan deze mensen vragen, bijvoorbeeld wat wil je nu eigenlijk voor woningtype, wat voor een soort omgeving: wil je een omgeving waar mensen samen heel veel dingen doen of wil je in een omgeving waar lekker veel privacy is. Ook dus behalve hoe mensen willen wonen (die prijs, die woning) is het ook heel erg belangrijk om te achterhalen hoe mensen willen leven. Anders krijg je niet genoeg het gevoel waarom mensen juist voor die plek kiezen. Voor de stadslandbouw moet je heel scherp krijgen wie je doelgroep voor een dergelijk concept is.

Bijvoorbeeld in Amerika lifestyle concept opgezet. Je verkoopt geen woning maar een manier van leven. Zover zijn we in Nederland nog niet. Mensen in Nederland willen gewoon een tekening; zien hoe ziet de woning eruit. Mensen zoeken gewoon een bepaalde plek. Dus doelgroep heel scherp krijgen.

Bijvoorbeeld wat wij doen is consumenten panels organiseren, als wij bijvoorbeeld nog met bepaalde vragen zitten. Mensen melden zich eerst aan voor een bepaald concept.

Hoe kom je aan het panel?

Wij doen dat soort projecten niet alleen. Mensen staan bijvoorbeeld ingeschreven bij een makelaar. De makelaar houdt dan in de gaten of er voor hun nieuwbouw komt. Daar hebben we soms adressen van zodat we die kunnen aanschrijven. Of op de site van de gemeente is aangekondigd dat daar ontwikkeld gaat worden en als je op de hoogte gehouden wilt worden of geïnteresseerd bent kon je, je aanmelden voor een nieuwsbrief. Mensen die een woning zoeken doen dat graag. In Almere hebben ze de woongalerij Almere!

Er zijn allerlei websites, bureaus die zelf hele grote panels hebben die je kunt gebruiken tegen betaling. Of bijvoorbeeld in tijdschriften in Almere of zo een advertentie zetten om mensen trekken. Flyers maken deze verspreiden. Het staan op beurzen. Er zijn tig manieren om dat te doen. Leuke activiteiten in Almere waar je bijvoorbeeld kunt gaan flyereren. Of plak gewoon aan bij de bibliotheek. Je moet wel mensen hebben waar je wat aan hebt. Het beste is natuurlijk dat je mensen hebt die echt op zoek zijn naar een woning en waarvan je een aantal gegevens al hebt. Wij maken bij elk project een soort van website waarop mensen kunnen zien wat voor een project het is en waarop ze zich kunnen inschrijven.

Onderzoeksbureaus zelf die panels hebben.

Met betrekking tot Almere

Het is afhankelijk van het soort woonproject waar vandaan je mensen aan gaat trekken. Sommige projecten zijn geschikt voor mensen die nieuw naar Almere komen. Andere projecten zijn juist heel geschikt voor doorstromers binnen Almere. Mensen maken toch vaak een wooncarrière door. Maar met bijvoorbeeld een heel groen concept met stadslandbouw zou je ook mensen van buiten Almere aan kunnen trekken. Er is momenteel een groene stroom en je moet dan zorgen dat je daarin terecht komt.

Specifiek definiëren wat is de waarde van stadslandbouw, wat voor een type mensen kan ik me daar bij voor stellen. Wie is dat en wat zal diegene er leuk aan vindt. Hoe ziet iemand bv de boerderij, wie wil wat daar. Hoe ziet iemand de stadsboerderij. Werk bijvoorbeeld verschillende

doelgroepen uit voor een bepaald concept perk je in, Er zijn waarschijnlijk verschillende doelgroepen die op een verschillende manier geïnteresseerd zijn.

Bijlage II Interview met de stadsboer van de Ceatshage

In deze bijlage zijn de vragen te vinden die tijdens het interview met de stadsboer van de Ceatshage te vinden.

1. Wie was de initiatiefnemer van de stadsboerderij?
2. Wat was de reden om een stadsboerderij neer te zetten in de woonwijk EVA-Lanxmeer?
3. Hoe is er bepaald dat de stadsboerderij gewenst was (hoe is het draagvlak voor de stadsboerderij bepaald)?
4. Hoe is het idee voor de stadsboerderij verder uitgewerkt?
5. Hoe is de inrichting, functiebepaling en vormgeving van de stadsboerderij tot stand gekomen?
6. Hoe is de stadsboerderij gefinancierd?
7. Op welke wijze zijn de bewoners van de woonwijk betrokken bij de stadsboerderij?
 - Gebruik maken van voorzieningen
 - Meedenken en helpen bij de ontwikkeling van de stadsboerderij
 - Inspraak
 - Meewerken
 - Anders
8. Wat zijn de voordelen en nadelen van de integratie van stadslandbouw en wonen?

Bijlage III Begeleidende brief en enquêtevragen EVA-Lanxmeer

Begeleidende brief

Geachte meneer/ mevrouw,

In het kader van mijn afstudeervak aan Wageningen Universiteit doe ik onderzoek naar de mogelijkheden voor het integreren van stadslandbouw in een woonwijk in Almere. Ik wil met mijn onderzoek antwoord verkrijgen op de vraag of woningzoekende in Almere behoefte hebben aan een woonwijk waarin een stadsboerderij geïntegreerd is. Hiervoor kijk ik enerzijds naar wat een stadsboerderij kan aanbieden en anderzijds wat (toekomstige) bewoners belangrijk vinden.

U bent als bewoner van de woonwijk EVA-Lanxmeer woonachtig in een woonwijk waarbij een stadsboerderij (waarvan u klant bent) gelegen is. Ik zou u daarom graag willen vragen of u bereidt bent om een enquête in te vullen. In deze enquête zal u gevraagd worden om verschillende aspecten van de woonwijk EVA-Lanxmeer en stadslandbouw te beoordelen. De enquêtes zullen anoniem behandeld worden.

De resultaten van de enquêtes gehouden in de woonwijk EVA-Lanxmeer worden gebruikt om een beeld te verkrijgen wat bewoners in een dergelijke woonwijk als belangrijk ervaren en welke rol een stadsboerderij hierin vervuld / kan vervullen. Tevens zullen de resultaten van de enquête gebruikt worden om deze langs de resultaten van enquêtes, gehouden onder woningzoekende in Almere te leggen.

Alvast bedankt.

Vriendelijke groet,

Christel Engelen

Christel.engelen@wur.nl

Telefoon: 06-23890691

Enquêtevragen bewoners EVA-Lanxmeer

Wonen in de woonwijk EVA-Lanxmeer

De volgende vragen hebben betrekking op wonen in de wijk EVA-Lanxmeer.

1. Op welke afstand was uw oude huis gelegen van EVA-Lanxmeer?

- ☐ Binnen een straal van 5 km van EVA-Lanxmeer
- ☐ Tussen de 5 en 15 km van EVA-Lanxmeer
- ☐ Tussen een straal van 15 en 40 km van EVA-Lanxmeer
- ☐ Buiten een straal van 40 km van EVA-Lanxmeer

2. Hoe lang woont u al in de wijk EVA-Lanxmeer?

.....jaar

3. Woont u in een koop of huur woning?

- ☐ Koop
- ☐ Huur

4. In welke straat woont u?

.....

5. Kunt u van onderstaande kenmerken aangeven in hoeverre deze belangrijk voor u waren om in de wijk EVA-Lanxmeer te gaan wonen?

(1 niet belangrijk, 2 beetje belangrijk, 3 neutraal, 4 belangrijk en 5 heel belangrijk)

	niet belangrijk	neutraal	neutraal	neutraal	heel belangrijk
	1	2	3	4	5
☐ Komst van Evacentrum	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Duurzame woonwijk	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Aanwezigheid stadsboerderij	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Kenmerken van mijn huis	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Groene karakter van de woonwijk	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Sociale karakter van de woonwijk	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Uiterlijk van de woonwijk	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Gevoel van rust en ruimte in de wijk	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Nabijheid van treinstation	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Auto luwte in de wijk	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Collectief particulier opdrachtgeverschap	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Mandelige gebieden in de wijk	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Anders:.....	☐	☐	☐	☐	☐

5. Bent u actief in een commissie of werkgroep?

- ☐ Ja, welke:.....
- ☐ Nee, ga verder met vraag 7

6. Hoeveel tijd besteedt u per maand aan de commissie en of werkgroep? (tijd die u besteedt aan de gemeenschappelijke tuin (het mandelige gebied) niet meetellen).

- ☐ Minder dan 4 uur per maand
- ☐ Tussen de 4 en 8 uur per maand
- ☐ Tussen de 9 en 12 uur per maand
- ☐ Tussen de 13 en 16 uur per maand
- ☐ Meer dan 16 uur per maand

Stadslandbouw

De volgende vragen hebben betrekking op stadslandbouw. Het is de bedoeling dat u invult wat u belangrijk vindt aan een stadsboerderij ongeacht of stadsboerderij de Ceatshage deze mogelijkheden/voorzieningen aanbiedt.

7. Kunt u van de onderstaande mogelijkheden voor een stadsboerderij aangeven welke u belangrijk vindt voor een stadsboerderij?

(1 niet belangrijk, 2 beetje belangrijk, 3 neutraal, 4 belangrijk en 5 heel belangrijk)

	niet belangrijk 1	2	neutraal 3	4	heel belangrijk 5
☐ Vrij toegang tot het bedrijf	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Rondlopen en rondkijken	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Verkoop van producten	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Zelf verwerken van producten	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Mogelijkheden om mee te helpen	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Educatie mogelijkheden voor kinderen	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Zorgfuncties (bijvoorbeeld gehandicapten, re-integratie)	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Excursies/ rondleidingen op het bedrijf	☐	☐	☐	☐	☐
☐ (Seizoen)feesten	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Workshops	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Gelegenheid om iets te kunnen consumeren	☐	☐	☐	☐	☐

8. Welke functies vindt u belangrijk dat een stadsboerderij in een woonwijk vervult?

(1 is niet belangrijk, 2 beetje belangrijk, 3 neutraal, 4 belangrijk en 5 heel belangrijk)

	niet belangrijk 1	2	neutraal 3	4	heel belangrijk 5
☐ Centrale plek om elkaar te ontmoeten	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Kinderopvang	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Voedselvoorziening voor de bewoners van de wijk	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Invulling van groen in de wijk	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Bijdragen aan het gevoel van ruimte in de wijk	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Bijdragen aan het gevoel van rust in de wijk	☐	☐	☐	☐	☐

☐ Een plek om te ontspannen	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Een plek om te recreëren	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Een plek om vrienden/ kennissen familie mee naar toe te kunnen nemen	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Verwerking van (groen)afval	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Energie leverancier voor de woonwijk	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Verfraaiing/ beheerder van het landschap	☐	☐	☐	☐	☐

Stadsboerderij Ceatshage

De volgende vragen gaan over stadsboerderij Ceatshage.

9. Bent u klant van stadsboerderij de Ceatshage?

- ☐ Ja
☐ Nee

10. Voelt u zich betrokken met stadsboerderij de Ceatshage?

- ☐ Ja
☐ Nee
☐ Een beetje

11. Zou een meer betrokken willen zijn bij stadsboerderij de Ceatshage?

- ☐ Ja
☐ Nee

12. In hoeverre denkt u gebruik te gaan maken van stadsboerderij de Ceatshage, als deze volledig in bedrijf is?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Niet
☐ Alleen om boodschappen te doen
☐ Zo af en toe, om wat rond te lopen / kijken
☐ Alleen als er iets leuks te doen is
☐ Regelmatig, ik vind het leuk om te zien wat er gebeurt op de stadsboerderij
☐ Actief, ik wil de stadsboerderij echt beleven en eventueel ook meehelpen

13. Hoe vaak denkt u stadsboerderij de Ceatshage te gaan bezoeken als deze volledig in bedrijf is?

- ☐ Minder dan één keer per maand
☐ Eén keer per maand
☐ Twee keer per maand
☐ Drie keer per maand
☐ Elke week
☐ Meerdere keren per week

14. Bent u van mening dat de stadsboerderij bijdraagt aan het groene karakter van de

- woonwijk?**
- ☐ Ja
 - ☐ Nee
 - ☐ Weet ik niet

- 15. Bent u van mening dat de stadsboerderij bijdraagt aan het gevoel van rust en ruimte in de woonwijk?**
- ☐ Ja
 - ☐ Nee
 - ☐ Weet ik niet

- 16. Bent u van mening dat een stadsboerderij een meerwaarde geeft aan uw woonomgeving?**
- ☐ Ja
 - ☐ Nee
 - ☐ Weet ik niet

- 17. Was u ook in de woonwijk EVA-Lanxmeer gaan wonen als de stadsboerderij geen onderdeel van het plan had uitgemaakt?**
- ☐ Ja
 - ☐ Nee
 - ☐ Misschien

Algemene vragen

Ten slotte nog enkele algemene vragen.

- 18. Geslacht**
- ☐ Man
 - ☐ Vrouw

- 19. Wat is uw leeftijd?**
- ☐ 0-24 jaar
 - ☐ 25-34 jaar
 - ☐ 35-44 jaar
 - ☐ 45-54 jaar
 - ☐ 55-64 jaar
 - ☐ 65-74 jaar
 - ☐ 75 jaar en ouder
 - ☐ Wil niet zeggen

20. Wat is uw huidige gezinssituatie

- ☐ Alleenstaand zonder (thuiswonende) kinderen (verder met vraag 22)
☐ Alleenstaand met thuiswonende kinderen (verder met vraag 21)
☐ Samenwonend / getrouwd zonder (thuiswonende) kinderen (verder met vraag 22)
☐ Samenwonend / getrouwd met thuiswonende kinderen (verder met vraag 21)
☐ Anders, namelijk.....

21. Wat is de leeftijd van uw thuiswonende kinderen?

	Eerste kind	Tweede kind	Derde kind	Vierde kind	Vijfde kind
Jonger dan 4 jaar	☐	☐	☐	☐	☐
Tussen 4 en 8 jaar	☐	☐	☐	☐	☐
Tussen 9 en 12 jaar	☐	☐	☐	☐	☐
Tussen 13 en 16 jaar	☐	☐	☐	☐	☐
Tussen 17 en 20 jaar	☐	☐	☐	☐	☐
Ouder dan 20 jaar	☐	☐	☐	☐	☐

22. Wat is uw hoogst genoten opleiding?

- ☐ Lagere school
☐ LBO
☐ Mavo/mulo
☐ MBO
☐ Havo/VWO/MMS/HBS
☐ HBO
☐ Universiteit

23. Wat zijn de dagelijkse werkzaamheden van u (en uw partner)? Meerdere antwoorden mogelijk.

	U zelf	Partner
☐ Betaalde baan buitenshuis fulltime (32 of meer uur per week)	☐	☐
☐ Betaalde baan buitenshuis parttime (minder dan 32 uur per week)	☐	☐
☐ Zelfstandig ondernemer	☐	☐
☐ Vrijwilligerswerk	☐	☐
☐ Studerend	☐	☐
☐ Gepensioneerd	☐	☐
☐ Huishoudelijke taken/ kinderen verzorgen binnen eigen huishouden	☐	☐
☐ Werkeloos	☐	☐
☐ Arbeidsongeschikt	☐	☐

24. Waar doet u, uw boodschappen?

(1 nooit, 2 soms, 3 regelmatig, 4, vaak, 5 zeer vaak)

	nooit		regelmatig		zeer vaak
	1	2	3	4	5
☐ In de supermarkt	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Op de markt	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Bij speciaalzaken	☐	☐	☐	☐	☐
☐ In de natuurvoedingswinkel	☐	☐	☐	☐	☐
☐ In een boerderij winkel	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Bezorgservice	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Afhaal (groente) pakketten	☐	☐	☐	☐	☐

25. Kunt u van de onderstaande punten aangeven of deze belangrijk voor u zijn?

(1 niet belangrijk, 2 beetje belangrijk, 3 neutraal, 4 belangrijk en 5 heel belangrijk)

	niet belangrijk		neutraal		heel belangrijk
	1	2	3	4	5
☐ Biologisch voedsel	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Weten waar en hoe je voedsel geproduceerd wordt	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Groenten uit het seizoen eten	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Locale voedselproductie ondersteunen	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Duurzaamheid	☐	☐	☐	☐	☐

26. Ruimte voor opmerkingen met betrekking tot de woonwijk, stadslandbouw en/ of stadsboerderij de Ceatshage

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Bijlage IV

Introductie

Voor Almere wordt er onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor de integratie van wonen en landbouw. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door PPO (Praktijkonderzoek Plant en Omgeving) te Lelystad, onderdeel van Wageningen Universiteit, in samenwerking met de gemeente Almere en andere belanghebbenden. Almere kent al een goedlopende stadsboerderij op landgoed de Kempphaan. Er is echter ruimte voor meer.

Het noordoosten van Almere (nu nog agrarisch gebied) moet in de toekomst vele andere functies gaan krijgen. Wonen en natuuropgave staan hierin centraal. Er zijn hier volop kansen voor groen wonen in een stedelijke omgeving. De integratie van stadslandbouw en wonen, kan hier goed op aansluiten.

Met deze enquête willen we graag antwoord krijgen op de vraag: is er behoefte is aan de integratie van stadslandbouw en wonen? Tevens willen we graag onderzoeken welke mogelijkheden van stadslandbouw door de Almerenaren de voorkeur krijgen.

We hopen dat u wilt meewerken aan deze enquête zodat de integratie van stadslandbouw en wonen, kan worden afgestemd op de behoeftes van de Almeerse bevolking.

Enquêtevragen onderzoekspanel gemeente Almere

Voedselvoorziening en landbouw

De volgende vragen hebben betrekking op uw bekendheid met de landbouw en de manier waarop u uw dagelijkse boodschappen doet.

1. Waar doet u, uw boodschappen?

(1 nooit, 2 soms, 3 regelmatig, 4, vaak, 5 zeer vaak)

	nooit		regelmatig		zeer vaak
	1	2	3	4	5
☐ In de supermarkt	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Op de markt	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Bij speciaalzaken	☐	☐	☐	☐	☐
☐ In de natuurvoedingswinkel	☐	☐	☐	☐	☐
☐ In een boerderij winkel	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Bezorgservice	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Afhaal (groente) pakketten	☐	☐	☐	☐	☐

2. Kunt u van de onderstaande punten aangeven of deze belangrijk voor u zijn?

(1 niet belangrijk, 2 beetje belangrijk, 3 neutraal, 4 belangrijk en 5 heel belangrijk)

	niet belangrijk		neutraal		heel belangrijk
	1	2	3	4	5
☐ Biologisch voedsel	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Weten waar en hoe je voedsel geproduceerd wordt	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Groenten uit het seizoen eten	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Locale voedselproductie ondersteunen	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Duurzaamheid	☐	☐	☐	☐	☐

3. Bezoekt u wel eens een boerderij?

- ☐ Nooit, (ga verder met vraag 12)
- ☐ Soms in vakanties (verder vraag 11)
- ☐ Minder dan eens per maand (verder vraag 11)
- ☐ Eens per maand (verder vraag 11)
- ☐ Twee keer per maand (verder vraag 11)
- ☐ Drie keer per maand (verder vraag 11)
- ☐ Elke week (verder vraag 11)
- ☐ Vaker dan eens per week (verder vraag 11)

4. Met welk doel bezoekt u een boerderij?

- ☐ Op bezoek bij familie, vrienden of kennissen
- ☐ Het kopen van producten op een boerenbedrijf
- ☐ Open dagen of excursies
- ☐ Anders, namelijk.....

5. Bent u bekend met stadslandbouw?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Een beetje

Stadslandbouw

Korte omschrijving stadslandbouw

Stadslandbouw is in feite een boerenbedrijf in of in de directe omgeving van de stad. Bij stadslandbouw is er sprake van synergie tussen de stad en het landbouwbedrijf. De vraag vanuit de stad staat centraal in de bedrijfsvoering van de stadsboerderij(en). Omgekeerd erkent (en beschermt) de stad de boerderij(en) in woord en daad. De samenwerking is voor beide partijen aantrekkelijk. De stad vraagt rust, ruimte en recreatie in haar directe omgeving, kortom een prettige leef en werkomgeving. De stadsboerderij zoekt inkomsten voor zijn bedrijf en een betrokken publiek. Het landbouwbedrijf staat niet alleen meer in het teken van (locale) voedselproductie maar, krijgt meer gezichten. Educatie, zorg, natuurbeheer en recreatie horen bij de taken van de stadsboer. Tevens kan stadslandbouw bijdragen aan een duurzame omgeving door bijvoorbeeld het produceren van energie en verwerken van (groen) afval.

De volgende vragen zullen betrekking hebben op uw voorkeuren ten aanzien van stadslandbouw.

6. Kunt u van de onderstaande mogelijkheden voor een stadsboerderij aangeven welke u belangrijk vindt voor een stadsboerderij?

(1 niet belangrijk, 2 beetje belangrijk, 3 neutraal, 4 belangrijk en 5 heel belangrijk)

	niet belangrijk 1	2	neutraal 3	4	heel belangrijk 5
Vrij toegang tot het bedrijf	☐	☐	☐	☐	☐
Verkoop van producten	☐	☐	☐	☐	☐
Zelf verwerken van producten	☐	☐	☐	☐	☐
Mogelijkheden om mee te helpen	☐	☐	☐	☐	☐
Educatie mogelijkheden voor kinderen	☐	☐	☐	☐	☐
Zorgfuncties (bijvoorbeeld gehandicapten, re-integratie)	☐	☐	☐	☐	☐
Excursies/ rondleidingen op het bedrijf (seizoen)feesten	☐	☐	☐	☐	☐
Workshops	☐	☐	☐	☐	☐
Gelegenheid om iets te kunnen consumeren	☐	☐	☐	☐	☐
Verwerking van stedelijk (groen)afval	☐	☐	☐	☐	☐
Energie leverancier	☐	☐	☐	☐	☐

7. Welke landbouwkundige functies vindt u belangrijk voor een stadsboerderij?

(1 niet belangrijk, 2 beetje belangrijk, 3 neutraal, 4 belangrijk en 5 heel belangrijk)

	niet belangrijk 1	2	neutraal 3	4	heel belangrijk 5
Groenten en kruidenteelt	☐	☐	☐	☐	☐
Fruitteelt	☐	☐	☐	☐	☐
Bloementeelt	☐	☐	☐	☐	☐
Kasgroenten	☐	☐	☐	☐	☐
Vaste planten	☐	☐	☐	☐	☐
Pluimvee (kleine landbouwhuisdieren)	☐	☐	☐	☐	☐
Melkvee	☐	☐	☐	☐	☐
Vleesvee	☐	☐	☐	☐	☐
Varkens	☐	☐	☐	☐	☐

Woonomgeving

De volgende vragen hebben betrekking op uw voorkeuren ten aanzien van woonmilieus.

8. Bent u van plan om te verhuizen?
- ☐ Nee
 - ☐ Misschien
 - ☐ Ja, binnen 3 – 5 jaar
 - ☐ Ja, binnen 1 – 3 jaar
 - ☐ Ja, ik ben actief op zoek naar een andere woning

Indien u niet of misschien van plan bent om te verhuizen, wilt u bij het beantwoorden van de onderstaande vragen zichzelf voorstellen dat u wilt gaan verhuizen en zich afvragen wat uw woonwensen zouden zijn

9. Huur of koopwoning?
- ☐ Huur (verder met vraag 18)
 - ☐ Koop (verder vraag 17)
 - ☐ Maakt me niet uit (verder vraag 17)
10. Zou u een bestaande koopwoning of een nieuw te bouwen koopwoning willen? (Meerdere antwoorden mogelijk)
- ☐ Bestaande woning
 - ☐ Een woning vanaf de tekening kopen ('kant-en-klaar')
 - ☐ Een woning vanaf de tekening kopen met variatiemogelijkheden
 - ☐ Een woning samen met anderen ontwikkelen onder begeleiding van een professional
 - ☐ Zelf een woning (laten) bouwen op een eigen kavel
 - ☐ Een cascowoning kopen en zelf (laten) afbouwen
 - ☐ Geen voorkeur
11. U bent op zoek naar een andere woning, in hoeverre vindt u de onderstaande genoemde kenmerken van een woonomgeving belangrijk?
(1 niet belangrijk, 2 beetje belangrijk, 3 neutraal, 4 belangrijk en 5 heel belangrijk)

	niet belangrijk		neutraal		heel belangrijk
	1	2	3	4	5
Een groene woonomgeving	☐	☐	☐	☐	☐
Een woonomgeving waar een hoge mate van sociale betrokkenheid is	☐	☐	☐	☐	☐
Een woonomgeving waar duurzaamheid een centrale rol speelt	☐	☐	☐	☐	☐
Een rustige woonomgeving	☐	☐	☐	☐	☐
Een woonomgeving met recreatie mogelijkheden	☐	☐	☐	☐	☐
Een woonomgeving waar open ruimtes zijn	☐	☐	☐	☐	☐
Een woonomgeving waar met de bewoners samen dingen ondernomen worden	☐	☐	☐	☐	☐
Een woonomgeving met een landelijk karakter	☐	☐	☐	☐	☐
Een woonomgeving waar mensen uit alle lagen van de bevolking wonen	☐	☐	☐	☐	☐
Een woonomgeving waar de bewoners dezelfde idealen hebben	☐	☐	☐	☐	☐
Woonomgeving met veel privacy	☐	☐	☐	☐	☐

12. Welke voorzieningen vindt u belangrijk in uw woonomgeving?
(1 niet belangrijk, 2 beetje belangrijk, 3 neutraal, 4 belangrijk en 5 heel belangrijk)

	niet belangrijk 1	2	neutraal 3	4	heel belangrijk 5
Gemeenschappelijke ruimte	☐	☐	☐	☐	☐
Openbaar vervoer	☐	☐	☐	☐	☐
Stadsboerderij	☐	☐	☐	☐	☐
Bankjes	☐	☐	☐	☐	☐
Winkels	☐	☐	☐	☐	☐
Park	☐	☐	☐	☐	☐
Grasveld	☐	☐	☐	☐	☐
Gemeenschappelijke tuin	☐	☐	☐	☐	☐
Bos	☐	☐	☐	☐	☐
Meer/ water	☐	☐	☐	☐	☐
Speelplekken voor kinderen	☐	☐	☐	☐	☐
Kinderboerderij	☐	☐	☐	☐	☐

Wonen in een woonwijk met een stadsboerderij

Stelt u zich eens voor, u gaat verhuizen naar een nieuw te bouwen wijk, in deze wijk is de ontwikkeling van een stadsboerderij opgenomen. Deze boerderij kan een centrale rol in uw wijk vervullen. Het is aan de bewoners. U als toekomstige bewoner van deze wijk heeft een belangrijke stem in de ontwikkeling en vormgeving van deze stadsboerderij. De volgende vragen zullen betrekking hebben op uw voorkeuren ten op zichten van een stadsboerderij opgenomen in het woonmilieu en uw mening over de potenties van stadslandbouw.

13. Welke functies vindt u belangrijk dat een stadsboerderij in een woonwijk vervult?
(1 is niet belangrijk, 2 beetje belangrijk, 3 neutraal, 4 belangrijk en 5 heel belangrijk)

	niet belangrijk 1	2	neutraal 3	4	heel belangrijk 5
Centrale plek om elkaar te ontmoeten	☐	☐	☐	☐	☐
Kinderopvang	☐	☐	☐	☐	☐
Voedselvoorziening voor de bewoners van de wijk	☐	☐	☐	☐	☐
Invulling van groen in de wijk	☐	☐	☐	☐	☐
Bijdragen aan het gevoel van ruimte in de wijk	☐	☐	☐	☐	☐
Bijdragen aan het gevoel van rust in de wijk	☐	☐	☐	☐	☐
Een plek om te ontspannen	☐	☐	☐	☐	☐
Een plek om te recreëren	☐	☐	☐	☐	☐
Energie voorziening van de wijk	☐	☐	☐	☐	☐
Opvang huisdieren	☐	☐	☐	☐	☐
Verwerking van (groen)afval	☐	☐	☐	☐	☐

14. Welke recreatie mogelijkheden van een stadsboerderij vindt u belangrijk?
(1 is niet belangrijk, 2 beetje belangrijk, 3 neutraal, 4 belangrijk en 5 heel belangrijk)

	niet belangrijk 1	2	neutraal 3	4	heel belangrijk 5
☐ Rondlopen en rondkijken	☐	☐	☐	☐	☐

☐ Een plek om te ontspannen,
Picknicken en vrienden mee
naar toe te nemen	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Meehelpen, kennis ontwikkelen	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Georganiseerde activiteiten	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Feesten	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Cursussen en workshops	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Mogelijkheid om iets te consumeren	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Een ontmoetingsruimte	☐	☐	☐	☐	☐
☐ Ontdekkingsplek voor kinderen	☐	☐	☐	☐	☐

15. Kunt u van de onderstaande concepten in welke volgorde deze u het meest aanspreken? (1 voor minst aansprekende oplopend tot een 9 voor het meest aansprekende).

- ☐ Stadslandbouw als verfraaiing van het landschap, door telen van kleurrijke gewassen,
- ☐ Stadslandbouw als lokale duurzame voedselproducent
- ☐ Stadslandbouw als beheerder van het landschap (groenvoorziening)
- ☐ Stadslandbouw als hoogtechnologische voedselproducent
- ☐ Stadslandbouw als leverancier van sociale (zorg, educatie) diensten
- ☐ Stadslandbouw als energieproducent
- ☐ Stadslandbouw als lokale (groene) afvalverwerker
- ☐ Stadslandbouw als recreatiemogelijkheid
- ☐ Stadslandbouw als centrale ontmoetingsplek in de wijk

16. In hoeverre zou u betrokken willen zijn bij het wel en wee van de stadsboerderij?

- ☐ Niet, daar is de stadsboer voor
- ☐ Ik zou wel inspraak willen hebben
- ☐ Ik zou actief betrokken willen zijn

17. In hoeverre zou u gebruik maken van de stadsboerderij? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Afstandelijk, geen direct contact met de stadsboerderij, de stadsboerderij als verfraaiing van de woonomgeving
- ☐ Om boodschappen te doen
- ☐ Zo af en toe als er iets leuks te doen is
- ☐ Regelmatig, ik vind het leuk om te zien wat er gebeurt op de stadsboerderij
- ☐ Actief, ik wil de stadsboerderij echt beleven en eventueel ook meehelpen
- ☐ Heel actief, ik zou betrokken willen zijn bij de bedrijfsvoering, teeltplannen en begroting

18. Zou u een stadsboerderij in (de nabijheid van) uw woonomgeving willen hebben?

- ☐ Nee (verder met vraag 26)
- ☐ Misschien (verder met vraag 27)
- ☐ Ja (verder met vraag 27)

19. Wat is de reden dat u geen stadsboerderij in (de nabijheid van) uw woonomgeving wilt hebben? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Ik vind het geen verfraaiing van het landschap
- ☐ Geeft te veel overlast (stank, verkeer)
- ☐ Ik heb een hekel aan boerderijen
- ☐ Landbouw hoort thuis in het landelijke gebied en niet in de stad
- ☐ Ik vind een stadsboerderij leuk maar past niet in mijn beeld van een ideale woonomgeving
- ☐ Anders.....

20. Inkomen van u en eventuele partner samen?

- ☐ Minder dan € 775,- per maand
- ☐ Tussen € 775,- en € 1.090,- per maand

- ☐ Tussen € 1.090,- en € 1.590,- per maand
- ☐ Tussen € 1.590,- en € 2.770,- per maand
- ☐ Meer dan € 2.770,- per maand
- ☐ Wil niet zeggen

Einde enquête, ik dank u hartelijk voor uw medewerking!

21. Vindt u dat de stadsboerderij toegankelijk moet zijn voor niet bewoners van de wijk?
 - ☐ Ja, net zo toegankelijk als voor de bewoners
 - ☐ Ja op bepaalde tijden/ dagen
 - ☐ Nee
22. Bent u van mening dat een stadsboerderij een meerwaarde geeft aan uw woonomgeving?
 - ☐ Ja
 - ☐ Nee
23. Hoever zou u de stadsboerderij van uw woonhuis mogen staan? (Denk bij het invullen van deze vraag ook aan geluid, landbouwverkeer, 'stank' en insecten).
 - ☐ Ik zou er direct naast willen wonen (de stadsboerderij als verlengde van mijn achtertuin)
 - ☐ Binnen een straal van 50- 200 meter
 - ☐ Binnen een straal van 200- 500 meter
 - ☐ Op wandel afstand
 - ☐ Op fiets afstand
24. Zou u actief willen bijdragen aan de stadsboerderij door middel van commissiewerk of een werkgroep?
 - ☐ Ja (verder vraag 31)
 - ☐ Misschien (verder vraag 31)
 - ☐ Nee (ga verder met vraag 32)
25. Hoeveel tijd zou u hier per maand aan willen spenderen?
 - ☐ Minder dan 4 uur per maand
 - ☐ Tussen de 4 en 8 uur per maand
 - ☐ Tussen de 9 en 12 uur per maand
 - ☐ Meer dan 12 uur per maand
26. Bent u bereidt producten van de stadsboerderij af te nemen als deze zich in de woonwijk bevindt?
 - ☐ Ja (verder vraag 33)
 - ☐ Nee (verder met vraag 34)
27. Zou u bereidt zijn om de stadsboerderij ondernemer te betalen voor de producten en diensten die hij levert? (Meerdere antwoorden mogelijk)
 - ☐ Nee
 - ☐ Ja, voor geleverde energie
 - ☐ Ja, voor het openstellen van het bedrijf
 - ☐ Ja, voor eten van het bedrijf (pakketten of zelfoogst)
 - ☐ Ja, voor onderhoud van het groen in de wijk
 - ☐ Ja, voor opvang van kinderen en of huisdieren
28. Zou u extra geld over hebben om in een stadslandbouwwoonwijk te wonen?
 - ☐ Nee (verder met vraag 35 en daarna vraag 38)
 - ☐ Ja, ik zou een meerprijs voor mijn huis willen betalen (verder met vraag 36 en daarna vraag 38)
 - ☐ Ja, ik zou maandelijkse contributie aan de stadsboerderij willen betalen (verder met vraag 37)

- en daarna vraag 38)
- Ja, ik zou een meerprijs voor mijn huis willen betalen en maandelijks een bepaald bedrag (vraag 36 en 37 en vraag 38)
29. Zou u aan kunnen geven waarom u geen extra geld over heeft om in een stadslandbouwwoonwijk te wonen?
-
-
-
30. Welke meerprijs zou u voor uw huis willen betalen?
- Minder dan 4% extra op de prijs van het huis
 - 4 a 6 % extra op de prijs van het huis
 - 7 a 10 % extra op de prijs van het huis
 - Meer dan 10% extra op de prijs van het huis
31. Hoe hoog mag de contributie aan de stadsboerderij per maand zijn?
- Minder dan 10 euro
 - 10 – 30 euro
 - 30 – 50 euro
 - 50 – 70 euro
 - Meer dan 70 euro
32. Kunt u aangeven in welke volgorde u de onderstaande groenvoorzieningen in uw woonomgeving u het meest aanspreken?
- (1 voor minst aansprekende oplopend tot een 5 voor het meest aansprekende).
- ☐ Park
 - ☐ Stadsboerderij
 - ☐ Gemeenschappelijke tuin
 - ☐ Bos
 - ☐ Grasveld
33. Inkomen van u en eventuele partner samen?
- Minder dan € 775,- per maand
 - Tussen € 775,- en € 1.090,- per maand
 - Tussen € 1.090,- en € 1.590,- per maand
 - Tussen € 1.590,- en € 2.770,- per maand
 - Meer dan € 2.770,- per maand
 - Wil niet zeggen

Einde enquête, ik dank u hartelijk voor uw medewerking!

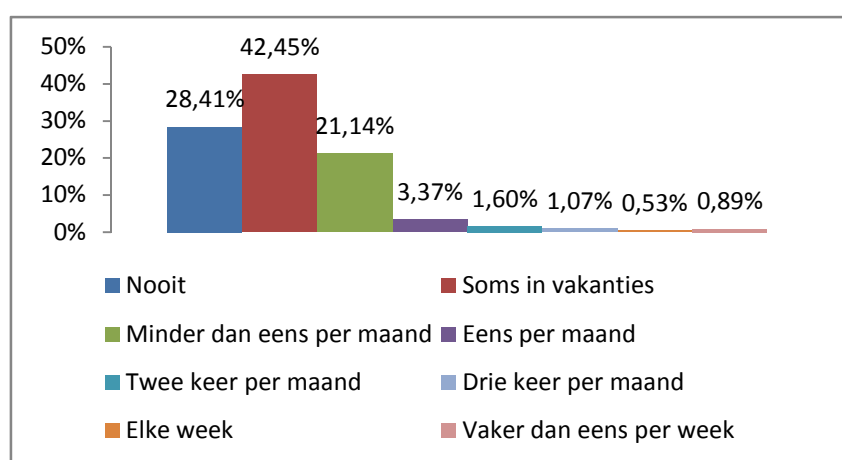
Bijlage V Kenmerken respondenten enquête Almere

Tabel1 Kenmerken respondenten steekproef

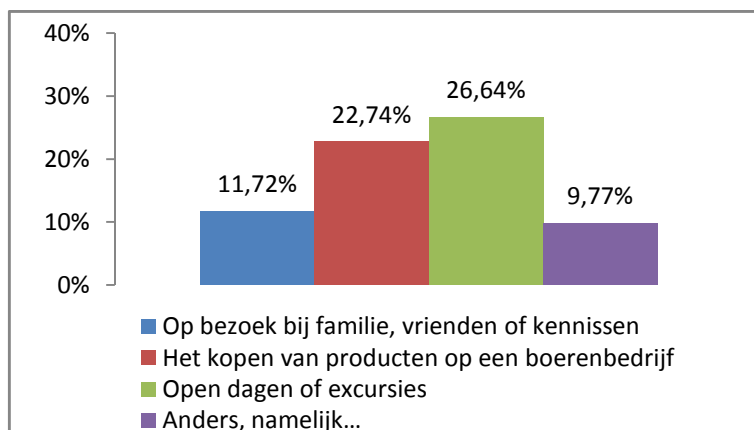
Kenmerken respondenten	Aantal of %
Steekproef grootte	1.425
Respons	563 (39,5%)
Man (n=560)	53,4%
Vrouw (n=560)	46,6%
Huurwoning (n=556)	18,2%
Koopwoning (n=556)	81,5%
Autochtoon (n=558)	81,3%
Allochtoon Westers (n=558)	10,9%
Allochtoon niet Westers (n=558)	7,8%
15-24 jaar (n=560)	1,8%
25-34 jaar (n=560)	9,1%
35-44 jaar (n=560)	26,5%
45-54 jaar (n=560)	29,3%
55-64 jaar (n=560)	22,2%
65-74 jaar (n=560)	8,9%
75 jaar en ouder (n=560)	1,8%
Eenpersoons huishouden (n=551)	12,9%
Huishouden zonder kinderen (n=551)	33,0%
Huishouden met kinderen (n=551)	54,1%
Een baan in loondienst (n=559)	62,1%
Zelfstandig ondernemer (n=559)	7,7%
Student of scholier (n=559)	2,2%
Huisvrouw -man (n=559)	7,5%
Werkloos -werkzoekend (n=559)	2,3%
Arbeidsongeschikt (n=559)	4,8%
Gepensioneerd - AOW - VUT (n=559)	12,2%
Anders (n=559)	0,9%
Zelfst EN loondienst (n=559)	0,4%
Minder dan € 775,- per maand (n=534)	0,9%
Tussen € 775,- en € 1.090,- per maand (n=534)	3,4%
Tussen € 1.090,- en € 1.590,- per maand (n=534)	8,8%
Tussen € 1.590,- en € 2.770,- per maand (n=534)	27,9%
Meer dan € 2.770,- per maand (n=534)	44,6%
Wil niet zeggen (n=534)	14,4%

Tabel2 Manier van boodschappen doen

Boodschappen halen	Nooit	Soms	Regelmatig	Vaak	Zeer vaak
Supermarkt (n=558)	0,0%	1,1%	11,1%	29,0%	58,8%
Markt (n=540)	12,2%	45,7%	25,0%	12,2%	4,8%
Speciaalzaken (n=521)	9,6%	55,9%	25,0%	8,1%	1,5%
Natuurvoedingswinkel (n=509)	58,3%	33,8%	5,5%	1,4%	1,0%
Boerderijwinkel (n= 513)	67,8%	28,7%	2,9%	0,4%	0,2%
Bezorgservice (n=508)	89,8%	6,7%	2,0%	0,6%	1,0%
Groente pakketten (n=508)	90,7%	5,5%	1,8%	1,2%	0,8%

Figuur 1 Boerderijbezoek van de respondenten (n=560)

Figuur 2 Reden van boerderij bezoek (n=399)

